

POHNIK - ŁAWECZKA, RZECHA KACŁAWA MILKE
NA STARYM RYNKU W PŁOCKU

INDEX 339202

NOTATKI

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO

PŁOCKIE

Płock

4/277

2023

ISSN 0029-389X

INFORMACJA DLA AUTORÓW

- Materiały do „Notatek Płockich” prosimy przysyłać pocztą mailową na adres: notatkiplockie@wp.pl lub na płycie CD na adres Towarzystwa Naukowego Płockiego (pl. Narutowicza 8, 09-402 Płock).
- Czcionka – Times New Roman, wielkość – 12, interlinie – 1,15. Maksymalna objętość tekstu około 20 stron z przypisami i zdjęciami, jedna szpalta. Marginesy – 2,5 cm. W przypadku tekstów dłuższych niż 20 stron – po konsultacji z Autorem – artykuł może być opublikowany w kilku częściach.
- Zdjęcia z podpisami oraz podaniem autora i źródła pochodzenia wstawione do tekstu w odpowiednie miejsca. Nie jest wymagane oddzielne przysyłanie zdjęć.
- Artykuł powinien być zaopatrzony w krótki abstrakt w języku polskim (do 10 wersów) oraz słowa kluczowe (do 5). Na końcu artykułu należy dołączyć bibliografię oraz jego tytuł, „Summary” i słowa kluczowe w języku angielskim (do 10 wersów).
- Bibliografię prosimy zrobić z podziałem na źródła archiwalne, źródła drukowane, prasę, pamiętniki i wspomnienia, opracowania, artykuły, netografię, ewentualnie inne rodzaje, np. akty prawne.
- W przypadku recenzji należy dołączyć imię i nazwisko autora i tytuł recenzowanej publikacji, wydawcę, miejsce i datę wydania, liczbę stron. Poza tym osobno to samo z tytułem w języku angielskim oraz skan/zdjęcie okładki recenzowanej książki.
- Opuszczenia w cytowanym tekście sygnalizujemy trzema kropkami w nawiasie kwadratowym: [...].
- Przypisy w języku łacińskim: ibidem, idem, eadem, op. cit., w języku polskim: zob., por. Czcionka – Times New Roman, wielkość – 10, interlinie – 1,0.
- W przypisach odwołujących się do źródeł archiwalnych podajemy nazwę archiwum, nazwę zespołu archiwalnego, sygnaturę teczki, nazwę dokumentu, numer karty. W przypadku ponownego powoływania się na to samo archiwum, stosujemy skrót jego nazwy. Podobnie można stosować skrót nazwy zespołu, np.: Archiwum Państwowe w Płocku (dalej: APP), Akta miasta Płocka (dalej: AmP), sygn. 22 083, protokół LVIII posiedzenia Rady Miejskiej z 7 kwietnia 1921 r., k. 28.
- W przypisach odwołujących się do artykułów z gazet podajemy inicjał imienia i nazwisko autora, tytuł pisany kursywą, tytuł gazety lub czasopisma w cudzysłowie, rok, numer z datą dzienną i miesięczną, strony, np. S. Kostanecki, *Marszałek w Płocku. Szkic literacki*, „Głos Mazowiecki” 1938, nr 124 z 1 czerwca, s. 2; A. Ciechomska, *Wspomnienia Bolesława Jędrzejewskiego dotyczące obrony Płocka 18–19 sierpnia 1920 r.*, „Notatki Płockie” 2020, nr 3, s. 34–44.
- Podobnie podajemy opis bibliograficzny książek: inicjał imienia i nazwisko autora, tytuł pisany kursywą, miejsce i rok wydania, np. T. Chrostowski, *4 pułk strzelców konnych Ziemi łęczyckiej*, Płock 1992. W przypadku prac zbiorowych: *Dzieje Płocka*, t. 2, *Dzieje miasta w latach 1793–1945*, red. M. Krajewski, Płock 2006
- Przed przysłaniem ostatecznej wersji tekstu bardzo prosimy o jego sprawdzenie, ze zwróceniem uwagi na literówkę, interpunkcję i poprawność przypisów.
- Prosimy również o krótką informację Autora o sobie do notki o Autorach: tytuł lub stopień naukowy, miejsce pracy, pełnione funkcje oraz adres (w celu przesłania egzemplarza autorskiego), numer telefonu i adres mailowy do wiadomości redakcji.
- Przesłanie artykułu do Redakcji „Notatek Płockich” oznacza zgodę Autora na jego publikację.
- Warunkiem zakwalifikowania artykułu do druku jest pozytywna recenzja wydawnicza.

Redakcja „Notatek Płockich”

Na okładce: pomnik druha Wacława Milke na Starym Rynku w Płocku
Rys. Anna Michalak

Skład i druk:
Wydawnictwo i Poligrafia „IWANOWSKI”
ul. Dziewiarska 7, 09-407 Płock
e-mail: wydawnictwo@iwanowski.com.pl

PŁOCK NOTICES

QUARTERLY OF THE SCIENTIFIC
SOCIETY OF PŁOCK
(published since July 1956)

4/277
OCTOBER – DECEMBER
2023

EDITORIAL BOARD

DR GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI
(EDITOR-IN-CHIEF)

MGR AGNIESZKA CIECHOMSKA
(EDITORIAL SECRETARY)

MGR MAŁGORZATA DUCH
(LANGUAGE EDITOR)

DR AGNIESZKA KRZĘTOWSKA
(STATISTICAL EDITOR)

DR ANDRZEJ DWOJNYCH
DR RAFAŁ KANIA

DR TOMASZ PIEKARSKI
DR WALDEMAR PODEL

PROF. UCZ. DR HAB. SC. RENATA WALCZAK

SCIENTIFIC COUNCIL

PROF. UCZ. DR HAB. SC. ZBIGNIEW KRUSZEWSKI
(CHAIRMAN)

REV. PROF. DR HAB. AMANTIUS AKIMJAK (Slovakia)
PROF. DR HAB. ROMUALD BRAZIS (Lithuania)
DR MARIAN CHUDZYŃSKI
REV. PROF. DR HAB. DANIEL BRZEZIŃSKI
DR HAB. HENRYKA ILGIEWICZ (Lithuania)
PROF. DR HAB. HENRYK MALEWSKI (Lithuania)
DOC. DR OLEKSII SYSOIEV (Ukraine)
PROF. DR HAB. SC. JANUSZ ZIELIŃSKI
PROF. DR HAB. LUBOW ŻWANKO (Ukraine)

EDITORIAL ADDRESS:
pl. Narutowicza 8
09-402 Płock

tel. (0-24) 366 99 53, (0-24) 262 26 04

e-mail: notatkiplockie@wp.pl
www.tnp.org.pl

NOTATKI PŁOCKIE

KWARTALNIK TOWARZYSTWA
NAUKOWEGO PŁOCKIEGO
(ukazuje się od lipca 1956 r.)

4/277
PAŹDZIERNIK – GRUDZIEŃ
2023

KOLEGIUM REDAKCYJNE

DR GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI
(REDAKTOR NACZELNY)

MGR AGNIESZKA CIECHOMSKA
(SEKRETARZ REDAKCJI)

MGR MAŁGORZATA DUCH
(REDAKTOR JĘZYKOWY)

DR AGNIESZKA KRZĘTOWSKA
(REDAKTOR STATYSTYCZNY)

DR ANDRZEJ DWOJNYCH
DR RAFAŁ KANIA

DR TOMASZ PIEKARSKI
DR WALDEMAR PODEL

PROF. UCZ. DR HAB. INŻ. RENATA WALCZAK

RADA NAUKOWA

PROF. UCZ. DR HAB. INŻ. ZBIGNIEW KRUSZEWSKI
(PRZEWODNICZĄCY)

KS. PROF. DR HAB. AMANTIUS AKIMJAK (Słowacja)
PROF. DR HAB. ROMUALD BRAZIS (Litwa)
DR MARIAN CHUDZYŃSKI
KS. PROF. DR HAB. DANIEL BRZEZIŃSKI
DR HAB. HENRYKA ILGIEWICZ (Litwa)
PROF. DR HAB. HENRYK MALEWSKI (Litwa)
DOC. DR OLEKSII SYSOIEV (Ukraina)
PROF. DR HAB. INŻ. JANUSZ ZIELIŃSKI
PROF. DR HAB. LUBOW ŻWANKO (Ukraina)

ADRES REDAKCJI:
pl. Narutowicza 8
09-402 Płock

tel. (0-24) 366 99 53, (0-24) 262 26 04

e-mail: notatkiplockie@wp.pl
www.tnp.org.pl

SPIS TREŚCI

JOANNA UTKIN

ŚWIĘCICCY Z NOWEJ WSI NA ZIEMI DOBRZYŃSKIEJ
I ICH LOSY W XIX WIEKU 5

BOGDAN POPŁAWSKI

DOMY MIESZKALNE FUNDUSZU KWATERUNKU WOJSKOWEGO
W KUTNIE I PŁOCKU Z LAT 30. XX WIEKU 29

NATALIA LENDA

LOSY MĘŻCZYŹN Z WIOSKI BANDYSIE
PO ARESZTOWANIU ICH PRZEZ NIEMCÓW
W DNIU 3 PAŹDZIERNIKA 1944 R. W ŚWIELE ZEZNAŃ ŚWIADKÓW 44

RECENZJE

PIOTR GRYSZPANOWICZ, TOMASZ PIEKARSKI

RADZIWIE. SZKICE O HISTORII I ARCHITEKTURZE

Rec. Michał Sokolnicki 65

BOGDAN POPŁAWSKI

ŻYCHLIN. ROZWÓJ PRZESTRZENNY I ZABYTKI

Rec. Grzegorz Gołębiewski 67

KRONIKA

AGNIESZKA CIECHOMSKA

DZIEŁO MIKOŁAJA KOPERNIKA

DE REVOLUTIONIBUS ORBIUM COELESTIUM, LIBRI VI

ZE ZBIORÓW BIBLIOTEKI IM. ZIELIŃSKICH

TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO

W 550. ROCZNICĘ URODZIN WIELKIEGO ASTRONOMA 71

BIBLIOGRAFIA MAZOWSZA PŁOCKIEGO ZA OKRES 1 X – 31 XII 2022 R. 80

NASI AUTORZY 119

LISTA RECENZENTÓW 120

Wersja cyfrowa „Notatek Płockich” dostępna jest w internetowych bazach:
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH),
Biblioteka Nauki, BazHum oraz na stronie Towarzystwa Naukowego Płockiego

LIST OF CONTENTS

JOANNA UTKIN

THE FAMILY OF ŚWIĘCICKI OF NOWA WIEŚ IN THE DOBRZYŃ LANDSCAPE
AND THEIR FATE IN THE 19TH CENTURY 5

BOGDAN POPŁAWSKI

RESIDENTIAL HOUSES MILITARY QUARTERS
FUND IN KUTNO AND PŁOCK FROM 1930S 29

NATALIA LENDA

THE FATE OF MEN FROM THE VILLAGE OF BANDYSIE (OSTROLEKA COUNTY)
AFTER THEIR ARREST BY GERMANS
ON OCTOBER 3, 1944 IN THE LIGHT OF WITNESS TESTIMONIES 44

REVIEWS

PIOTR GRYSZPANOWICZ, TOMASZ PIEKARSKI

RADZIWIE. SKETCHES ABOUT HISTORY AND ARCHITECTURE
Rev. Michał Sokolnicki 65

BOGDAN POPŁAWSKI

ŻYCHLIN. THE SPATIAL DEVELOPMENT AND MONUMENTS
Rev. Grzegorz Gołębiewski 67

CHRONICLE

AGNIESZKA CIECHOMSKA

THE WORK OF MIKOŁAJ KOPERNIK
DE REVOLUTIONIBUS ORBIUM COELESTIUM, LIBRI VI
FROM THE COLLECTIONS OF THE ZIELIŃSKI LIBRARY
OF THE SCIENTIFIC SOCIETY OF PŁOCK
ON THE 550TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF THE GREAT ASTRONOMER 71

BIBLIOGRAPHY OF MAZOVIAN PŁOCK FOR THE PERIOD 1 X – 31 XII 2022 R. 80

OUR AUTHORS 119

LIST OF REVIEWERS 120

„Notatki Płockie” znajdują się w wykazie czasopism naukowych
Ministra Edukacji i Nauki z przyznaną liczbą 20 punktów
(Komunikat MEiN z 17 lipca 2023 r.
w sprawie wykazu czasopism naukowych
i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych, poz. 34120)

ŚWIĘCICCY Z NOWEJ WSI NA ZIEMI DOBRZYŃSKIEJ I ICH LOSY W XIX WIEKU

Abstrakt

Jan Stanisław Świącicki, szlachcic z Kujaw, nabył w latach 40. XIX wieku w Ziemi Chrostkowskiej Nową Wieś. Majątek z przewagą lasów był przekształcony w rumunki, a później w folwark. Z trzecią żoną Eleonorą Nelską Świącicki dochował się siedmiu synów i jednej córki. Artykuł przedstawia biogramy tych ośmiorga dzieci. Ujawnione są ślady życia trzech synów uważanych za zmarłych jako noworodki. Najwięcej miejsca poświęcone jest dziewiętnastowiecznym losom dwojga najmłodszych dzieci Jana Stanisława i Eleonory, pomijanych w piśmiennictwie biograficznym. Córkę do udanego małżeństwa doprowadziło jej zainteresowanie literaturą. Najmłodszy syn, księgowy, podbudował karierę zawodową przez małżeństwo z zamożną panną.

Słowa kluczowe: Świącicki, Nowa Wieś, rumunki, biogramy, XIX wiek

Jan Stanisław Świącicki – nestor rodu Świącickich z Nowej Wsi

Założycielem folwarku w Nowej Wsi w parafii Chrostkowo w powiecie lipnowskim/rypińskim (zależnie od podziału administracyjnego kraju) był Jan Stanisław Świącicki herbu Jastrzębiec. Żył 93 lata, zmarł 8 grudnia 1891 r. w Nowej Wsi i został pochowany na cmentarzu w Chrostkowie¹. W ciągu długiego życia był trzykrotnie żonaty i zarządzał trzema majątkami ziemskimi. Gdy zmarła pierwsza żona, Wiktoria z Trzczańskich, był posesorem czyli dzierżawcą majątku Kuczyna w parafii Brześć Kujawski. W czasie drugiego małżeństwa z Paulą z Suskich był właścicielem majątku Słone w parafii Wieniec Kujawski². Gdy powtórnie owdowiał, ożenił się z Eleonorą Nelską, córką Jana i Apolonii Nelskich, panną zamieszkałą w Brześciu przy owdowiałym ojcu³. Po pięciu latach życia w Słone

¹ Archiwum Rodzinne Anny Świącickiej (dalej: ARAŚ), zdjęcie grobu Jana Stanisława Świącickiego na cmentarzu w Chrostkowie; A.H.T. Świącicki, *Historia herbu rodowego Jastrzębiec, czyli saga rodu Świącickich IX-XXI w.*, wydanie internetowe 2010, <https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/456>, s. 90, [dostęp: 17.02.2023].

² ARAŚ, kserokopie dziewiętnastowiecznych odpisów aktów stanu cywilnego: aktu zgonu Wiktorii Świącickiej 19/1832/par. rzym. kat. Nieszawa (małżonek zmarłej: Stanisław Świącicki), akt uznania Pauli Suskiej z 12.08.1832/par. rzym. kat. Wieniec i aktu zgonu Pauli Świącickiej 25/1835/par. rzym. kat. Wieniec.

³ Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku (dalej: APTOW), akt małżeństwa

rodzina Jana Stanisława i Eleonory Świącickich przeniosła się do Nowej Wsi w parafii Chrostkowo.

W Słone przyszło na świat czworo dzieci Jana Stanisława i Eleonory Świącickich. Pierwszym dzieckiem była Kamila, która zmarła jako niemowlę. Następnie rodzili się tam synowie: Henryk, Władysław i Marcei. Kolejne dzieci rodziły się w Nowej Wsi. Według spisu pt. *Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836–1861* byli to synowie: Antoni, Adolf i Jan. Spis nie objął dwojga najmłodszych dzieci Jana Stanisława i Eleonory Świącickich: Zofii Balbiny i Ludwika⁴.

Dzieło *Historia herbu rodowego Jastrzębiec, czyli saga rodu Świącickich IX–XXI w.*, opracowane przez potomków Henryka, zawiera wyczerpujące biografie Henryka Świącickiego, a także jego męskich potomków, uzupełnione odpisami dokumentów oraz zdjęciami. Wbrew podanym tam informacjom Władysław, Marcei i Antoni nie poumierali w dniu swoich narodzin. Zofia Balbina oraz Ludwik założyli rodziny, a te przechowały podstawową wiedzę o życiu przodków, jak też dokumentację fotograficzną z XIX w., co nie zostało wykorzystane w *Historii herbu...* Wstępnym celem prezentowanego artykułu jest zaznaczenie rozwoju majątku Nowa Wieś, głównym zaś celem jest wypełnienie luki dotyczącej nieznanych dziewiętnastowiecznych losów Władysława, Marcelego, Antoniego, Zofii Balbiny i Ludwika Świącickich. Dokonania Henryka, Adolfa i Jana są opisane w piśmiennictwie biograficznym, więc ich postacie będą potraktowane skrótowo.

Lata i miejsca narodzin synów podane przez E. Sęcys świadczą o przeprowadzce rodziny Świącickich z majątku Słone do majątku Nowa Wieś jesienią 1842 r., zapewne po zbiorach, a przed rozmięknięciem dróg. Przeprowadzkę pewnie ułatwił, a może nawet doradzał dziadek Nelski, obrońca przy Sądzie Pokoju w Brześciu Kujawskim. Eleonora miała wtedy trzech synków i podopieczną trzynastoletnią pasierbicę, Anielę Świącicką⁵.

Nowa Wieś leżąca w parafii Chrostkowo w województwie płockim występuje w 1827 r. w *Tabeli miast, wsi i osad Królestwa Polskiego* jako własność prywatna⁶. W *Skorowidzu Królestwa Polskiego* z 1877 r. Nowa Wieś w parafii Chrostkowo jest opisana jako wieś i rumunki, podczas gdy Kuczyna w parafii Brześć Kujawski jest wsią i folwarkiem, zaś Słone w parafii Wieniec – osadą⁷.

2/1837/par. rzym. kat. Brześć Kujawski (imię nowo zaślubionej: Leonora).

⁴ APTOW, akt urodzenia 6/1838/par. rzym. kat. Wieniec ; A. H. T. Świącicki, op. cit., s. 90; E. Sęcys, *Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836–1861*, Warszawa 2000, s. 705.

⁵ A. H. T. Świącicki, op. cit., s. 90.

⁶ *Tabela miast, wsi i osad Królestwa Polskiego*, t. 2, Warszawa 1827, s. 45.

⁷ *Skorowidz Królestwa Polskiego. Spis alfabetyczny miast, wsi, folwarków, kolonii i wszystkich*

Rumunkami nazywano opróżnione poręby⁸. Rumunki w nazwach miejscowości Królestwa Polskiego były spotykane głównie w zachodnich powiatach Mazowsza⁹. Pojawiły się one w drugiej połowie XIX w., natomiast w *Tabeli miast...* z 1827 r. powszechnie nie występowały. Z danych z 1877 r. zgromadzonych na stronie szpejankowski.eu wynika, że 15% miejscowości powiatu lipnowskiego miało w nazwie słowo rumunki¹⁰. Świadczy to o przeprowadzeniu wycinki lasów na wielką skalę. Pierwotne duże zapotrzebowanie na drewno mogło wynikać tylko z planowanego przedsięwzięcia budowy odcinka linii kolejowej Warszawa – Berlin. Wycinka drzew na budowę torów kolejowych wraz z infrastrukturą, przypadła na drugą połowę lat 50. XIX w. Wtórne duże zapotrzebowanie na drewno wiązało się z inwestycjami ulokowanymi wokół istniejących już stacji kolejowych.

Obszerna charakterystyka majątku Nowa Wieś zamieszczona jest w materiałach do monografii o ziemi chrostkowskiej. Dotyczy ona stanu dóbr, których dziedzicem był Mieczysław Świąćicki, syn Henryka i wnuk Jana Stanisława. W pierwszych dekadach XX w. Nowa Wieś była zasobnym 186-hektarowym majątkiem. Dwór zbudowany z surowej cegły, kryty słomą, usytuowany był w centralnej części wsi. Do zabudowań dworskich zaliczały się: olbrzymia stodoła z cegły, dwie obory, stajnia, kuźnia, wozownia, spichlerz i wolarnia. Ordynariusze mieszkali w czterech czworakach. Część majątku stanowiły lasy. Sadzono duże ilości ziemniaków, które odstawiano do dwóch gorzelnii. Siano jęczmień, pszenicę, owies, a także uprawiano buraki pastewne oraz cukrowe. Na ugorach rosła koniczyna i lucerna. Majątek Świąćickich był wtedy folwarkiem¹¹.

Gdy w 1842 r. Jan Stanisław Świąćicki zdecydował się przenieść ze Słonego do Nowej Wsi, linia kolejowa Warszawa – Skierniewice – Łowicz, ukończona w roku 1845 była już przewidziana do realizacji. Wiadomo było, że powstaną następne odcinki sieci kolejowej, gdyż takie było życzenie namiestnika Iwana Paskiewicza. Nabycie odpowiednio zlokalizowanych terenów leśnych, wydawało się korzystne¹². Przekształcenie poręb w ziemię uprawne przyniosłoby po latach

---

nomenklatur, Warszawa 1877.

⁸ Nazwa pochodzi od niem. *Raumland*, używanego przez niemieckich kolonistów.

⁹ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. X, Warszawa 1889, s. 12.

¹⁰ Portal rodziny Szpejankowskich i Szpejenkowskich, [dostęp: 24.02.2023].

¹¹ R. Rudziński, A. Sikorowski, *Ziemia Chrostkowska. Materiały do monografii*, Chrostkowo 2006, s. 134-135; A. H. T. Świąćicki, op. cit., s. 96. Ordynariusze – oficjale dworscy i stali robotnicy rolni, którzy część wynagrodzenia za pracę pobierali w naturze.

¹² R. Rudziński, A. Sikorowski, op. cit., s. 135. Transakcja mogła nie być jednorazowa, gdyż mimo wglądu do księgi majątku Nowa Wieś (APTOW, zbiór hipotecznych majątków powiatu lipnowskiego z lat 1821–1967, księga sygn. 238), autorzy napisali jedynie, że już w drugiej połowie XIX wieku należał on do rodziny Świąćickich.

Jan Stanisław Świącicki i Eleonora z Nelskich Świącicka. Fot. Sadowski i Trzebiecki w Warszawie.
Źródło: ARMK

dotatkowe zyski, a początkowo zwalniało od podatków. Realizacja planu budowy linii kolejowej opóźniła się. Budowa Kolei Warszawsko-Bydgoskiej była przedsięwzięciem Towarzystwa Akcyjnego Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej. Po ostatecznym ustaleniu przebiegu trasy przez Łowicz – Kutno – Włocławek – Aleksandrów Kujawski – granica pruska – Bydgoszcz i zawarciu porozumienia z rządem pruskim, umowę na budowę podpisano w grudniu 1856 r., a linię kolejową oddano do użytku w grudniu 1862 r. Powstanie stacji kolejowych zapewniło dalszy popyt na drewno.

Transformację majątku leśnego na rolny, rozpoczętą przez Jana Stanisława, kontynuował od 1865 r. jego syn Henryk¹³. Zapewne pierwsze zabudowania dworskie Nowej Wsi były drewniane, zaś dwór z cegły i ceglana stodoła zostały wzniesione później. Areal gruntów dworskich był początkowo większy niż za czasów wnuka, Mieczysława, gdyż po reformie uwłaszczeniowej z 1864 r. z prywatnych majątków ziemskich wydzielano działki uprawiane przez poszczególnych gospodarzy¹⁴.

¹³ J. Utkin, *Losy płocczan Adolfa i Jana Świącickich w latach 1863–1881*, „Notatki Płockie” 2021, nr 2, s. 25.

¹⁴ K. Studnicka-Mariańczyk, *Polityka władz rosyjskich wobec rolnictwa w Królestwie Polskim w latach 1815–1914*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Zeszyty Historyczne” 2014, t. XIII, s.135.

Atelier Sadowskiego i Trzebieckiego w Warszawie mieściło się przy ul. Rymarskiej 471E, na ówczesnej ścianie wschodniej Placu Bankowego. Zdjęcia Jana Stanisława i Eleonory Świąćickich pochodzą prawdopodobnie z 1865 r. Świąćicy zamieszkali wtedy w Warszawie przy ul. Nowolipie 2475¹⁵, niedaleko Placu Bankowego oraz miejsca zamieszkania rodziny Eleonory. Wiadomo mianowicie, że Jan Nelski, zmarły w Brześciu 1 marca 1846 r., pozostawił jedyne trzy córki: Eleonorę zamężną Świąćicką z Nowej Wsi w Płockiem, Balbinę zamężną Wołowską i Annę z męża Grodecką w Warszawie zamieszkałe¹⁶, zaś w *Skorowidzu mieszkańców miasta Warszawy z przedmieściami* na rok 1854 występują Grodecki Józef, asesor kolegialny oraz Balbina Wołowska utrzymująca się z funduszy własnych, jako najemcy mieszkań w kamienicy Wolfa Blumberga przy ul. Dzikiej 2322 (obecnie ul. Dzielna)¹⁷.

Na koniec trzeba wspomnieć o zabarwieniu politycznym w dobie powstania styczniowego, jakie wyróżniało środowisko związane z małżonkami Świąćickimi z Nowej Wsi. Eleonora Nelska, córka Apolonii Zgliczyńskiej¹⁸, była prawdopodobnie spokrewniona z Magdaleną Zgliczyńską, pierwszą żoną Stanisława Abczyńskiego dzierżawcy majątku Trąbin położonego niedaleko Nowej Wsi. Stanisław Abczyński, uważany za głównego inicjatora agitacji obozu białych w powiecie rypińskim¹⁹, na pewno miał wpływ na poglądy polityczne zaprzyjaźnionego z nim Jana Stanisława Świąćickiego²⁰.

Henryk Świąćicki

Henryk Świąćicki urodził się w Słonem w parafii Wieniec 31 stycznia 1839 r.²¹ Studiował w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa na kursie wyższym trzyletnim, przeznaczonym dla absolwentów gimnazjum²². Ożenił się z Anielą Julią Tłuchowską (1844–1902), córką Tadeusza, dziedzica Lelic w powiecie płockim. Dziewięcioro ich dzieci dożyło wieku dorosłego, przy czym najstarsze córki urodzone w latach 1863 i 1864, przyszły na świat w Lelicach, a kolejne dzieci już w Nowej Wsi²³. Od 1865 r. Henryk Świąćicki był dziedzicem Nowej Wsi

¹⁵ J. Utkin, op. cit., s. 25.

¹⁶ APTOW, akt zgonu 17/1846/par. rzym. kat. Brześć Kujawski, (zgon zgłosił Franciszek Zgliczyński).

¹⁷ *Skorowidz mieszkańców miasta Warszawy z przedmieściami na rok 1854* ułożony pod kierunkiem Zarządu Policji, Warszawa 1854, s. 20, 96, 372.

¹⁸ Por. APTOW, akt urodzenia 71/1811/par. rzym. kat. Brześć Kujawski.

¹⁹ M. Krajewski, *Nowy Słownik Biograficzny Ziemi Dobrzyńskiej*, Rypin 2014, t. I, s. 35.

²⁰ Por. J. Utkin, op. cit., s. 26.

²¹ APTOW, akt urodzenia 15/1839/par. rzym. kat. Wieniec [imię ojca: Stanisław]; E. Sęcys, op. cit., s. 705.

²² A. H. T. Świąćicki, op. cit., s. 94.

²³ <https://kielakowie.com/index.php> – Henryk Świąćicki [dostęp: 23.02.2023]; A. H. T. Świąćicki,

i kontynuował zapoczątkowane przez ojca przekształcanie dóbr. Po śmierci matki w Warszawie w 1873 r. ojciec wrócił do Nowej Wsi²⁴. Henryk przekazał Nową Wieś synowi Mieczysławowi parę lat po śmierci żony Anieli z Tłuchowskich²⁵. Powtórnie ożenił się ze swoją gospodynią, córką przyrodniej siostry. Zmarł w Nowej Wsi 31 sierpnia 1932 r. i został pochowany na cmentarzu w Chrostkowie²⁶.

Władysław Świącicki

Władysław Świącicki rodził się w Słonem w parafii Wieniec 27 czerwca 1840 r.²⁷ Paczka zdjęć odnaleziona w rodzinnym archiwum Anny Świącickiej pozwala umiejscowić losy Władysława w historii rodziny Świącickich.

W 1891 r. Jan Stanisław Świącicki, mieszkający w Nowej Wsi przy rodzinie najstarszego syna, zaczął tracić siły. Latem tamtego roku, do Nowej Wsi przyjechał Ludwik Świącicki z rodziną, powiadomiony o słabnięciu ojca. Relację o odwiedzinach pochodziły od córki Henryka, Jadwigi, która opiekowała się wówczas dwupółletnim synem Ludwika, Witoldem, dziadkiem autorki. Henryk wzywał do ojca także innych żyjących braci. Władysław mógł przyjechać na krótko, aby pożegnać się z ojcem i zostawić mu swoje zdjęcie wykonane w Płocku w zakładzie fotograficznym F. Pawłowskiego przy ul. Grodzkiej 1. Około pięćdziesięcioletni mężczyzna, pozujący do fotografii w mundurze odznaczonego urzędnika administracji carskiej, to prawdopodobnie Władysław Świącicki. Zdjęcie ma zaokrąglone brzegi, jakby było często trzymane w ręku.

Odnalezionemu niedawno portretowi towarzyszyły fotografie z Petersburga, przedstawiające dwóch mężczyzn i kobietę, przy czym na rewersie jednej z nich znajdowała się pisana cyrylicą dedykacja „Władowi Swiencickomu”. Dostęp do zdjęć Jana Stanisława i Eleonory Świącickich pozwolił uwiarygodnić przypuszczenie, że mężczyzna w urzędniczym mundurze to ich syn. Niezależnie od zdjęć, w archiwum rodzinnym Anny Świącickiej znajduje się fiszka, wypełniona przez Wandę Świącicką, według której Władysław Świącicki zastrzelił się. Daty śmierci nie ma²⁸. Wydaje się, że dożył przynajmniej 1907 r. Mianowicie, bratanek Witold Świącicki, który w 1905 r. był zesłany na Krym, maturę zdał

op. cit., s. 94, 96.

²⁴ J. Utkin, op. cit., s. 27.

²⁵ A.H.T. Świącicki, op. cit., s. 107.

²⁶ Ibidem, s. 94.

²⁷ APTOW, akt urodzenia 45/1840/par. rzym. kat. Wieniec [imię ojca: Stanisław]; E. Sęczys, op. cit., s. 705.

²⁸ ARAŚ: zdjęcie z Płocka i zdjęcia z Petersburga znajdowały się w jednej paczce; Wanda Świącicka (1922–1995) współpracowała z A.H.T. Świącickim przy opracowaniu *Historii herbu rodowego Jastrzębiec...* wykorzystując własny katalog osób z rodu.

w Kiszyniowie w 1907 r.²⁹ Ktoś musiał zaangażować się w zmianę miejsca pobytu Witolda z Krymu na Besarabię. Jedyne członek rodziny z odpowiednimi koneksjami mógł podjąć działania w tej sprawie.

Marceli Świącicki

Marceli Świącicki urodził się w Słonem w parafii Wieniec 15 stycznia 1842 r.³⁰ Kolejna fiszka zostawiona przez Wandę Świącicką zawiera informację, że Marceli Świącicki zginął w pojedynku. Okoliczności pojedynku nie są znane³¹. Brak dokładniejszych informacji sugeruje, że pojedynek miał miejsce za granicą. Prawdopodobnie Marceli był oficerem, gdyż właśnie w środowisku oficerskim częstym sposobem rozstrzygania honorowych sporów był pojedynek.

Można przypuszczać, że Władysław i Marceli zostali oddani do wojskowego gimnazjum, gdzie nauka, pobyt i umundurowanie były bezpłatne. Ich nauka nie obciążałaby budżetu rodzinnego, a chłopcy wchodzili w wiek gimnazjalny w latach, w których majątek Nowa Wieś nie przynosił większych dochodów. Po ukończeniu takiej szkoły, młodzi szlachcice, a Jan Stanisław Świącicki potwierdził swoje szlachectwo w 1838 r.³², uzyskiwali odpowiedni stopień wojskowy w rosyjskiej armii. Na ogół w szkołach kadetów uczyli się synowie szlachty. W 1873 r. w Cesarstwie Rosyjskim działało 12 gimnazjów wojskowych, a liczba uczniów wynosiła prawie 4 300. Wielu uczniów było wyznania rzymsko-katolickiego. Wyznanie poddanych cara zastępowało narodowość. Po reformie szkolnictwa wojskowego w 1882 r. gimnazja wojskowe zastąpiono korpusami kadetów, choć w literaturze przedmiotu ta nazwa jest używana również w odniesieniu do wcześniejszych lat. Absolwent wojskowego gimnazjum mógł przejść do służby

Władysław Świącicki. Fot. F. Pawłowski w Płocku.
Źródło: ARAS

²⁹ Archiwum Sądu Najwyższego (dalej: ASN),teczka osobowa sygn. 320, życiorys: wykształcenie średnie.

³⁰ APTOW, akt urodzenia 8/1842/par. rzym. kat. Wieniec [imię ojca: Stanisław]; E. Sęczys, op. cit., s. 705.

³¹ ARAS, fiszki z katalogu Wandy Świącickiej.

³² E. Sęczys, op. cit., s. 705.

wojskowej lub cywilnej, albo ubiegać się o przyjęcie do wyższej szkoły wojskowej³³. Władysław Świącicki wybrał ścieżkę służby cywilnej.

Posyłanie synów dwójkami do korpusów kadetów było ze względów ekonomicznych dość popularne w wielodzietnych rodzinach szlacheckich. O przypadku oddania do szkoły wojskowej braci Oktawiana i Jana Jeleńskich pisze W. Caban w artykule *Oktawian Jeleński – Polak w carskim mundurze...*³⁴ W młodszym pokoleniu Henryk Świącicki z Nowej Wsi też musiał wybrać taką drogę kariery dla swoich dwóch starszych synów. Wiadomo mianowicie, że Tadeusz ożenił się będąc kornetem Kłaśnickiego Pułku Dragonów, a Stanisław zmarł jako podpułkownik w Dywizji Syberyjskiej utworzonej przez polskich oficerów³⁵.

Antoni Świącicki

Antoni Świącicki urodził się w Nowej Wsi w parafii Chrostkowo 9 maja 1843 r.³⁶ Zmarł w Płocku 13 listopada 1857 r. Był wtedy 14-letnim uczniem klasy piątej filologicznej Gimnazjum Gubernialnego w Płocku. Akt zgonu sporządzono trzy dni po śmierci chłopca, na podstawie zgłoszenia ojca oraz Karola Suskiego, powiatowego rachmistrza w Płocku³⁷.

W Królestwie Polskim od 1840 r. gimnazjum było szkołą siedmioklasową. Nauka była płatna: należało opłacić chesne, umundurowanie ucznia i ewentualnie stancję. Do gimnazjum przyjmowano chłopców, którzy posiadali wiedzę na poziomie elementarnym, zdobytą w szkole początkowej lub w nauczaniu domowym. Decydował o tym egzamin wstępny. W klasie filologicznej dominującymi przedmiotami były łacina i greka, nauczane od trzeciego roku nauki. Ważnym przedmiotem był język rosyjski, prócz niego nauczano języka niemieckiego i francuskiego³⁸. Antoni zdał zatem do gimnazjum we wczesnym wieku 10 lat. Musiał być pilnym uczniem, uzdolnionym lingwistycznie, skoro jako 14-latek był w piątej klasie filologicznej.

³³ S. Wołkow, *Russkij officerskij korpus*, Moskwa 2003, s.148-153.

³⁴ W. Caban, *Oktawian Jeleński – Polak w carskim mundurze. O Rosjanach i relacjach polsko-rosyjskich w XIX wieku*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2019, nr LIV (1), s. 118.

³⁵ A. H. T. Świącicki, op. cit., s. 104, 108.

³⁶ APTOW, akt urodzenia 26/1843/par. rzym. kat. Chrostkowo (imię ojca: Jan); E. Sęczys, op. cit., s. 705.

³⁷ Archiwum Państwowe w Płocku, akt zgonu 272/1857/par. rzym. kat. św. Bartłomieja/Płock.

³⁸ B. Konarska-Pabiniak, *Szkolnictwo płockie w okresie niewoli narodowej (1793–1918)*, [w:] *Dzieje Płocka*, t. 2, *Dzieje miasta w latach 1793–1945*, red. M. Krajewski, Płock 2006, s. 210, s. 241; A. Szmol-Misierewicz, *Życie codzienne uczniów Gimnazjum Gubernialnego w Płocku w II połowie XIX w.*, „Notatki Płockie” 2022, nr 2, s. 19-20.

Adolf Świącicki

Urodził się w Nowej Wsi w parafii Chrostkowo 14 lub 18 marca 1845 r.³⁹ Powstaniec 1863 r., potem rosyjski żołnierz w służbie karnej. Do powstania poszedł będąc uczniem siódmej klasy Gimnazjum Gubernialnego w Płocku⁴⁰. W 1874 r. założył wspólnie z Antonim Wieczorkiem fabrykę metalurgiczną pod Białymstokiem (w granicach obecnego Białegostoku). Był tam tytułowany inżynierem, więc musiał mieć wykształcenie techniczne, choć dotąd nie wiadomo gdzie je zdobył. Chory na płuca, zdążył wrócić w rodzinne strony po odsprzedaniu wspólnikowi swojego udziału w przedsiębiorstwie⁴¹.

Zmarł w Nowej Wsi 29 maja 1879 r.⁴² Został pochowany na górnym cmentarzu w Oborach w pobliżu Nowej Wsi. Jakiś czas temu połamany żeliwny krzyż na grobie Adolfa Świącickiego został zastąpiony nowym żelaznym krzyżem z nową tabliczką⁴³. Można przypuszczać, że oryginalny krzyż był ufundowany i sygnowany przez wspólnika Adolfa, gdyż firma Antoniego Wieczorka produkowała w latach 80. XIX w. m.in. pomniki i krzyże nagrobne⁴⁴.

Jan Świącicki

Jan Świącicki urodził się w Nowej Wsi w parafii Chrostkowo 14 lutego 1848 r.⁴⁵ Jako pierwszy syn urodzony po śmierci Jana Nelskiego nosił jego imię. Znany płocczanin, redaktor naczelny i wydawca „Gazety Rolniczej”, adwokat, płocki działacz społeczny, a w czasach polskiego sądownictwa prezes Sądu Okręgowego w Płocku⁴⁶. Mężowie obu ciotek Jana Świącickiego byli warszawskimi prawnikami. Mąż Balbiny Nelskiej Hieronim Wołowski, zmarły w roku narodzin Jana, był adwokatem przy Sądzie Apelacyjnym w Warszawie. Mąż Anny Nelskiej, Józef Grodecki, był w 1869 r. sędzią Sądu Kryminalnego w Warszawie⁴⁷.

³⁹ E. Sęczys, op. cit., s. 705; podaje dzień 14 marca; M. Krajewski, op. cit., t. II, s. 411; podaje dzień 18 marca.

⁴⁰ A.J. Papierowski, J. Stefański, *Płocczanie znani i nieznani. Słownik biograficzny*, Płock 2002, s. 597; M. Krajewski, op. cit., t. II, s. 411; *Jan Świącicki i jego praca społeczna w Płocku w latach 1881–1923*, Biblioteka im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego, maszynopis, sygn. 748, s. 1-2.

⁴¹ J. Utkin, op. cit., s. 24-25.

⁴² APTOW, akt zgonu 14/1879/par. rzym. kat. Chrostkowo.

⁴³ ARAŚ, zdjęcie nowego krzyża z nową tabliczką poświęconą Adolfowi Świącickiemu na jego grobie, na górze cmentarnej w Oborach.

⁴⁴ W. Wróbel, *Wieczorek Antoni*, [w:] *Cmentarz Farny w Białymstoku*, red. A. Szot i in., Białystok 2017, s. 360.

⁴⁵ Archiwum Diecezjalne w Płocku, akt urodzenia 13/1848/par. rzym. kat. Chrostkowo (imię ojca: Jan); *Jan Świącicki...*, op. cit., s. 1; E. Sęczys, op. cit., s. 705.

⁴⁶ A.J. Papierowski, J. Stefański, op. cit., s. 597.

⁴⁷ J.E. Utkin, *Potomkowie kupca Wołowskiego – prawnicy, powstańcy w XIX stuleciu*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2019, t. XVIII, z. 2, s. 80-82.

Kariery wujów musiały mieć wpływ na wybór studiów prawniczych dla młodszych synów Jana Stanisława Świąteczkiego, a w konsekwencji na przeprowadzkę rodziny Świąteczkich do Warszawy w 1865 r.⁴⁸

Nie ma pewności co do okresu studiów Jana. Mianowicie, przed wybuchem powstania w styczniu 1863 r. Jan, uczeń płockiego gimnazjum, zamierzał zostać powstańcem. Ojciec zaś, aby to uniemożliwić, zabrał go z Płocka do domu na wieś. Nie wiadomo, czy areszt domowy trwał kilka miesięcy, czy ponad rok, aż do upadku powstania. Gdyby Jan nie stracił żadnego roku nauki, to maturę zdawałby w 1865 r. w Gimnazjum Gubernialnym w Płocku, a ukończyłby studia prawnicze w Szkole Głównej w Warszawie w 1869 r. Taką wersję historii wykształcenia Jana Świąteczkiego przedstawiła rodzina w maszynopisie poświęconym jego pracy społecznej⁴⁹. Gdyby Jan stracił rok nauki, to do klasy maturalnej uczęszczałby już w Warszawie, a następnie odbywał czteroletnie studia do 1870 r. W 1869 r. Szkoła Główna została zamknięta, a w jej miejsce utworzono Imperatorski Uniwersytet Warszawski. Wydział Prawa istniał nadal.

Po powstaniu styczniowym władze carskie likwidowały sukcesywnie dawne urzędy o charakterze samodzielnych władz państwowych Królestwa Polskiego, zastępując je instytucjami lokalnymi, podległymi władzom rosyjskim. W latach 1869–1876 istniała już tylko dawna Komisja Sprawiedliwości. Kto aspirował do posady w sądownictwie musiał odbyć bezpłatną aplikanturę: po ukończeniu średniego zakładu naukowego – czteroletnią, zaś po ukończeniu wyższego zakładu naukowego – dwuletnią⁵⁰.

Aspiracje rodziny Świąteczkich z Muranowa, a może również początkowo samego Jana, kształtowały się pod wpływem kariery wuja Grodeckiego. W 1873 r. nowożeniec Jan Świąteczki był w akcie swojego małżeństwa scharakteryzowany jako urzędnik sądowy, podlegający Komisji Sprawiedliwości. Po ukończeniu studiów miał czas na dwuletnią aplikanturę. Jako człowiek już żonaty, zrezygnował z dążenia do objęcia posady sędziego czy prokuratora. Po okresie prowadzenia działalności gospodarczej, zwrócił się w kierunku trzeciego zawodu prawniczego – adwokata. W 1881 r. Jan Świąteczki otworzył w Płocku kancelarię adwokacką⁵¹.

Jan Świąteczki był żonaty z Marią Zarębską. Pięcioro dzieci tej pary dożyło wieku dorosłego⁵². Jan Świąteczki zmarł 30 czerwca 1923 r., Maria Świąteczka

⁴⁸ J. Utkin, op. cit., s. 25.

⁴⁹ *Jan Świąteczki i jego praca społeczna...*, op. cit., s. 1, 3; J. Utkin, op. cit., s. 25-26.

⁵⁰ J. Leskiewiczowa, *Warszawa i jej inteligencja po powstaniu styczniowym 1864–1870*, Warszawa 1961, s. 42-43, s. 78.

⁵¹ J. Utkin, op. cit., s. 26-28.

⁵² *Jan Świąteczki...*, op. cit., s. 15.

zmarła 3 lipca 1932 r. Oboje pochowani są w Płocku na cmentarzu parafii św. Bartłomieja przy ul. Kobylińskiego⁵³.

Zofia Balbina Świącicka

Zofia Balbina Świącicka urodziła się w Nowej Wsi w parafii Chrostkowo 1 sierpnia 1850 r.⁵⁴ Miała skończone 15 lat, gdy wraz z rodzicami i braćmi przeniosła się z Nowej Wsi do Warszawy⁵⁵. Nie wiadomo, czy rodzina uznała za słuszne poszerzać domowe wykształcenie córki, posyłając ją na jedną z żeńskich pensji działających w Warszawie. Niezależnie od etapu, na którym zakończyła naukę, była zapaloną czytelniczką⁵⁶. Co więcej, jej czytelnictwo cieszyło się przychylnością rodziny – być może służyła starszemu pokoleniu jako lektorka, w szczególności czytając na głos powieści historyczne Józefa Kraszewskiego.

Józef Ignacy Kraszewski jako szlachcic herbu Jastrzębiec, zasługiwał na rodzową sympatię Świącickich, a w 1877 r., wręcz na żywe zainteresowanie. Tego roku ukazała się jego powieść *Boleszczyce*, dotycząca historii gałęzi rodu Jastrzębców, której członkowie wiernie towarzyszyli Bolesławowi II Śmiałemu. Tytułowi Boleszczyce (lub Bolesćice), to gałąź Jastrzębców z Mazowsza, a przodkiem Jana Stanisława Świącickiego był podsędek warszawski Maciej Jastrzębiec ze Świącic⁵⁷.

Prawnuczka Zofii Balbiny Świącickiej, Magdalena Kwaśniewska, słyszała w domu, że pradziadkowie poznali się na jubileuszu J. I. Kraszewskiego w Krakowie w 1879 r. i wkrótce potem się pobrali. Nie wiadomo jednak, gdzie brali ślub. Mężem Zofii Balbiny został Piotr Czapczyński, weteran powstania styczniowego, właściciel zakładu kuśnierskiego we Lwowie.

Grób Jana i Marii Świącickich na cmentarzu przy ul. Kobylińskiego w Płocku. fot. G. Gołębiewski

⁵³ Archiwum Rodzinne Magdy Kwaśniewskiej (dalej: ARMK), zdjęcie grobu Jana i Marii Świącickich na cmentarzu św. Bartłomieja w Płocku z inskrypcją na pomniku.

⁵⁴ APTOW, akt urodzenia 58/1850/par. rzym. kat. Chrostkowo.

⁵⁵ J. Utkin, op. cit., s. 25.

⁵⁶ T. Czapczyński, *43 lata pracy pedagogicznej*, Biblioteka IHNiAK PAN, maszynopis, sygn. 97, s. 15.

⁵⁷ B. Czwojdrak, *Jastrzębce w ziemi krakowskiej i sandomierskiej do połowy XV wieku*, Kraków 2007, s. 9; A. H. T. Świącicki, op. cit., s. 75.

Napis na kamieniu nagrobnym Jana i Marii Świecickich. Fot. G. Gołębiewski

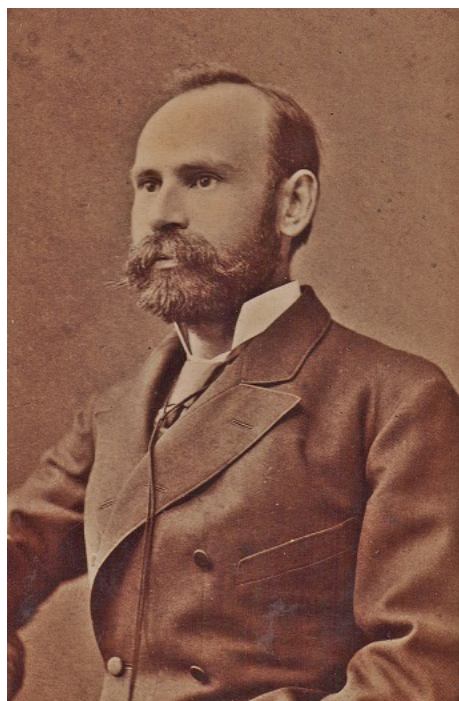
Piotr Czapczyński urodził się w Skaryszewie w rodzinie zubożałej szlachty mazowieckiej. Uczestniczył w powstaniu 1863 r., był szeregowcem oddziału Langiewicza, brał udział w 13 potyczkach. Latem 1863 r. walczył w oddziale płk. Franciszka Horodyńskiego. 2 lipca 1863 r. płk F. Horodyński zaatakował graniczny Radziwiłłów od strony Krzemieńca. Śmierć dowódcy przerwała walkę i jego oddział poszedł w rozsypkę. Piotrowi Czapczyńskiemu, który w walce został ranny, udało się przedostać do Galicji, dzięki czemu uniknął represji ze strony władz rosyjskich⁵⁸.

Władze Krakowa planowały zorganizować centralne obchody jubileuszu 50-lecia pracy literackiej J. I. Kraszewskiego w październiku 1879 r. Przyjechać miało kilkuset gości ze wszystkich zaborów i z krajów polskiej emigracji, zarówno indywidualnych czytelników, jak i przedstawicieli polskich organizacji. Czytelniczka Zofia Balbina mogła liczyć na zgodę ojca na wyjazd do Krakowa w towarzystwie Ludwika, sfinansowany z majątku pozostawionego przez zmarłego w maju Adolfa. Komitet obchodów jubileuszu nie przewidywał początkowo udziału kobiet. W tej sprawie, na łamach „Tygodnika Ilustrowanego” zabrała głos pisarka i publicystka Waleria Marrene⁵⁹. Ostatecznie komitet ustąpił. Wydał odezwę do rodaków, aby zgłaszali swój udział w obchodach jubileuszu⁶⁰. Rodzeństwo Świecickich mogło jechać do Krakowa.

⁵⁸ M. Gajak-Toczek, op. cit., s. 26-27; H. B., *Uczestnicy powstania 1863 r.*, „Tydzień” (dodatek literacko-naukowy „Kurieru Lwowskiego”) 1903, nr 3 z 18 stycznia, s. 20; S. Kieniewicz, *Powstanie styczniowe*, Warszawa 2009, s. 540; F. Rawita-Gawroński [właściwie: płk Franciszek Ksawery Horodyński], *Rok 1863 na Rusi. Ruś Czerwona i Wschód*, Lwów 1902, s. 154-157.

⁵⁹ W. Marrene, *Słówko kobiety o jubileuszu Kraszewskiego*, „Tygodnik Ilustrowany” 1879 z 30 sierpnia, nr 192, s. 135.

⁶⁰ *Księga pamiątkowa jubileuszu J. I. Kraszewskiego 1879 roku*, Kraków 1881, s. 57.

Zofia ze Święcickich Czapczyńska (fot. J. Eder we Lwowie) i Piotr Czapczyński (fot. E. Trzemeski we Lwowie).

Źródło: ARMK

Zofia Balbina Święcicka została trzecią żoną Piotra Czapczyńskiego. Druga żona, Kamila z domu Kliment, zmarła na gruźlicę⁶¹. Z pierwszego małżeństwa z Gizelą z domu Kliment, siostrą Kamili, zmarłą na gorączkę połogową, Piotr Czapczyński miał córkę Gizelę⁶². Miejsce ani data ślubu Piotra Czapczyńskiego i Zofii Balbiny nie są dotychczas znane. Brak tych informacji rekompensuje wpis w księdze urodzeń parafii św. Andrzeja we Lwowie, dokonany z okazji chrztu pierwszego dziecka z tego związku. Halina Zofia Czapczyńska została przyjęta przez położną Michalinę Szupińską 5 listopada 1880 r. Zaznaczono, że dziewczynka była dzieckiem legalnym. Jej rodzice to Piotr Czapczyński, kuśnierz, syn Antoniego i Katarzyny Pawlickiej oraz Zofia Balbina Święcicka, córka Jana Stanisława Święcickiego i Eleonory Nelskiej. 6 lipca 1881 r. chrztu udzielił o. Konstanty Rzeczkowski. Rodzice chrzestni to Jan Stanisław Święcicki, posesor dóbr oraz

⁶¹ Archiwum Główne Akt Dawnych (dalej: AGAD), akt zgonu bez numeru/1877/par. rzym. kat. św. Antoniego/ Lwów.

⁶² ARMK, informacje o żonach Piotra Czapczyńskiego; Genealogiczne podróże, <https://kielakowie.com> [dostęp: 01.12.2023].

Gizela Czapczyńska, panna⁶³. O wyjątkowym charakterze uroczystości świadczy wiek dziadka, który przyjechał ze swoich dóbr do Lwowa mając 83 lata. W późniejszych wpisach do lwowskich ksiąg metrykalnych, drugie imię Balbina już nie występuje, figuruje tylko Zofia Czapczyńska.

Piotr i Zofia Czapczyńscy mieli jeszcze dwóch synów urodzonych we Lwowie: Witolda, urodzonego 28 marca 1882 r. i Tadeusza urodzonego 14 kwietnia 1884 r.⁶⁴ Tadeusz Czapczyński w maszynopisie *43 lata pracy pedagogicznej* nawiązał do swojego dzieciństwa. Jego ojciec był zamożnym lwowskim kupcem, miał zakład kuśnierski i sklep z futrami. Rodzina mieszkała na przedmieściu Lwowa. Posiadłość obejmowała willę, ogród, stajnię, kilka morgów pól. Prócz kupiectwa, ojciec zajmował się działalnością społeczną, był radnym miasta, aktywnym członkiem bractwa kurkowego. Matka Tadeusza miała zainteresowania literackie, prenumerowała „Świat” krakowski, dużo czytała. Pewnie jej zastęgą była biblioteka domowa⁶⁵.

Halina Czapczyńska, córka Piotra i Zofii ze Święcickich, umarła na gruźlicę 22 kwietnia 1888 r.⁶⁶ Czteroletni Tadeusz nie pamiętał siostry. Wspominał natomiast siostrę przyrodną, Gizelę, która uczyła się śpiewu w konserwatorium. Często odbierał siostrę po zajęciach, gdyż *nie wypadało samej pannie ukazywać się na ulicy*. Gizela Czapczyńska wyszła za mąż za Emilianą Tadeusza Borzęckiego 2 czerwca 1894 r. Jako mężatka poświęciła się dzieciom i gospodarstwu, a śpiew porzuciła⁶⁷.

Witold i Tadeusz Czapczyńscy. Fot. R. Schaller we Lwowie.

Źródło: ARMK

⁶³ AGAD, akt urodzenia 119/1881/par. rzym. kat. św. Andrzeja/Lwów.

⁶⁴ M. Gajak-Toczek, op. cit., s. 26, 33; M. Kwaśniewska, *Tadeusz Czapczyński – wspomnienie w czterdziestą rocznicę śmierci*, „Gazeta Wyborcza” 1998, nr 226, dodatek „Gazeta łódzka”, s. 5.

⁶⁵ T. Czapczyński, op. cit., s. 4, 14-15; „Świat” – dwutygodnik ilustrowany literacko-artystyczny, wychodzący w Krakowie od 1880 r.

⁶⁶ AGAD, akt zgonu 159/1888/par. rzym. kat. św. Marii Magdaleny/Lwów.

⁶⁷ AGAD, akt małżeństwa 38/1894/par. rzym. kat. św. Marii Magdaleny/Lwów;

Zofia Czapczyńska zmarła na gruźlicę 12 kwietnia 1899 r., po dwóch latach zmagania się z chorobą. Spoczęła we wspólnym grobie z córką i poprzednimi żonami Piotra Czapczyńskiego na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie⁶⁸. 23 maja tamtego roku wdowiec zmarł tragicznie. Żył 60 lat. Został pochowany w osobnym grobie⁶⁹. Sklep i posiadłość zostały zlicytowane z powodu zadłużenia. Synowie zmarłych zostali objęci opieką przez Borzęckiego, choć przepadeł posag Gizeli zabezpieczony na majątku Czapczyńskiego. Pomogła trochę rodzina ojca i matki, mieszkająca w Królestwie Polskim, dokąd chłopcy wyjechali na wakacje. Po wakacjach wrócili do gimnazjum. Witold, uczeń ósmej klasy, zdał w 1900 r. maturę, po czym podjął pracę w banku i wyprowadził się z bratem od szwagra do wynajętego mieszkania. Tadeusz kontynuował naukę w gimnazjum, zarabiając na życie korepetycjami⁷⁰. Gizela Borzęcka zmarła na gruźlicę 22 października 1902 r., gdy Tadeusz był w siódmej (przedmaturalnej) klasie. On sam był zagrożony gruźlicą⁷¹.

Ludwik Świącicki

Ludwik Świącicki urodził się w Nowej Wsi w parafii Chrostkowo 11 lub 17 grudnia 1851 r. Pierwsza data pochodzi z przeliczenia 29 listopada 1851 r., z rosyjskiego świadectwa szlachectwa Ludwika Świącickiego⁷², na datę późniejszą o 12 dni – według kalendarza gregoriańskiego. Autorka – prawnuczka Ludwika przypomina sobie, że w dzieciństwie słyszała o jedenastym dniu miesiąca. Druga data pochodzi z informacji APTOW⁷³.

Rozpoczął studia w 1871 r. po maturze w siedmioklasowym gimnazjum. Naukę w gimnazjum zaczynał więc najpóźniej w roku szkolnym 1864/65. Tego roku rodzice mieszkali jeszcze w Nowej Wsi, więc Ludwik uczęszczał razem z Janem do Gimnazjum Gubernialnego w Płocku. W sierpniu 1865 r. rodzice mieszkali już w Warszawie na Muranowie, a Ludwik został zapisany do II Gimnazjum w Warszawie⁷⁴, do drugiej klasy. W *Przewodniku warszawskim*

T. Czapczyński, op. cit., s. 15.

⁶⁸ AGAD, akt zgonu 61/1899/ par. rzym. kat. św. Marii Magdaleny/Lwów; Archiwum Rodzinne Magdaleny Kwaśniewskiej(dalej: ARMK), zdjęcia czterech stron pomnika na grobie pań Czapczyńskich wykonane w 2019 r. przez Kacpra Komana, wnuka Magdaleny Kwaśniewskiej.

⁶⁹ AGAD, akt zgonu 93/1899/par. rzym. kat. św. Marii Magdaleny/Lwów; ARMK: przedwojenne zdjęcie grobu Piotra Czapczyńskiego, prawdopodobnie wykonane przez Kazimierza Borzęckiego.

⁷⁰ T. Czapczyński, op. cit., s.4, 16.

⁷¹ AGAD, akt zgonu bez numeru/1902/par. rzym. kat. św. Marii Magdaleny/Lwów; T. Czapczyński, op. cit., s. 13.

⁷² A. H. T. Świącicki, op. cit., s. 275.

⁷³ APTOW, akt urodzenia 9/1852/ par. rzym. kat. Chrostkowo.

⁷⁴ J. Utkin, op. cit., s. 25.

СВИДѢТЕЛЬСТВО.

Дано сіе свидѣтельство отъ ИМПЕРАТОРСКАГО Варшавскаго Университета *Бывшему Суденду зрала Университета Людовикову Иванову Швейцкому, имѣющему отъ роду двадцать лѣтъ, уроженцу Потоцкой Губерніи, Ринко-Каролинскаго Войскаповѣдскій,*

въ томъ, что оный, поступивъ въ число студентовъ сего Университета въ началѣ 1872 учебнаго года, слушалъ науки по *Юридическому Факультету, именно въ семилѣтнемъ курсѣ 1872 учебнаго года на первомъ курсѣ Юридическаго Факультета. Во время прѣбыванія своего въ Университетѣ Швейцкій поведенимъ своимъ окончилъ. Во второмъ семестрѣ 1872 учебнаго года окончилъ также за слушаніемъ лекцій, Свѣдѣніемъ своимъ*

№ 106
уволенъ изъ Университета, изъ *перваго* курса; потому правами, предоставляемыми студентамъ окончившимъ курсъ университетскихъ наукъ, воспользоваться не можетъ; при вступаніи же въ гражданскую службу, на основаніи Свода Законовъ (изд. 1857 года) Устава о службѣ по опредѣленію отъ Правительства, ст. 88 и приложен. къ оной, имѣетъ право быть причисленнымъ ко второму разряду чиновниковъ.

При семъ возвращаются принадлежащія ему документы, а именно:

Медальонъ Свидѣтельство о рожденіи и Крещеніи № 9, Императорскій Аттестатъ № 118 и Свидѣтельство о публициіи оныхъ.

Г. Варшава *Въ году 1872 году.*

И. д. Ректоръ Университета *С. Ковалевскій*

Секретарь Совета и Правленія *Ковалевскій*

Świadectwo studiów Ludwika Iwanowicza Świąćckiego.
Źródło: Archiwum Rodzinne Innocentego Świąćckiego

informacyjno-adresowym na rok 1870 wśród najemców mieszkań w kamienicy przy ul. Dzikiej 2322 występują Józef Grodecki – urzędnik oraz Jan Świąćicki – obywatel (w rosyjskich dokumentach z epoki najczęściej wymieniano tylko pierwsze imię)⁷⁵. Idąc w ślady brata Jana, Ludwik miał studiować prawo na Imperatorskim Uniwersytecie Warszawskim. W roku akademickim 1871/72 uczęszczał na wykłady na pierwszym kursie na Wydziale Prawa. W pierwszym półroczu nauki Ludwik był tam bardzo dobrze oceniany. W drugim półroczu jednakże, mimo uczęszczania na zajęcia, nie zapłacił czesnego i z tego powodu został skreślony z listy studentów uniwersytetu. Odbierając w sierpniu 1872 r. uniwersyteckie

⁷⁵ W. Dzierżanowski, *Przewodnik warszawski informacyjno-adresowy na rok 1870*, (ulożony i wydany przez Wiktora Dzierżanowskiego naczelnika wydziału informacyjno-adresowego zarządu warszawskiego oberpolicmajstra) Warszawa 1870, Dział II, s. 115, 360.

świadczenie studiów prawniczych na pierwszym kursie⁷⁶ przygotowywał się już do wyjazdu na studia ekonomiczne. Była to dobrze przemyślana inwestycja.

Święccicy nie zaliczali się do spauperyzowanej szlachty, która urządziła się w Warszawie po utracie majątków ziemskich, spowodowanej popowstaniowymi konfiskatami lub bankructwami wywołanymi przez reformę uwłaszczeniową⁷⁷. Nowowiejskie rumunki, dobrze zarządzane przez Henryka wspomaganego okresowo przez ojca, dostarczały środków na życie i na kształcenie synów. Mieszkając w swoim środowisku w Warszawie, mieli dostęp do informacji i za półtora rubla (cena w Warszawie, w miękkiej oprawie) mogli kupić *Przewodnik warszawski... Dzierżanowskiego z 1870 r.*, zawierający wykaz warszawskich pracowników umysłowych. Najliczniejszą wśród nich grupę stanowili urzędnicy administracji państwowej i miejskiej, drugą pod względem liczebności grupę – pracownicy instytucji i przedsiębiorstw prywatnych, w tym buchalterzy, których było 144. *Buchalteria jest zawodem, od którego Polacy wyraźnie stronią. Nazwiska o czyście polskim brzmieniu ma wśród 144 pracowników zaledwie 47* – jak obliczyła J. Leskiewiczowa⁷⁸. Rozwijające się życie gospodarcze stwarzało zapotrzebowanie na takich urzędników, a rodzimych specjalistów było niewielu.

W czasie rocznych studiów w Szkole Handlowej w Berlinie, Ludwik Święcicki nauczył się zawodu buchaltera. Późniejsza kariera zawodowa Ludwika w przedsiębiorstwach prywatnych oraz w instytucji prywatnej, jaką była Kasa Pożyczkowa Przemysłowców Warszawskich, w której doszedł w 1898 r. do stanowiska kierownika biura Kasy⁷⁹, świadczyła o właściwym wyborze profilu wykształcenia.

Ludwik Święcicki tradycyjnie wstrzymywał się z ożenkiem do czasu zamążpójścia starszej siostry, a właściwie do pobłogosławienia jej związku przez ojca. Nastąpiło to dopiero przy okazji chrztu Haliny Zofii Czapczyńskiej. Ludwik był wtedy trzydziestoletnim warszawskim urzędnikiem bankowym⁸⁰, przed którym otwierała się perspektywa awansu. Mógł więc myśleć o stabilizacji życiowej. Poszukiwanie odpowiedniej partii w Warszawie wymagało skorzystania z warszawskich koneksji rodziny matki. Wskazanie prawdopodobnych powiązań należy poprzedzić przedstawieniem wybranki i jej rodziny. 29 września 1883 r. żoną Ludwika Święcickiego została 23-letnia panna Zofia Boczkowska, córka nieżyjących wówczas małżonków Władysława i Amelii Chrzanowskiej,

---

⁷⁶ Archiwum Rodzinne Innocentego Święcickiego, skan świadectwa studiów na Wydziale Prawa Imperatorskiego Warszawskiego Uniwersytetu nr 106/1872.

⁷⁷ J. Leskiewiczowa, op. cit., s. 25.

⁷⁸ Ibidem, s. 70, 83.

⁷⁹ J. E. Utkin, *Pierwsza Kasa Pożyczkowa Przemysłowców w Królestwie Polskim i kariera Ludwika Święcickiego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2020, t. CXVII, s. 153.

⁸⁰ Ibidem, s. 153.

mieszkająca przy krewnych w Warszawie⁸¹. Koneksje rodzin obu stron są następujące: matką chrzestną Zofii Boczkowskiej była Emma Kozicka, siostra Amelii, zaś mąż Emmy, Roman Kozicki był siostrzeńcem Hieronima Wołowskiego oraz kolegą z sądu Józefa Grodeckiego, a to byli dwaj szwagrowie matki Ludwika⁸².

Ojciec Zofii, Władysław (Henryk Władysław) Boczkowski, syn Antoniego (Antoniego Pawła) Boczkowskiego herbu Gozdawa i Luizy (Ludwiki Joanny Anny) Marylskiej herbu Ostoja⁸³, zmarł przed 11 listopada 1865 r. w Nicei. Na Lazurowym Wybrzeżu przebywał na kuracji, lecząc prawdopodobnie astmę⁸⁴. Wystawiony w parafii Brwinów akt zgonu miał wpisaną miejscowość Opypy. Matka Zofii, Amelia (Aniela Amelia) Chrzanowska, córka Tadeusza (Tadeusza Józefa Celestyna) Chrzanowskiego herbu Korab i Domiceli Piotrowskiej, miała majątek Opypy w powiecie błońskim, w którym mieszkała z rodziną⁸⁵. Majątek składał się z folwarku Opypy i trzech wsi: Opypy, Nowa Wieś, Polesie⁸⁶. Po śmierci matki, Zofia została jedyną dziedziczką tych dóbr. Po sprzedaży majątku, weszła w posiadanie nieruchomości w Warszawie. W ten sposób Zofia Boczkowska stała się warszawianką.

27 września 1883 r. Ludwik Świącicki i Zofia Boczkowska zawarli przed notariuszem Warszawskiego Sądu Okręgowego, Iwanem Masłowskim, umowę przedślubną, w której wymieniono wkład nowożeńców do wspólnego gospodarstwa. Ludwik wniósł 5000 rubli kapitału gotówkowego i 3000 rubli w garderobie, meblach i innych ruchomościach. Zofia wniósła 23495 rubli kapitału ulokowanego w kwocie 12000 rubli na warszawskiej hipotece nr 1580B i 11495 rubli na warszawskiej hipotece nr 978/9 oraz 3500 rubli w garderobie, meblach, drogocennych rzeczach, pościeli i innych przedmiotach⁸⁷. Poprzez małżeństwo z Zofią Boczkowską, Ludwik Świącicki wzenił się w warszawskie nieruchomości, podobnie jak 500 lat wcześniej, Mikołaj Jastrzębiec z Łubnic, brat Wojciecha Jastrzębca, późniejszego arcybiskupa, wzenił się w Borysławice poprzez małżeństwo z Małgorzatą z Ołoboku, pochodzącą z rodu Ogończyków⁸⁸.

⁸¹ Archiwum Państwowe w Warszawie (dalej: APW), akt małżeństwa 82/1883 par. rzym. kat. Przemienienia Pańskiego w Warszawie.

⁸² Archiwum Państwowe w Siedlcach, akt urodzenia 71/1860/par. rzym. kat. Suchożebry; E. Sęczys, op. cit., s. 88, 329; J.E. Utkin, *Potomkowie...*, op. cit., s. 77; W. Dzierżanowski, *Przewodnik... 1869*, op. cit., s. 55.

⁸³ E. Sęczys, op. cit., s. 34, 422.

⁸⁴ Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Grodzisku Mazowieckim, akt zgonu 45/1865/par. rzym. kat. Brwinów; wniosek autorki z informacji zastyszanych od rodziny.

⁸⁵ E. Sęczys, op. cit., s. 88. Przekaz od rodziny autorki.

⁸⁶ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. VII, Warszawa 1886, s. 570.

⁸⁷ APW, kancelaria warszawskiego notariusza Iwana Masłowskiego, rejestr 522/1883.

⁸⁸ B. Czwojdrak, op. cit., s. 144; J. Sperka, *Wojciech Jastrzębiec – faworyt króla Władysława*

Zofia z Boczkowskich Świącicka (fot. M. Puszczyński w Warszawie) i Ludwik Świącicki (fot. J. Kostka i Mulert w Warszawie).

Źródło: ARMU

Ludwik i Zofia Świącickcy mieli dwóch synów i córkę Helenę Heliodorę⁸⁹, zmarłą jako niemowlę. Synowie, Edward Chwalimir urodzony 8 lipca 1884 r. i Witold Maurycy, urodzony 15 stycznia 1889 r., zostali zgłoszeni w warszawskiej parafii Wszystkich Świętych, tego samego dnia maja 1889 r.⁹⁰ Ojciec był przeciwny nadawaniu dzieciom dwóch imion, tak jak pragnęła tego matka. Ostatecznie matka wybierała pierwsze imię, drugie zaś było dobrane przez ojca w taki sposób, aby dziecko wstydziło się używać je w przyszłości, choć tak było przyjęte w rodzinie Zofii.

Rodzina Ludwika Świącickiego dość długo nie mieszkała w kamienicach wnieionych w posagu przez Zofię Boczkowską; zapewne były one wynajmowane. We wszystkich aktach urodzenia potomstwa wpisane są inne adresy zamieszkania ojca, zlokalizowane niedaleko od ówczesnej siedziby Kasy Przemysłowców.

Jagiellły, [w:] *Wojciech Jastrzębiec w służbie monarchii i Kościoła*, red. B. Czwojdrak, F. Kiryk, J. Sperka, Katowice 2018, s.22; por. A.H.T. Świącicki, op. cit., s. 357.

⁸⁹ APW, akt urodzenia 1186/1885/par. rzym. kat. Wszystkich Świętych/Warszawa.

⁹⁰ APW, akt urodzenia 783/1889/par. rzym. kat. Wszystkich Świętych/Warszawa; akt urodzenia 784/1889/par. rzym. kat. Wszystkich Świętych/Warszawa.

Edward Świącicki, lat 13 i Witold Świącicki, lat 9. Fot. M. Pusch w Warszawie.
Źródło: ARMU

Adres z dziecięcej książeczki do nabożeństwa Witolda: ul. Włodzimierska 3⁹¹ (obecnie Czackiego), świadczył o zamieszkaniu Świącickich w sąsiedztwie Kasy mieszczącej się przy ul. Włodzimierskiej 17⁹². Nauczanie początkowe Edwarda i Witolda odbywało się w domu. Później chłopcy uczęszczali do gimnazjum. Wiadomo, że Witold był uczniem III Gimnazjum w Warszawie⁹³.

I Gimnazjum w Warszawie było prowadzone pod kątem edukacji uczniów wyznania prawosławnego, więc niezależnie od korzystnej lokalizacji, nie było odpowiednim zakładem naukowym. W pamięci Witolda utrwaliło się wspomnienie wystawnych przyjęć wydawanych przez rodziców. Ojciec, po awansie na stanowisko naczelnika biura Kasy Przemysłowców w 1898 r., był bardzo zapracowany. Oprócz kierowania biurem, podejmował działania przeciw przekształceniu Kasy w Towarzystwo Wzajemnego Kredytu z rosyjskojęzyczną dokumentacją. Musiał też czuwać nad zapewnieniem funkcjonalności pomieszczeń

⁹¹ ARMU, książeczka – zeszytek do nabożeństwa Witolda Świącickiego; adres wg policyjnej numeracji domów.

⁹² L. Świącicki, *Historia Kasy Pożyczkowej Przemysłowców Warszawskich za czterdziestoletni okres jej istnienia 1870–1910*, Warszawa 1910, s. 153.

⁹³ ASN, op. cit.

biurowych w budowanym wówczas nowym gmachu Kasy⁹⁴. Tymczasem matka zachorowała na tyfus i po wypadku, jakiego doznała w trakcie choroby, zmarła 10 grudnia 1901 r. w mieszkaniu przy ul. Włodzimierskiej 408/9L. Zgon zgłosił dr Konstanty Sierpiński⁹⁵. Witold Świącicki przekazywał rodzinie, do której należy autorka, informacje o wydarzeniach i miejscach związanych z jego dzieciństwem.

W niepodległej Polsce Ludwik Świącicki był dyrektorem łódzkiego oddziału polskiego banku emisyjnego. Powtórnie ożenił się – ze swoją sekretarką, z którą miał syna, Innocentego Ludwika. Zmarł w Łodzi 22 kwietnia 1922 r. i został pochowany na cmentarzu Stare Powązki, obok pierwszej żony⁹⁶.

Podsumowanie

Jan Stanisław Świącicki zaplanował i rozpoczął tworzenie folwarku w Nowej Wsi, którą nabył w latach 40. XIX wieku w parafii Chrostkowo. Posiadłość ta miała dostarczać drewno do budowy linii kolejowej i towarzyszącej infrastruktury. Plan był realizowany, lecz z opóźnieniem. Dobra Nowej Wsi były zaliczone do rumunek, gdy Jan Stanisław jako 75-letni wdowiec zamieszkał z powrotem w Nowej Wsi, zarządzanej przez najstarszego syna.

Drugie działanie, które było zasługą Jana Stanisława Świącickiego, polegało na kształceniu wszystkich synów. Wszyscy oni odnosili sukcesy na miarę okoliczności w jakich się znajdowali – dopóki żyli – uczyli się, robili kariery.

Przy okazji artykuł stał się miejscem do przypomnienia rodziny Eleonory Nelskiej, chociaż jej roli w historii rodu Świącickich można się było raczej domyślać. Jedno jest pewne: żona Ludwika Świącickiego i jego matka były spowinowacane przez Wołowskich.

⁹⁴ J. E. Utkin, *Pierwsza Kasa...*, op. cit., s. 153-154.

⁹⁵ APW, akt zgonu 1274/1901/par. rzym. kat. św. Krzyża/Warszawa; adres wg hipotecznej numeracji domów.

⁹⁶ Archiwum Państwowe w Łodzi, akt zgonu 375/1922/par. rzym. kat. św. Krzyża/Łódź; A. H. T. Świącicki, op. cit., s. 261; J. E. Utkin, *Pierwsza Kasa...*, op. cit., s. 157.

Bibliografia

Źródła archiwalne

- Archiwum Diecezjalne w Płocku

Księgi metrykalne par. rzym. kat. Diecezji Płockiej

- Archiwum Główne Akt Dawnych

Księgi metrykalne par. rzym. kat. Archidiecezji Lwowskiej św. Antoniego/Lwów, św. Andrzeja/Lwów, św. Marii Magdaleny/Lwów

- Archiwum Państwowe w Łodzi
Księgi metrykalne par. rzym. kat. św. Krzyża/Łódź
- Archiwum Państwowe w Płocku
Księgi metrykalne par. rzym. kat. św. Bartłomieja/Płock
- Archiwum Państwowe w Siedlcach
Księgi metrykalne par. rzym. kat. Suchożebry
- Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku
Księgi metrykalne par. rzym. kat. Brześć Kujawski
Księgi metrykalne par. rzym. kat. Chrostkowo
- Archiwum Państwowe w Warszawie
Akta kancelarii notariuszy warszawskich: Iwan (Jan) Masłowski/1883
Księgi metrykalne par. rzym. kat. św. Krzyża/Warszawa, Przemienienia Pańskiego/Warszawa, Wszystkich Świętych/Warszawa
- Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Grodzisku Mazowieckim
Księgi metrykalne par. rzym. kat. Brwinów
- Archiwum Rodzinne Magdaleny Kwaśniewskiej (ARMK)
Zdjęcia Jana Stanisława i Eleonory Święcickich
Zdjęcia Piotra i Zofii Czapczyńskich i ich synów
Zdjęcia grobów Czapczyńskich we Lwowie
Zdjęcie grobu Jana i Marii Święcickich w Płocku
Informacje o zgonach Czapczyńskich z prasy lwowskiej z komentarzem rodziny
- Archiwum Rodzinne Anny Święcickiej (ARAŚ)
Zdjęcia grobów Święcickich z Chrostkowa i z Obór
Paczka XIX wiecznych zdjęć związana z Władysławem Święcickim
Odpisy aktów stanu cywilnego zgromadzone przez Jana Stanisława Święcickiego potrzebne do zawierania kolejnych związków małżeńskich
Katalog Święcickich sporządzony przez Wandę Święcicką (1922–1995)
- Archiwum Rodzinne Innocentego Święcickiego
Zaświadczenie o studiach Ludwika Iwanowicza Święcickiego
- Archiwum Rodzinne Marka Utkina (ARMU)
Zdjęcia Ludwika i Zofii Święcickich i ich synów
Zeszytik z modlitwami Witolda Święcickiego
- Archiwum Sądu Najwyższego
Teczka osobowa sygn. 320.

Pamiętniki i wspomnienia

- T. Czapczyński, *43 lata pracy pedagogicznej*, Biblioteka IHNiAK PAN, maszynopis sygn. 97.
Jan Święcicki i jego praca społeczna w Płocku w latach 1881–1923, Biblioteka im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego, maszynopis, sygn. 748.
M. Kwaśniewska, *Tadeusz Czapczyński – wspomnienie w czterdziestą rocznicę śmierci*, „Gazeta Wyborcza” 1998, nr 226, dodatek „Gazeta łódzka”, s. 5.

Opracowania

- B. Czwojdrak, *Jastrzębce w ziemi krakowskiej i sandomierskiej do połowy XV wieku*, Kraków 2007.
- W. Dzierżanowski, *Przewodnik warszawski informacyjno-adresowy na rok 1869*, Warszawa 1869.
- W. Dzierżanowski, *Przewodnik warszawski informacyjno-adresowy na rok 1870*, Warszawa 1870.
- M. Gajak-Toczek, *Tadeusz Czapczyński (1884–1958) pedagog – literaturoznawca – literat*, Łódź 2017.
- S. Kieniewicz, *Powstanie styczniowe*, Warszawa 2009.
- B. Konarska-Pabiniak, *Szkolnictwo płockie w okresie niewoli narodowej (1793–1918)*, [w:] *Dzieje Płocka*, t. 2, *Dzieje miasta w latach 1793–1945*, red. M. Krajewski, Płock 2006.
- Księga pamiątkowa jubileuszu J.I. Kraszewskiego 1879 roku*, Kraków 1881.
- M. Krajewski, *Nowy Słownik Biograficzny Ziemi Dobrzyńskiej*, Rypin 2014.
- J. Leskiewiczowa, *Warszawa i jej inteligencja po powstaniu styczniowym 1864–1870*, Warszawa 1961.
- A.J. Papierowski, J. Stefański, *Płocczanie znani i nieznan. Słownik biograficzny*, Płock 2002.
- F. Rawita-Gawroński, *Rok 1863 na Rusi. Ruś Czerwona i Wschód*, Lwów 1902.
- R. Rudziński, A. Sikorowski, *Ziemia Chrostkowska. Materiały do monografii*, Chrostkovo 2006.
- E. Sęczys, *Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836–1861*, Warszawa 2000.
- Skorowidz Królestwa Polskiego. Spis alfabetyczny miast, wsi, folwarków, kolonii i wszystkich nomenklatur*, Warszawa 1877.
- Skorowidz mieszkańców miasta Warszawy z przedmieściami na rok 1854 ułożony pod kierunkiem Zarządu Policji*, Warszawa 1854.
- Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. VII, Warszawa 1886.
- Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. X, Warszawa 1889.
- J. Sperka, *Wojciech Jastrzębiec – faworyt króla Władysława Jagiełły*, [w:] *Wojciech Jastrzębiec w służbie monarchii i Kościoła*, red. B. Czwojdrak, F. Kiryk, J. Sperka, Katowice 2018, <https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/456>.
- L. Świącicki, *Historia Kasy Pożyczkowej Przemysłowców Warszawskich za czterdziestoletni okres jej istnienia 1870–1910*, Warszawa 1910.
- Tabela miast, wsi i osad Królestwa Polskiego*, Warszawa 1827.
- S. Wołkow, *Russkij officerskij korpus*, Moskwa 2003.
- W. Wróbel, *Wieczorek Antoni*, [w:] *Cmentarz Farny w Białymstoku*, red. A. Szot i in., Białystok 2017, s. 359-361.

Artykuły

- W. Caban, *Oktawian Jeleński – Polak w carskim mundurze. O Rosjanach i relacjach polsko-rosyjskich w XIX wieku*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2019, nr LIV (1), s. 117-134.
- K. Studnicka-Mariańczyk, *Polityka władz rosyjskich wobec rolnictwa w Królestwie Polskim w latach 1815–1914*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Zeszyty Historyczne” 2014, t. XIII, s. 125-142.
- A. Szmol-Misierewicz, *Życie codzienne uczniów Gimnazjum Gubernialnego w Płocku w II połowie XIX w.*, „Notatki Płockie” 2022, nr 2, s. 18-32.
- J.E. Utkin, *Potomkowie kupca Wołowskiego – prawnicy, powstańcy w XIX stuleciu*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2019, t. XVIII, z. 2, s. 69-90.

J. E. Utkin, *Pierwsza Kasa Pożyczkowa Przemysłowców w Królestwie Polskim i kariera Ludwika Świącickiego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2020, t. CXVII, s. 143- 159.

J. Utkin, *Losy płocczan Adolfa i Jana Świącickich w latach 1863–1881*, „Notatki Płockie” 2021, nr 2, s. 24-29.

Opracowania

H. B., *Uczestnicy powstania 1863 r.*, „Tydzień” (dodatek literacko-naukowy „Kuriera Lwowskiego”) 1903 z 18 stycznia, nr 3, s. 19-20.

W. Marrene, *Słowo kobiety o jubileuszu Kraszewskiego*, „Tygodnik Ilustrowany” 1879 z 30 sierpnia, nr 192, s. 135.

Netografia

A. H. T. Świącicki, *Historia herbu rodowego Jastrzębiec czyli saga rodu Świącickich IX–XXI w.*, wydanie internetowe 2010, <https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/456>

Portal rodziny Szpejankowskich i Szpejenkowskich

Genealogiczne podróże, <https://kielakowie.com/index.php>

THE FAMILY OF ŚWIĘCICKI OF NOWA WIEŚ IN THE DOBRZYŃ LANDSCAPE AND THEIR FATE IN THE 19TH CENTURY

Summary

Jan Stanisław Świącicki, a nobleman from Kujawy, acquired the estate Nowa Wieś in the Chrostkowo Land. This estate with a predominance of forests was transformed into clearances, and then into a grange. With this third wife Eleonora Nelska he has brought up seven sons and one daughter. The biographies of these eight children are presented. Traces of the fate of three of them, considered early dead, are revealed. The most place is given to the vicissitudes of life in the 19th century of two youngest children of Jan Stanislaw and Eleonora, neglected in the biographical writings. As for the daughter, her interest in literature led her to a successful marriage. The youngest son, a book- keeper, supported his professional career by marrying a wealthy lady.

Keywords: Świącicki family, Nowa Wieś, clearances, biographies, the 19th century

**DOMY MIESZKALNE
FUNDUSZU KWATERUNKU WOJSKOWEGO
W KUTNIE I PŁOCKU Z LAT 30. XX WIEKU**

Abstrakt

Fundusz Kwaterunku Wojskowego uruchomiony w 1927 r. przez marszałka Józefa Piłsudskiego miał za zadanie budowę domów mieszkalnych dla kadry dowódczej Wojska Polskiego. Działał w oparciu o rozporządzenie wykonawcze do Ustawy o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju do wybuchu II wojny światowej. Został zlikwidowany w 1949 r., a jego majątek przejęty przez Skarb Państwa.

FKW w latach 1927–1937 zbudował w 111 miejscowościach 355 budynków mieszkalnych dla oficerów i żonatych podoficerów, a w 1938 r. realizowanych było dalszych 76 domów w 51 miejscowościach. W garnizonach kresowych i w Polsce centralnej wznoszono domy znormalizowane, których projekty zostały wyłonione w konkursach architektonicznych. Ze środków finansowych FKW zbudowano także w latach 30. ubiegłego wieku budynki mieszkalne dla kadry oficerskiej w Kutnie i Płocku.

Słowa kluczowe: Fundusz Kwaterunku Wojskowego, domy mieszkalne oficerów i podoficerów, Kutno, Płock

Przed I wojną światową wojskowe budynki mieszkalne znajdowały się głównie w obrębie koszar. W pierwszych latach odrodzonego państwa polskiego problem zakwaterowania wojskowych zawodowych stał się tak palący, że podjęto akcję przebudowy lub odbudowy szeregu obiektów w garnizonach oraz rekwirowania lokali prywatnych. Konieczność poprawy warunków lokalowych kadry dowódczej Wojska Polskiego spowodowała też powołanie do życia odrębnej jednostki budowlanej. Do wykonania powyższego zadania utworzona została w początku 1923 r. Komisja Budowlana budowy domów oficerskich i podoficerskich na obszarach wschodnich. Ze względu na oszczędność i szybkość wykonania podjęta doraźną akcją budowy drewnianych domów mieszkalnych, których jednak nie powstało zbyt wiele.

Akcja budowy domów mieszkalnych na szerszą skalę rozpoczęła się dopiero z chwilą zorganizowania Funduszu Kwaterunku Wojskowego, który został

utworzony w 1927 r. i miał za zadanie budowę domów mieszkalnych dla kadry oficerskiej i podoficerskiej Wojska Polskiego¹. Działalność Funduszu odbywała się w oparciu o rozporządzenie wykonawcze do Ustawy o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju. W dniu 2 czerwca 1927 r. wydał je marszałek Józef Piłsudski jako Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrami Skarbu, Robót Publicznych i Spraw Wewnętrznych².

Fundusz Kwaterunku Wojskowego do 1937 r. wybudował 355 domów mieszkalnych w różnych rejonach ówczesnej Polski. W latach 1927–1937 działalność ta zaowocowała ogółem 7334 mieszkaniami dla oficerów i żonatych podoficerów (w 1938 r. pozostawało w budowie 1577 mieszkań), wzniesionymi w 111 miejscowościach. Łączna kubatura budynków mieszkalnych zbudowanych w tych latach wynosiła 3 312 854 m³. Było w nich 3047 mieszkań dla oficerów i 4287 mieszkań dla żonatych podoficerów. Zamieszkiwało w nich 35 670 osób³.

Budynki były wznoszone przeważnie na gruntach darowanych przez gminy miejskie władzom wojskowym. Zgodnie z założeniami budynki miały być trwałe i higieniczne oraz dostosowane do rangi wojskowych. W ich rozwiązaniach architektonicznych widoczny był odmienny standard wyposażenia, wykończenia, a przede wszystkim zróżnicowana powierzchnia pomieszczeń: od maksymalnie 45 dla żonatych podoficerów do 120 m² dla wyższej kadry oficerskiej. Domy oficerskie miały zawierać mieszkania składające się z czterech izb, tj. trzech pokoi, kuchni, spiżarki i łazienki wraz z klozetem w jednej ubikacji. Natomiast mieszkania podoficerskie, zdecydowanie skromniejsze, miały składać się z dwóch pokoi, kuchni i urządzeń sanitarnych, a wspólne łazienki znajdować się w piwnicy lub na poddaszu⁴. We wszystkich domach, tak oficerskich jak i podoficerskich, wykonywane były osobne pralnie, suszarnie, składziki gospodarcze w piwnicach, a instalacje obejmowały: instalację światła elektrycznego i dzwonek, wodociąg, kanalizację i gaz – o ile w danej miejscowości była gazownia, a w niektórych przypadkach przewody do usuwania śmieci. Domy ogrzewano

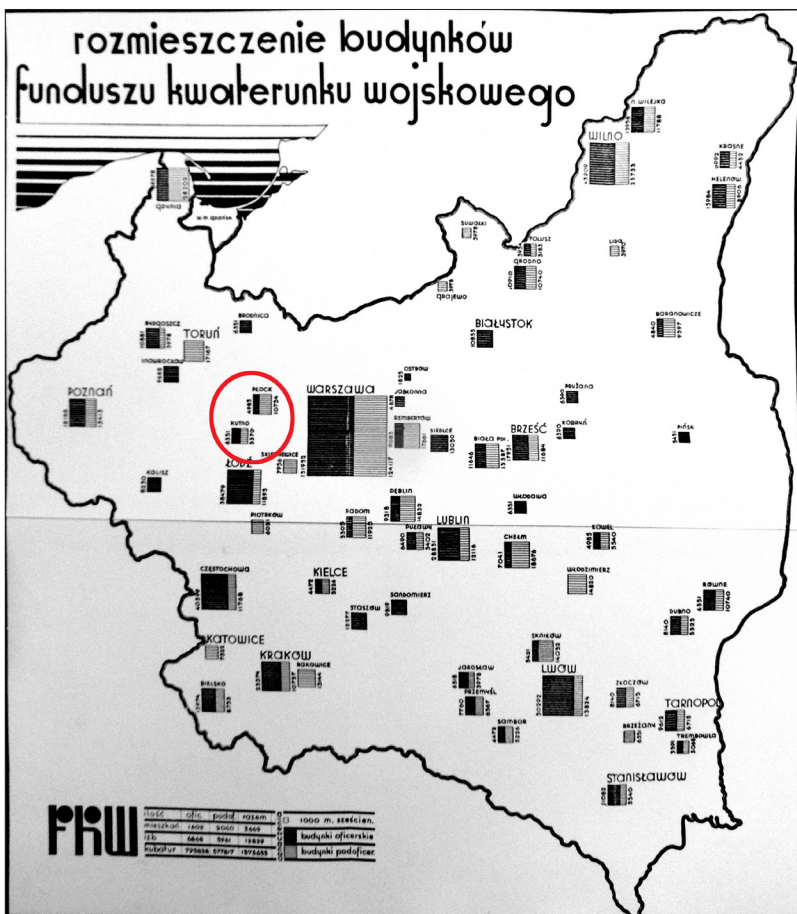
---

¹ Sytuacja mieszkaniowa kadry dowódczej Wojska Polskiego w latach 30. XX w. szczegółowo opisana jest w pracy zespołowej *Budownictwo wojskowe*, t. I, Oświęcim 2013, s. 536-547.

² Ustawa z 15 lipca 1925 r. (Dz. U. 1925, nr 97, poz. 681); Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z 2 czerwca 1927 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Robót Publicznych i Spraw Wewnętrznych o Funduszu Kwaterunku Wojskowego (Dz. U. 1927, nr 56, poz. 496); M. Konarski, *Kształtowanie się instytucji Kwaterunku Wojskowego jako ciężaru publicznego na rzecz obrony państwa na ziemiach polskich do 1939 roku*, „Prawo Kanoniczne” 2021, nr 1, s. 186.

³ A. Witkowski, *Fundusz Kwaterunku Wojskowego w Polsce międzywojennej*, „Studia Iuridica Lublinensia”, s. 23, 24, <https://studiaiuridica.umcs.pl> [dostęp: 16.07.2023]; *Piętnastolecie budownictwa wojskowego*, „Architektura i Budownictwo” 1933, nr 10-12, s. 297; *Sprawozdanie Funduszu Kwaterunku Wojskowego, 1927–1937*, Warszawa 1938, s. XXV, 1-14.

⁴ Z wymogu tego zrezygnowano podczas opracowywania dokumentacji.

Rozmieszczenie budynków wykonanych przez Fundusz Kwaterunku Wojskowego w latach 1927-1933. W kole zaznaczono PŁOCK i KUTNO. Wielkość kwadratów oznacza kubaturę budynków, a fragmenty zaznaczone kubaturę budynków oficerskich, zakreskowane – podoficerskich.

Źródło: *Domy mieszkalne Funduszu Kwaterunku Wojskowego. Sprawozdanie 1931-1933*, Warszawa 1934.

piecami opalnymi węglem. Budynki były murowane, trzykondygnacyjne, podpiwniczone, ze stropami ogniotrwałymi Kleina lub żelazobetonowymi.

Budynki Funduszu były znormalizowane – wykonano kilka projektów powtarzanych w wielu miejscowościach. Opracowywano je na specjalne zamówienie lub w drodze publicznych konkursów architektonicznych. Dużą popularnością cieszył się ogłoszony w 1928 r. konkurs architektoniczny na szkieletowy projekt typowych domów: oficerskiego i podoficerskiego, na który nadeszło łącznie 62 projekty (37 dla oficerów i 25 dla podoficerów). Jednym z najczęściej nagradzanych był zespół warszawskich architektów: Bohdan Lachert, Józef Szanajca

i Włodzimierz Winkler, który prezentował nowatorskie koncepcje projektowe⁵. Specjalne konkursy ogłoszono na budynki we Lwowie, Krakowie i Bielsku. Ogółem odbyło się 5 konkursów, na które nadeszła 98 prac projektowych m.in. na domy w ww. miastach. Robotami budowlanymi na terenie poszczególnych obiektów kierowali kierownicy robót wytypowani przez Fundusz Kwaterunku Wojskowego. Było ich ogółem 50, wśród nich znakomici architekci jak prof. Marian Lalewicz, prof. Czesław Przybylski, Aleksander Sygietyński, Kazimierz Tołłoczko, czy Julian Dzierżanowski. Roboty wykonywane były na podstawie publicznych przetargów⁶.

Budynki mieszkalne FKW w pierwszej kolejności powstawały w garnizonach kresowych w takich miejscowościach jak: Mołodeczno, Nowa Wilejka, Kowel, Włodzimierz Wołyński, Baranowicze. Ponadto w Wilnie, Lwowie, Warszawie, Radomiu, Gdyni, Płocku, Kutnie i wielu innych miejscowościach. Najwięcej budynków mieszkalnych oraz innych obiektów wojskowych, zbudowanych z funduszy FKW, powstało w latach 30. ubiegłego wieku w stolicy i innych miastach takich jak Lwów, Wilno, Częstochowa, Lublin i Łódź. Do najbardziej znanych domów Funduszu w stolicy należą:

- dom oficerski przy ul. Koszykowej 79a (zbudowany w latach 1932–1933, projektanci arch. R. Gutt i J. Jankowski);
- dom oficerski przy ul. Nowowiejskiej 28 róg Krzywickiego (1932–1935, projektant arch. J. Reda);
- dom podoficerski przy ul. Szwoleżerów 7 (1927–1928, projektant arch. K. Tołłoczko);
- dom oficerski przy Krakowskim Przedmieściu 11 (dom bez kantów) (1933–1935, projektant arch. Cz. Przybylski);
- domy oficerskie i podoficerskie przy ul. Filtrowej, Wawelskiej, na Żoliborzu Oficerskim⁷.

Działalność Funduszu Kwaterunku Wojskowego w latach międzywojennych była szczegółowo omawiana w materiałach sprawozdawczych funduszu – pierwsza część za okres 1927–1930, druga – 1930–1933 i trzecia – 1927–1937 oraz prezentowana na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu i Wystawie Budownictwa Wojskowego w Warszawie w listopadzie 1933 r.

⁵ Na temat B. Lacherta i B. Szanajcy zob.: B. Chomątowska, *Lachert i Szanajca – architekci awangardy*, Wołowiec 2014.

⁶ *Działalność budowlana Funduszu Kwaterunku Wojskowego*, „Architektura i Budownictwo” 1929, nr 2-3, s. 41-94; 1933, nr 10-12, s. 295-301; *Sprawozdanie Funduszu Kwaterunku Wojskowego 1927–1937*, s. XXV, 1-14; L. Królikowski, *Te budynki służą do dzisiaj!*, „Passa. Tygodnik Sąsiadów” 15 kwietnia 2020, <https://www.passa.waw.pl/arttykul/te-budynki-sluzza-do-dzisiaj,4431> [dostęp: 30.11.2023].

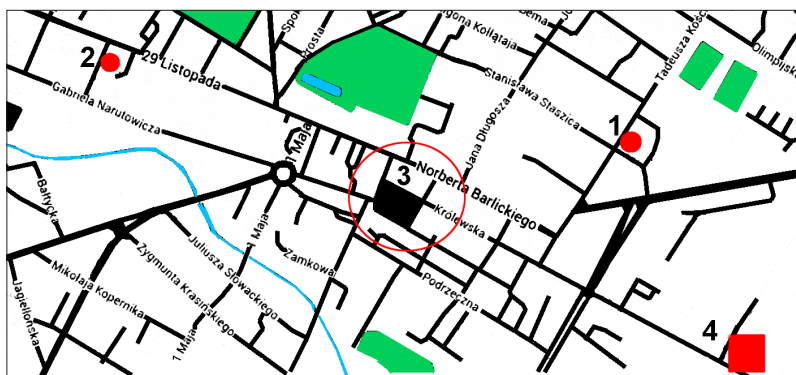
⁷ Fundusz Kwaterunku Wojskowego, <https://www.opisz.pl> [dostęp: 28.09.2023].

Większość budynków wzniesionych przez FKW przetrwało do dnia dzisiejszego. Doświadczenia przy projektowaniu i budowie tych budynków przez najwybitniejszych architektów, stały się wzorem dla budownictwa mieszkaniowego (i nie tylko) w latach późniejszych. Formalna likwidacja FKW nastąpiła w 1949 r. Cały majątek wraz z wszelkimi prawami i obowiązkami przeszedł na własność Skarbu Państwa pod zarządek Ministerstwa Obrony Narodowej⁸.

Domy mieszkalne dla oficerów i podoficerów Wojska Polskiego w Kutnie

W latach 1928–1929 FKW wznosił w Kutnie dwa budynki mieszkalne: jeden dla oficerów przy obecnej ul. Kościuszki 20 (dawniej nr 16) i drugi dla podoficerów przy obecnej ul. Okrzei 1. Historia ich powstania związana jest z 37. Pułkiem Piechoty im. Księcia Józefa Poniatowskiego, który stacjonował w Kutnie od 28 kwietnia 1921 r. aż do wybuchu II wojny światowej⁹.

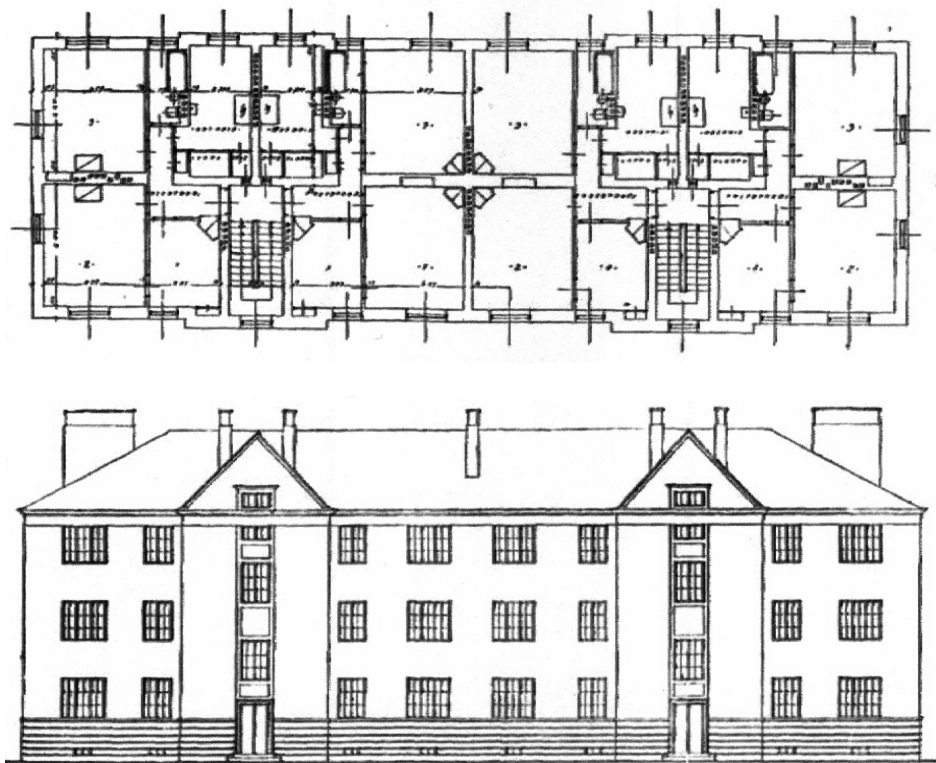
Lokalizacja w Kutnie budynków mieszkalnych FKW z lat 30. XX w. Oprac. Autora. 1. – dom kadry oficerskiej przy ul. Kościuszki 20; 2. – dom kadry podoficerskiej przy obecnej ul. Okrzei 1; 3. – centrum miasta; 4. – budynek dawnych koszar 37 Pułku Piechoty

Budynek przy ul. Kościuszki 20 zbudowano dla 13 rodzin oficerów WP¹⁰. Miał on 49 izb i kubaturę 6351 m, a wymiary około 40x13 m. Projektantami budynku byli architekci warszawscy: Bruno Zborowski i Aleksander Sygietyński, a wykonawcą firma „Budopol” z Warszawy. Budowę kierował kutnowski budowniczy Wincenty Kaczyński.

⁸ Uchwała Rady Ministrów z dnia 30 maja 1949 r. w sprawie likwidacji FKW (M.P. 1949, nr 36, poz. 512).

⁹ Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa, mgr H. Lisińska, Karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa, Kutno ul. Kościuszki 20 i Okrzei, VIII, 2009; <https://zabytek.pl/> [dostęp: 12.06.2023].

¹⁰ Ilość rodzin i izb według: *Sprawozdanie Funduszu Kwaterunku Wojskowego 1927–1937*, s. 196. Według projektu rodzin było 12, a izb 48.

Rzut piętra oraz elewacja wejściowa domu dla oficerów przy ul. Kościuszki 20 w Kutnie.
Źródło: „Architektura i Budownictwo” 1929, nr 2-3, s. 6

Budynek jest murowany z cegły, otynkowany, ma trzy kondygnacje nadziemne, piwnice oraz nieużytkowy strych. Jego układ konstrukcyjny jest podłużny, stropy Kleina, dach wielospadowy z więźbą drewnianą, kryty obecnie blachą dachówkową (pierwotnie blachą cynkową). Zwieńczony jest prostokątnym gzymszem profilowanym o niewielkim wysięgu. Dwie klatki schodowe umieszczone w płytkim ryzalicie zwieńczone są trójkątnym szczytem. Wysoki cokół, poziomo boniowany, pokryty jest tynkiem barwionym na zielono. W latach powojennych, w części środkowej elewacji frontowej, fragment strychu adaptowano na mieszkanie. Budynek obecnie wyposażony jest w instalacje elektryczne, wodno-kanalizacyjne, centralnego ogrzewania i centralnej wody ciepłej oraz wentylację grawitacyjną (pierwotnie wyposażony był w piece kaflowe i kuchnie węglowe z piekarnikami i ogrzewaczami).

Identyczne budynki według powyższego projektu wybudowano w 13 miejscowościach, m.in. w Białej Podlaskiej, Brodnicy, Brześciu nad Bugiem, Inowrocławiu, Puławach, Równem, Sandomierzu i Wilnie.

Współczesny widok budynku d. kadry oficerskiej WP przy ul. Kościuszki 20 w Kutnie od strony ulicy. Fot. Autora, 2015 r.

Budynek przy ul. Okrzei 1 zbudowano dla 18 rodzin podoficerów WP. Miał on 46 izb¹¹ i kubaturę 6054 m³, długość około 52,8 m, a szerokość była zbliżona do opisanego powyżej budynku oficerskiego. Projektantem domu był architekt Władysław Polkowski, wykonawcą firma „Budopol”, a kierownikiem budowy – podobnie jak przy ul. Kościuszki – Wincenty Kaczyński. Budynek jest murowany, otynkowany, ma trzy kondygnacje nadziemne, piwnice oraz nieużytkowy strych. Jego układ konstrukcyjny, stropy i więźba dachowa oraz pokrycie dachu są identyczne jak w budynku przy ul. Kościuszki (pierwotnie pokryty był blachą żelazną ocynkowaną). Dom różni się jednak wystrojem zewnętrznym: ma dwie klatki schodowe umieszczone w szerszych płytkich ryzalitach, zwieńczonych trójkątnymi szczytami, które oprócz okien schodów mają duże okna doświetlające pomieszczenia pomocnicze kuchni. Parter budynku jest poziomo boniowany, cokół gładko tynkowany, a drzwi wejściowe do klatek schodowych z daszkami żelbetowymi i portalami obramowanymi ozdobnymi kwadratowymi i przyrzmocznymi płycinami wykonanymi w tynku. Budynek wyposażony został w instalacje elektryczne, wodno-kanalizacyjne oraz wentylacji grawitacyjnej (pierwotnie i obecnie ogrzewany piecami kaflowymi). Przy obu budynkach na podwórzach zbudowane były śmietniki i trzepaki do czyszczenia chodników i dywanów, a przy domu oficerskim korty tenisowe.

Obecnie po wielu remontach i przeróbkach w budynku przy ul. Kościuszki 20 znajduje się 17 lokali, w których mieszka 46 osób, a w budynku przy ul. Okrzei

¹¹ *Sprawozdanie Funduszu Kwaterunku Wojskowego 1927–1937*, s. 196. Według projektu izb było 54.

Współczesny widok budynku dawnej kadry podoficerskiej WP przy obecnej ul. Okrzei 1 w Kutnie. Widok od strony ulicy oraz fragment wejścia do budynku. Fot. Autora, 2015 r.

1 jest 18 mieszkań, w których zamieszkuje 51 osób. Oba budynki są własnością Wspólnoty Mieszkańców i znajdują się w ewidencji obiektów zabytkowych¹².

Domy mieszkalne dla oficerów i podoficerów Wojska Polskiego w Płocku

W latach międzywojennych Płock zaliczany był do ważniejszych garnizonów WP. Stacjonowały w nim pododdziały różnych jednostek. Po 1920 r. do miasta skierowano dwa duże oddziały wchodzące w skład 8 Dywizji Piechoty: 8 Pułk Artylerii Polowej (od 1931 r. Pułk Artylerii Lekkiej) i 4 Pułk Strzelców Konnych im. Ziemi łęczyckiej. Domy mieszkalne FKW w Płocku wzniesiono w latach 1930–1931 na tyłach koszar im. J. Piłsudskiego przy ul. Strzeleckiej i ul. Ułańskiej¹³.

Budynek przy ul. Strzeleckiej 1 zbudowano dla 12 rodzin oficerów WP. Miał on 50 izb¹⁴, kubaturę 5129 m³ i wymiary w rzucie około 42,2x11,2 m. Na każdej kondygnacji z klatek schodowych dostępne były dwa mieszkania, każde o powierzchni 75,0 m², składające się z trzech pokoi, przedpokoju z korytarzem, kuchni z widną alkową dla służby oraz spiżarką i łazienką z klozetem. Każde mieszkanie posiadało duży balkon. Projektantami budynku był zespół architektów warszawskich: Bohdan Lachert, Józef Szanajca i Włodzimierz Winkler.

Budynek jest murowany z cegły, otynkowany, dwuklatkowy, o trzech kondygnacjach nadziemnych. Piwnice są tylko pod jednym traktem od strony klatek

¹² Zaktualizowany Lokalny Program Rewitalizacji Kutna na lata 2007–2013, Kutno 2011, s. 43-47, https://umkutno.bip.e-zeto.eu/bip/227_umkutno/fckeditor/file/Program%20Rewitalizacji%20Miasta%20Kutno/Nr80zalacznik.pdf [dostęp: 16.07.2023].

¹³ M. Trubas, *Udział garnizonu Wojska Polskiego w życiu międzywojennego Płocka*, „Notatki Płockie” 2002, nr 1, s. 34; idem, *Płocki garnizon Wojska Polskiego w latach 1918–1939*, Warszawa 2008, s. 324.

¹⁴ *Sprawozdanie Funduszu Kwaterunku Wojskowego 1927–1937*, s. 197. Według projektu izb było 48.

Lokalizacja w Płocku budynków mieszkalnych FKW z lat 30. XX w. Oprac. Autora. 1. – teren dawnych koszar J. Piłsudskiego przy ul. Strzeleckiej i Ułańskiej; 2. – centrum historyczne – Stare Miasto w Płocku; 3. – współczesne śródmieście – centrum usługowe miasta

Współczesna sytuacja budynków mieszkalnych FKW z lat 30. XX w. w Płocku. Oprac. Autora.

A – ul. Strzelecka; **B** – ul. Ułańska; **C** – ul. 8 Pułku Artylerii Lekkiej; **1.** – dom oficerski przy ul. Strzeleckiej; **2.** – dom podoficerski przy ul. Ułańskiej; **3.** – budynki mieszkalne zbudowane w latach późniejszych; **4.** – budynek Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego; **5.** – budynki Sądu Rejonowego; **6.** – budynki Zakładu Doskonalenia Zawodowego; **7.** – Komenda Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej; **8.** – dom handlowy „Biedronka”; **9.** – budynek Szkoły Języka Angielskiego; **10.** – zabudowa domków jednorodzinnych.

Rzut parteru i elewacja wejściowa domu dla oficerów przy ul. Strzeleckiej 1 w Płocku.

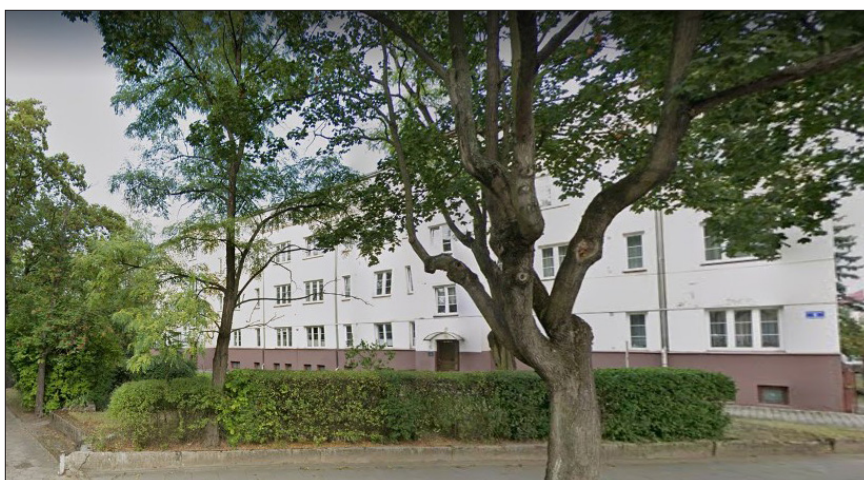
Źródło: „Architektura i Budownictwo” 1929, nr 2-3, s. 60.

schodowych i podwórza. Ma dach płaski o konstrukcji drewnianej, kryty papą oraz jest podwyższony i rozbudowany nad traktem zachodnim z dwoma pralnia-
mi i pomieszczeniami do suszenia bielizny. Jego układ konstrukcyjny jest podłuż-
ny, stropy Kleina na belkach stalowych. Podłogi w pokojach pierwotnie były
z klepki dębowej, w kuchniach z desek sosnowych, a w łazienkach i na klatkach
schodowych z lastriko. Budynek w okresie międzywojennym wyposażony był
w instalację wodno-kanalizacyjną, elektryczną, wentylację grawitacyjną oraz
ogrzewanie piecowe i kuchnie węglowe. Budynek zwieńczony jest prostokątnym
gzymsem o niewielkim wyścięgu, ma wysoki cokół gładko tynkowany oraz duże
prostokątne balkony z ażurowymi balustradami. Dwie klatki schodowe umieszco-
ne są w wystających ponad metr ryzalitach. Identyczny budynek FKW zbudował
w Kowlu.

Budynek przy ul. Ułańskiej 2 zbudowano dla 18 rodzin podoficerów WP. Miał
on 58 izb¹⁵, kubaturę 5214 m³ i wymiary w rzucie około 41,5x10,2 m. Na każdej
kondygnacji z klatek schodowych dostępne były dwa mieszkania, każde o po-
wierzchni 51,83 m² o jednakowym układzie planu. Mieszkania składały się

¹⁵ Ilość izb według *Sprawozdanie Funduszu Kwaterunku Wojskowego 1927–1937*, s. 197.
Według projektu izb było 54.

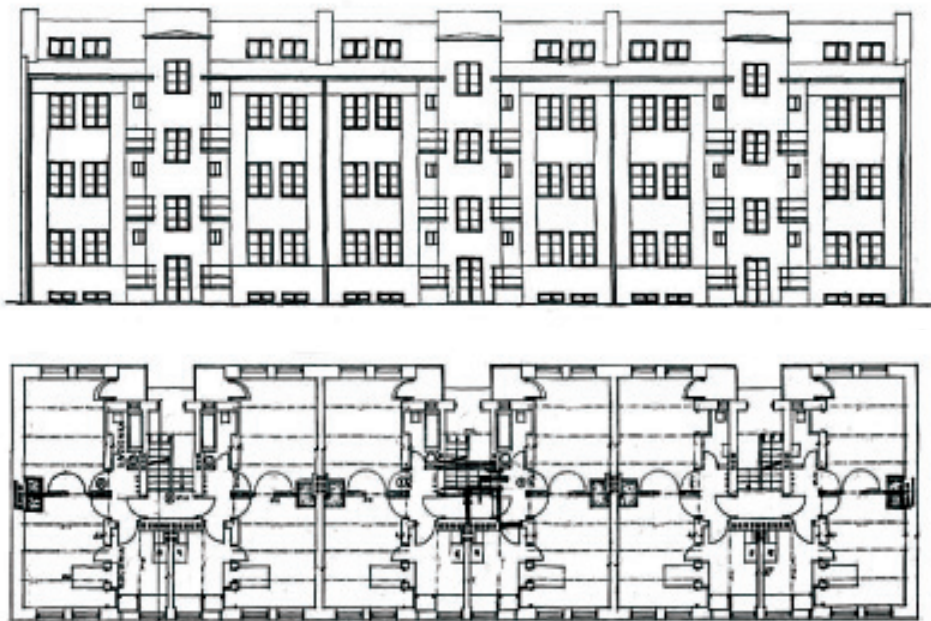

Współczesny widok budynku dawnej kadry oficerskiej WP przy ul. Strzeleckiej 1 w Płocku – fragment południowy od strony ulicy i od strony wejść do klatek schodowych.
Źródło: [Google.com/maps/](https://www.google.com/maps/) [dostęp: 7.08.2023]

z dwóch pokoi, przedpokoju (sieni), kuchni ze spiżarką, łazienki z kłozetem. Każde mieszkanie posiadało duży balkon. Projektantami budynku byli architekci warszawscy: Bohdan Lachert, Józef Szanajca i Włodzimierz Winkler.

Budynek jest murowany z cegły, otynkowany, trzyklatkowy, o trzech kondygnacjach nadziemnych, podpiwniczony. Każdy lokator miał w piwnicy komórkę. Dach płaski o konstrukcji drewnianej, kryty papą, podwyższony i rozbudowany nad jednym traktem, w którym znajdowały się dwie pralnie, suszarnie i łazienki oraz zapasowe pomieszczenia składowe. Układ konstrukcyjny budynku jest poprzeczny, stropy Kleina na belkach stalowych. Podłogi w pokojach i kuchniach

Rzut parteru i elewacja wejściowa domu dla podoficerów przy ul. Ułańskiej 2 w Płocku.
 Źródło: „Architektura i Budownictwo” 1929, nr 2-3, s. 61.

były z desek sosnowych, a łazienkach i na klatkach schodowych z lastriko. Budynek wyposażony był w instalację wodno-kanalizacyjną, elektryczną, wentylację grawitacyjną oraz ogrzewanie piecowe i kuchnie węglowe. Budynek zwieńczony jest prostokątnym gzymszem, ma wysoki cokół gładko tynkowany oraz duże kwadratowe balkony z ażurowymi balustradami. Trzy klatki schodowe umieszczone są w zagłębionych wnękach. Ten sam typ budynku zbudowano w Kowlu i Stanisławowie.

Obecnie po wielu remontach budynki są własnością Wspólnoty Mieszkańców i znajdują się w bardzo dobrym stanie¹⁶.

Domy mieszkalne w Kutnie i Płocku, wzniesione przez FKW, są reprezentatywne dla masowego budownictwa wojskowego z okresu międzywojennego. Zachowane do dziś, uwidaczniają odmienne rozwiązania architektoniczne. Projektowane na podstawie podobnych założeń, otrzymały jednak inaczej ukształtowane plany i elewacje. Pierwsze z nich powstały wcześniej tj. w latach 1928–1929 i charakteryzują się jeszcze tradycyjną stylistyką. Ich zwarta bryła, horyzontalność

¹⁶ Informacja według: https://www.owg.pl/opinne/wspolnota_mieszkaniowa_nieruchomosci_przy_ul_ulanskiej_2_w_plocku; https://www.owg.pl/op-inne/wspolnota_mieszkaniowa_nieruchomosci_przy_ul_strzeleckiej_1_w_plocku [dostęp: 28.09.2023].

Współczesny widok budynku dawnej kadry podoficerskiej WP przy ul. Ułańskiej 2 w Płocku – fragment północny od strony ulicy.
Źródło: [Google.com/maps/](https://www.google.com/maps/) [dostęp: 7.08.2023]

układu, boniowanie w tynku strefy cokołu, drzwi wejściowe do budynków obramowane pryzmatyczną dekoracją nawiązują do tradycji polskiej architektury historycznej. Rozwiązania zastosowane w Płocku wskazują na odejście od tych form i wprowadzenie nowoczesnych brył z płaskimi dachami, elewacji z balkonami, całkowitym odrzuceniu detalu historycznego. Wpisują się w nurt architektury modernistycznej i są przykładem działalności warszawskich awangardowych architektów B. Lacheta, J. Szanajcy i W. Winklera.

Należy podkreślić, że doświadczenia funkcjonowania Funduszu Kwaterunku Wojskowego w organizacji i tworzeniu norm budownictwa mieszkaniowego zostały wykorzystane przez rząd II RP w podejmowanych w latach 30. XX w. kolejnych działaniach, mających na celu likwidację katastrofalnej sytuacji mieszkaniowej w Polsce. Działania te obejmowały m.in. usprawnienie funkcjonowania kas ubezpieczeniowych dla budowy domów oraz powołanie Towarzystwa Osiedli Robotniczych mającego budować i eksploatować domy i osiedla dla osób niezamożnych.

Bibliografia

Akty prawne

- Dziennik Ustaw 1925, nr 97, poz. 681, ustawa o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju z 15.07.1925 r.
- Dziennik Ustaw 1927, nr 56, poz. 496, rozporządzenie wykonawcze ministra spraw wojskowych do Ustawy o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju z 2.06.1927 r.
- Monitor Polski 1949, nr 36, poz. 512, uchwała Rady Ministrów z 30.05.1949 r. w sprawie likwidacji Funduszu Kwaterunku Wojskowego

Opracowania

- Budownictwo wojskowe*, t. I, Oświęcim 2013.
- B. Chomętowska, *Lachert i Szanajca – architekci awangardy*, Wołowiec 2014.
- Domy mieszkalne Funduszu Kwaterunku Wojskowego 1927–1930*, Warszawa 1930.
- Domy mieszkalne Funduszu Kwaterunku Wojskowego 1931–1933*, Warszawa 1934.
- Działalność budowlana Funduszu Kwaterunku Wojskowego*, „Architektura i Budownictwo” 1929, nr 2-3.
- M. Konarski, *Kształtowanie się instytucji Kwaterunku Wojskowego jako ciężaru publicznego na rzecz obrony państwa na ziemiach polskich do 1939 roku*, „Prawo Kanoniczne” 2021, nr 1.
- Piętnastolecie budownictwa wojskowego (wystawa w listopadzie 1933 r. w Warszawie)*, „Architektura i Budownictwo” 1933, nr 10-12.
- Sprawozdanie Funduszu Kwaterunku Wojskowego 1927–1937*, Warszawa 1938.
- M. Trubas, *Płocki garnizon Wojska Polskiego w latach 1918–1939*, Warszawa 2008.
- M. Trubas, *Udział garnizonu Wojska Polskiego w życiu międzywojennego Płocka*, „Notatki Płockie” 2002, nr 1.

Netografia

- Fundusz Kwaterunku Wojskowego*, <https://www.opisz.pl>
- [Gogle.com/maps/](https://www.google.com/maps/)
- L. Królikowski, *Te budynki służą do dzisiaj!*, „Passa. Tygodnik Sąsiadów” 15 kwietnia 2020, <https://www.passa.waw.pl/arttykul/te-budynki-sluzza-do-dzisiaj,4431>
- H. Lisińska, *Karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa*, Kutno ul. Kościuszki 20 i Okrzei 1, VIII, 2009, <https://zabytek.pl/>
- A. Witkowski, *Fundusz Kwaterunku Wojskowego w Polsce międzywojennej*, „Studia Iuridica Lublinsia”, <https://studiairidica.umcs.pl>
- https://www.owg.pl/opinne/wspolnota_mieszkaniowa_nieruchomosci_przy_ul_ulanskiej_2_w_plocku;
- https://www.owg.pl/op-inne/wspolnota_mieszkaniowa_nieruchomosci_przy_ul_strzeleckiej_1_w_plocku
- Zaktualizowany Lokalny Program Rewitalizacji Kutna na lata 2007–2013*, Kutno 2011, https://umkutno.bip.e-zeto.eu/bip/227_umkutno/fckeditor/file/Program%20Rewitalizacji%20Miasta%20Kutno/Nr80zalacznik.pdf.

RESIDENTIAL HOUSES MILITARY QUARTERS FUND IN KUTNO AND PŁOCK FROM 1930s

Summary

Military quarters fund was established in 1927 by marshal Józef Piłsudski. Its goal was to build residential houses for Polish Army command staff. Fund worked based on regulation from law regarding accommodation for the army in times of peace. It was in order until Second World War and was defunct in 1949, when all assets were taken over by State Treasury. During years 1927-1937 residential houses military quarters fund built 355 buildings in 111 towns for officers and married non-commissioned officers. In 1938 additional 76 houses were built in 51 towns. Houses were built based on normalized plans which were selected in architectural competitions. Moreover fund financed in 1930s accommodation for officers staff in Kutno and Płock.

Keywords: Military quarters fund, officers' and non-commission officers' residential houses, Kutno, Płock

LOSY MĘŻCZYŹN Z WIOSKI BANDYSIE PO ARESZTOWANIU ICH PRZEZ NIEMCÓW W DNIU 3 PAŹDZIERNIKA 1944 R. W ŚWIETLE ZEZNAŃ ŚWIADKÓW

Abstrakt

Artykuł dotyczy losów mężczyzn ze wsi Bandysie (pow. ostrołęcki), aresztowanych przez Niemców w dniu 3 października 1944 r. Opiera się na protokołach zeznań świadków, które zostały zebrane w czasie śledztwa IPN w latach 2009–2011. Prezentuje w jaki sposób rodziny zamordowanych pozyskiwały informacje na temat ich losów po aresztowaniu. Przedstawia czynniki, które stały za brakiem pełnej wiedzy rodzin o losach aresztowanych. Ukazuje trudności, z którymi musiały się mierzyć osoby próbujące ustalić losy wywiezionych do obozów rolników z Bandys.

Słowa kluczowe: pacyfikacja wsi Bandysie, niemieckie akcje pacyfikacyjne, niemieckie obozy koncentracyjne, niemieckie zbrodnie w czasie II wojny światowej, Stutthof

Wprowadzenie

Bandysie (ob. gmina Czarnia, powiat ostrołęcki) to kurpiowska wioska skryta pośród gęstych lasów Puszczy Zielonej na Kurpiowszczyźnie na Mazowszu Północnym. Przed II wojną światową znajdowała się na peryferiach II Rzeczypospolitej w obrębie pasa granicznego od strony Prus Wschodnich. W czasie II wojny światowej miejscowość znajdowała się na terenie Landkreis Scharfenwiese w rejencji ciechanowskiej (Regierungsbezirk Zichenau) w prowincji Prusy Wschodnie (Provinz Ostpreußen)¹.

Dla mieszkańców tej kurpiowskiej wioski najgorszym dniem okupacji niemieckiej był bez wątpienia 3 października 1944 r. Wówczas niemieccy okupanci dokonali pacyfikacji wsi i wywieźli wszystkich mężczyzn w sile wieku do obozów koncentracyjnych AEL Soldau i KL Stutthof. Kobiety i dzieci zostały zaś wysiedlone, a tylko nieliczni zostali zwolnieni i mogli powrócić do swoich gospodarstw².

¹ M. Górski, *Granica i pogranicze polsko-pruskie w okresie międzywojennym: (ustalenie, wytyczne i utrzymanie)*, „Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska” 2000, nr 14, s. 10.

² N. Lenda, *Pacyfikacja wsi Bandysie (3 X 1944)*, „Zeszyt Naukowe Ostrołęckiego

Po pacyfikacji życie rolników z Bandyś nie miało już szans by wrócić na dawne tory. Ci, którzy przeżyli, musieli sprostać trudnym warunkom życia codziennego i uprawianiu roli w sytuacji, gdy zabrakło wielu rąk do pracy. Rodziny aresztowanych mężczyzn mierzyły się przy tym z jednym zasadniczym pytaniem: co stało się z aresztowanymi przez Niemców?

Następnie wozami pojechaliśmy do Czarni. W Czarni mężczyźni byli oddzielnie na placu przy budynku Urzędu Gminy, a my oddzielnie. Wtedy widziałam, jak podjechał duży samochód ciężarowy i mężczyźni, wśród których był mój ojciec, zostali załadowani na ten samochód i gdzieś wywiezieni – zeznała Leokadia Świder³. Była ona jednym z licznych naocznych świadków pacyfikacji wsi Bandysie w dniu 3 października 1944 r.

Podobnie jak pozostali obserwowała jak sprawcy wyprowadzali ludność z domów i umieszczali w jednym punkcie zbiorczym. Przyglądała się wraz z innymi mieszkańcami wioski przygotowaniom sprawców do egzekucji, do której ostatecznie nie doszło. Później mierzyła wzrokiem długi korowód mężczyzn, kobiet i dzieci, którzy byli prowadzeni do pobliskiej Czarni.

Po dotarciu na miejsce po raz ostatni miała szansę spojrzeć na swojego ojca. Gdy zniknął z jej pola widzenia, jego dalsze losy stały się dla niej zagadką. W podobnej sytuacji było wtedy wiele innych kobiet i dzieci z Bandyś – oddzielone od grupy mężczyzn – mogły się jedynie domyślać, co stało się z wywiezionymi⁴.

Rodziny aresztowanych były zmuszone do szukania na własną rękę odpowiedzi na temat tego, jakie były dalsze losy członków ich rodzin. Ich sytuacja nie zmieniała się wraz z biegiem lat, aż do 2008 r. Wówczas to mieszkańcy Bandyś sami wystąpili z prośbą do Instytutu Pamięci Narodowej o wszczęcie postępowania. *Od tego czasu minęło 64 lata i nikt z odnośnych władz nie przejawiał najmniejszego zainteresowania tą sprawą* – pisali wówczas⁵.

Pacyfikacja wsi Bandysie przez lata była konsekwentnie pomijana w studiach dotyczących zbrodni niemieckich popełnionych na wsi polskiej⁶.

Towarzystwa Naukowego” 2020, nr 34, s. 99-116.

³ Instytut Pamięci Narodowej w Gdańsku, Okręgowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Gdańsku (dalej: IPN Gd, OKŚZpNP w Gd), sygn. S 77/09/Zn, t. III, Protokół przesłuchania świadka Leokadii Świder z dnia 04.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 481.

⁴ IPN Gd, OKŚZpNP w Gd, sygn. S 77/09/Zn, t. III, Protokół przesłuchania świadka Leokadii Świder z dnia 04.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 481.

⁵ Ibidem, t. I, List mieszkańców Bandyś do Instytutu Pamięci Narodowej, sporządzony w dniu 25.03.2008 r. w Bandysiach, k. 1.

⁶ Należy wymienić tu przede wszystkim następujące prace, których autorzy podjęli się analiz ilościowych dotyczących zbrodni na wsi polskiej z uwzględnieniem pacyfikacji: *Hitlerowski terror na wsi polskiej 1939–1945*, oprac. C. Madańczyk, Warszawa 1965; J. Fajkowski, *Wies w ogniu. Eksterminacja wsi polskiej w okresie okupacji hitlerowskiej*, Warszawa 1972; J. Fajkowski.,

Dotychczas ukazał się jedynie artykuł mojego autorstwa, stanowiący próbę rekonstrukcji wydarzeń z dnia 3 października 1944 r.⁷ Niniejsza praca stanowi kontynuację tych badań, a jej głównym celem jest analiza zeznań świadków pod kątem udzielanych informacji o dalszych losach aresztowanych mężczyzn. Natomiast cele szczegółowe można sprowadzić do następujących pytań badawczych:

1. Skąd zeznający czerpali wiedzę o dalszych losach aresztowanych mężczyzn?
2. Jakie czynniki miały wpływ na niewiedzę świadków o dalszych losach rolników z Bandyś, bądź też na niekompletność wiedzy?

Krytyka źródła

Podstawę dla niniejszych rozważań stanowią protokoły zeznań świadków, które zostały sporządzone w czasie śledztwa prowadzonego przez gdański oddział Okręgowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w latach 2009–2011. Śledztwo było szansą na skomasowanie relacji naocznych obserwatorów zdarzeń w momencie, gdy żyli jeszcze najmłodszy z nich. Przesłuchanych zostało wówczas 119 osób, spośród których 52 osoby widziały pacyfikację Bandyś na własne oczy. Zgodnie z postanowieniem prokuratora zajmującego się śledztwem, złożyli oni swoje zeznania na komisariatach policji. Odbyło się to w oparciu o nadesłaną wcześniej listę pytań⁸.

Świadkowie opowiedzieli o okolicznościach zbrodni, a także o przebiegu całej akcji, ale o wiele rzadziej mówili o dalszych losach aresztowanych. Nie powinno to dziwić ze względu na fakt, że nie było już możliwe uzyskanie zeznań od osób, które na własne oczy widziały to, co działo się po zabraniu mężczyzn z placu sprzed urzędu gminy w Czarni. Z obozów koncentracyjnych spośród 120 powróciło zaledwie 7 mężczyzn, a Franciszek Stachelski zmarł jako ostatni z nich w 2009 r.⁹

Należy więc wyraźnie zaznaczyć, że informacji o losach mężczyzn z Bandyś w obozach koncentracyjnych mogli udzielić jedynie świadkowie znający sprawę ze słyszenia. Uwadze nie powinien również umknąć fakt, że od momentu rozgrywania się zdarzeń do chwili spisania relacji minęło kilkadziesiąt lat. Wobec

J. Religa, *Zbrodnie hitlerowskie na wsi polskiej 1939–1945*, Warszawa 1981; *Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939–1945. Województwo ostrołęckie*, Warszawa 1985.

⁷ N. Lenda, *Pacyfikacja wsi Bandyś...*, s. 99–116.

⁸ IPN Gd, OKŚZpNP w Gd, sygn. S 77/09/Zn, t. I, Zarządzenie z dnia 08.06.2009 r., sporządzone w Warszawie, k. 116.

⁹ <https://www.moja-ostroleka.pl/art/1601822404/pacyfikacja-wsi-bandysie-kurpie-pamieta-li-o-poleglych-w-76-rocznice-tragicznych-wydarzen-zdjecia-wideo> [dostęp: 05.10.2023 r.].

tego niewykluczone, że wiedza zeznających uległa zniekształceniu, bądź też częściowemu zatarciu¹⁰.

W niniejszej pracy analizie zostały poddane także różnego rodzaju zaświadczenia – przyniesione przez świadków na przesłuchanie – stanowiły dla nich ważne źródło wiedzy. Zaświadczenia zostały sporządzone przez instytucje na podstawie dokumentacji niemieckiej proweniencji. Najczęściej powstały w oparciu o dokumentację z obozu koncentracyjnego Stutthof, której wiarygodność należy ocenić wysoko ze względu na skrupulatność jej twórców, jak też uzupełnianie jej na bieżąco¹¹.

Wiedza osób zeznających

W tamtych czasach nie wiedziałam, dokąd zostali zabrani ci wszyscy mężczyźni – stwierdziła Apolonia Pliszka odnosząc się do wydarzeń z dnia 3 października 1944 r., które widziała na własne oczy¹². Choć na początku wszystkie rodziny osób aresztowanych były w takiej samej sytuacji, to musiały przebyć różne drogi, by poznać prawdę.

Bez wątplenia niektóre z rodzin nie musiały długo czekać na wieści o członkach ich rodzin, bo otrzymały listy z obozów koncentracyjnych, które zostały nadesłane przez aresztowanych mężczyzn¹³. O tym, że dotarły i były źródłem informacji o rolnikach z Bandyś, wspomniało kilku z przesłuchiwanym.

O jednym z takich listów wspomniała Jadwiga Piórkowska:

*Babcia i dziadek mówili, że ojciec pisał do nas listy z obozu, w których było napisane, że Niemcy karmili ich zgniłą brukwią i kto zdążył to zjadł, a kto nie, to nic nie jadł*¹⁴.

Marianna Wydra wspomniała zaś o piśmie, które niosło za sobą bardziej dramatyczne wieści:

*Dziadek Bolesław Biedka zmarł z głodu w obozie w Stutthofie w Święta Bożego Narodzenia. O tym napisał nam z obozu Piotr Świder*¹⁵.

---

¹⁰ Analizując dalsze losy aresztowanych, należy zauważyć, że ich wiedza mogła ulec zniekształceniu ze względu na fakt, że informacje dotyczące obozów koncentracyjnych są łatwo dostępne w przestrzeni publicznej, a podobnie było także w momencie składania przez nich zeznań.

¹¹ Warto tylko wspomnieć, że obecnie wiele dokumentów dotyczących mężczyzn z Bandyś jest ogólnodostępnych w bazie <https://arolsen-archives.org/pl>.

¹² IPN Gd, OKŚZpNP w Gd, sygn. S 77/09/Zn, t. II, Protokół przesłuchania świadka Apolonii Pliszki z dnia 02.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 376.

¹³ Warto przypomnieć, że mężczyźni zostali osadzeni w obozie AEL Soldau w dniu 5 października 1944 r., a do obozu KL Stutthof byli transportowani między 23 a 29 listopada 1944 r.

¹⁴ IPN Gd, OKŚZpNP w Gd, sygn. S 77/09/Zn, t. II, Protokół przesłuchania świadka Jadwigi Piórkowskiej z dnia 07.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 416.

¹⁵ Ibidem, t. II, Protokół przesłuchania świadka Marianny Wydry z dnia 07.12.2009 r. w

Miejsce, gdzie w dniu 3 października 1944 r. niemieccy okupanci spędzili ludność wsi Bandyś. Fot. Natalia Lenda, Bandyś, 2020 r.

Na jakiegokolwiek wzmianki o korespondencji nadsyłanej przez aresztowanych można natrafić jeszcze w jednej relacji. *Wiem z opowiadań, że stryj Dominik to pisał list z Działdowa do matki, prosząc o nadesłanie chleba. Matka mu wysłała chleb, lecz nie wie, czy doszedł* – wspominał Wacław Biedka¹⁶.

W pozostałych protokołach zeznań świadków nie sposób znaleźć więcej informacji na ten temat, co nie jest równoznaczne z tym, że do Bandyś nie dotarło więcej listów od aresztowanych mężczyzn.

W tym miejscu należy się pochylić nad specyfiką listów sporządzonych przez więźniów obozów koncentracyjnych. Przede wszystkim trzeba mieć na względzie, że były one uregulowane szczegółowymi przepisami i poddawane cenzurze. Wymuszało to samokontrolę ze strony autora, bo listy były niszczone, jeśli treść nie odpowiadała restrykcjom. Więźniowie nie mogli pisać o takich sprawach, jak ich kondycja psychiczna i fizyczna, czy też warunki panujące w obozie. Wszystkie te aspekty sprawiały, że rodziny więźniów nie miały szansy dowiedzieć się zbyt wiele na temat rzeczywistych losów ich bliskich.

Tym bardziej jest więc zastanawiająca treść listów, które mieli sporządzić rolnicy z Bandyś, bo realnie pokazują rzeczywistość, w której znajdowali się więźniowie. Istnieją niewielkie szanse, że uwadze cenzorów umknęłyby takie informacje, jak chociażby ta dotycząca głodu w obozie.

Myszyńcu, k. 410.

¹⁶ Ibidem, t. III, Protokół przesłuchania świadka Wacława Biedki dnia 13.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 595.

Jak się zdaje, można znaleźć jedynie dwa wytłumaczenia takiego stanu rzeczy. Takie dane mogłyby zawierać grypsy przemycane z obozów, których transport wiązał się jednak z narażeniem życia więźniów.

Nie można też zapominać, że być może u zeznających wystąpiło zjawisko fałszywego wspomnienia. Występuje ono zwłaszcza, gdy od danych zdarzeń minie już wiele czasu. Człowiek niejednokrotnie wraz z biegiem lat utrwała wtedy nieprawdziwe wspomnienie w pamięci. Tym samym można podejrzewać, że świadkowie mogli błędnie powiązać dużo później pozyskane informacje o obozach koncentracyjnych z rzeczywistą treścią nadesłanych z obozów listów. Wydaje się to najprostszym wytłumaczeniem takiego stanu rzeczy¹⁷.

Oprócz listów od aresztowanych, niektórzy otrzymali też z obozu Stutthof dokumenty sporządzone przez władze obozowe. Zgodnie z tym co powiedziała Władysława Bączek:

Jak już wspomniałam, mój ojciec zmarł w Wigilię 1944 r., do naszego domu w m. Bandysie przyszedł listonosz, który przekazał mojej matce jakiś list. Nie wiem co to było. Wtedy mama i babcia po przeczytaniu go, się rozpląkały i powiedziały nam, że nasz ojciec nie żyje. Otrzymaliśmy pismo, z którego wynikało, że mój ojciec, Biedka Franciszek ur. 05.01.1904 r. dostarczony został do KL Stutthof w dn. 23.11.1944 r. przez Sipo Płock. W obozie oznaczony numerem 102 605 jako więzień polityczny. Dnia 22.12.1944 r. zmarł w obozie¹⁸.

Zeznająca nie zdradziła w swojej relacji, jakiego typu pismo to było, ani kto mógł je zaadresować. Nie ma też całkowitej pewności, co do tego, kiedy dokładnie jej rodzina je otrzymała¹⁹. Jednak z największym prawdopodobieństwem

---

¹⁷ Warto tylko dodać, że pomocna nie jest też subiektywna pewność siebie osób zeznających, przekonanych, że przedstawiają wydarzenia w takim kształcie, jakimi były one w rzeczywistości. Nie jest to wiarygodne kryterium ze względu na to, że ludzka pamięć dopisuje różne elementy do rzeczywistych zdarzeń. J. Myszor, *Listy z obozów koncentracyjnych, aresztów śledczych i więzień jako źródło historyczne*, „Śląski Kwartalnik Naukowy” 2019, nr 55, s. 45, 46, 50, 51; S. Przewoźnik, *Korespondencja więźniów z obozu w Auschwitz w świetle akt Sądu Grodzkiego w Krakowie z lat 1946–1950*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2018, nr 70, s. 342; P. Maciaszek, *Fałszywe wspomnienia: jak to się dzieje, że umysł pamięta coś, czego nie było?*, „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria” 2012, nr 86, s. 319.

¹⁸ IPN Gd, OKŚZpNP w Gd, sygn. S 77/09/Zn, t. IV, Protokół przesłuchania świadka Władysławy Bączek z dnia 15.04.2010 r. w Szczytnie, k. 705; A. Dąbrowski, *Wpływ emocji na poznawanie*, „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria” 2012, nr 3, s. 328-330.

¹⁹ Jest bardzo prawdopodobne, że rodzina Władysławy Bączek otrzymała zawiadomienie w wigilię 1944 r. W zeznaniach łatwo dostrzec nieścisłości, ponieważ raz narratorka mówi, że jej ojciec zmarł w wigilię, a po chwili wspomina, że z listu wynika, że zmarł 22.12.1944 r. Najprawdopodobniej różnica ta wynika z błędnej interpunkcji, a fragment powinien brzmieć następująco: *Jak już wspomniałam, mój ojciec zmarł. W Wigilię 1944 r., do naszego domu w m. Bandysie przyszedł listonosz, który przekazał mojej matce jakiś list.* Data 22.12.1944 r. została

Tablica pamiątkowa upamiętniająca mężczyzn zamordowanych w obozach koncentracyjnych. Fot. Natalia Lenda, Bandysie, 2020 r.

do domu Władysławy Bączek dotarł telegram nadesłany z obozu koncentracyjnego Stutthof z zawiadomieniem o śmierci więźnia.

Dla narratorki tej historii chwila, w której dowiedziała się o losach ojca była niezwykle emocjonalna. Wobec tego tamten moment został nie tylko zakonserwowany w jej pamięci, ale był też na tyle istotny, że po wielu latach zechciała podzielić się tymi wspomnieniami²⁰.

Żaden inny świadek nie przywołał zaś sytuacji podobnej do powyżej opisaanej, ani nie mówił o podobnym piśmie. Być może podobne sceny rozegrały się także w domach innych rolników w wiosce Bandysie, ale po latach nie wydawały się zeznającym tak ważne, jak informacje o samej pacyfikacji. Nie wiadomo, do jak wielu rodzin z Bandyś tego typu wiadomość zdołała dotrzeć, ale można założyć, że przynajmniej do niektórych domostw. Tym, którzy nigdy jej nie otrzymali, przyszło czekać na dalszy rozwój wydarzeń²¹.

Kolejne wieści miały dotrzeć do kurpiowskiej wioski dopiero po wojnie. Bez cienia wątpliwości niebagatelną rolę odegrali ci, którym udało się przeżyć obozy. W kontekście powrotów niezwykle wymowna pozostaje relacja Marianny Wydry,

też odnotowana w dokumentacji Franciszka Biedki z obozu koncentracyjnego Stutthof; Ibidem; <https://collections.arolsen-archives.org/en/search/person/4424000?s=franciszek%20biedka&t=2475264&p=0> [dostęp: 01.11.2023 r.].

²⁰ Na pewno wielkie znacznie dla pamięci Władysławy Bączek o tym zdarzeniu, miał też fakt, że działo się to w okolicy Bożego Narodzenia, które odbierane jest jako rodzinne święta.

²¹ Należy jednak zauważyć, że wielu z zeznających nie było uczestnikami zdarzeń, o których opowiadali i mogli zwyczajnie nie dowiedzieć się tego od osób, które były źródłem ich informacji.

którą przedstawiła w oparciu o opowieści sąsiadów:

Mówili, że jak ten Brodziak przyszedł z obozu i zaczął pukać do okien, to ta jego żona i dzieci myślały, że to do nich przyszedł trup Brodziaka i nie chcieli mu otworzyć. On chwilę popukał i siadał odpoczywać, bo nie miał sił, a oni bali się go i zaczęli mówić różnec, żeby ten duch od nich odszedł. On w końcu poszedł do sąsiadów i dopiero oni mu otworzyli. On był taki wychudzony i wyglądał jak trup²².

Rodzina mężczyzny z pewnością była zdziwiona jego bardzo złym stanem zdrowia, ale zdaje się, że ich reakcja mówi coś więcej. Mieszkańcy wsi Bandysie widząc akcję pacyfikacyjną i obserwując wywiezienie grupki mężczyzn zapewne podejrzewali, że aresztowani najprawdopodobniej już nie wrócą. Nawet jeśli nie mieli dowodów na śmierć bliskich to dramatyczne sceny, które rozegrały się przed ich oczami nie pozostawiały większych złudzeń.

Powrót kilku dawnych sąsiadów do rodzinnej wioski mógł dawać nadzieję, że być może ktoś jeszcze ocalał z grupy wywiezionych. Sam widok dawnych sąsiadów stanowił więc pewnego rodzaju źródło informacji i oznaczał, że dało się ująć z życiem z opresji, w której znalazło się blisko 120 bandyckich rolników.

Oczekujący na wieści rolnicy nie mieli wtedy wiedzy o tym, czym były obozy koncentracyjne i z czym się wiązał pobyt w nich. Pewne wyobrażenie dawało im jednak zachowanie ocalałych: *Oni tam takie piekło przeżyli, że mało mówili na temat ich pobytu w obozie* – zaznaczyła Marianna Bączek, która mieszkała wtedy w wiosce²³.

Nie ulega wątpliwości, że kontakt z mężczyznami musiał być utrudniony ze względu na ich zły stan psychiczny. Mimo wszystko byli oni doskonałym źródłem informacji, a składało się na to kilka czynników. Ocalali byli dostępni na miejscu i w każdej chwili można było podjąć próbę rozmowy z nimi. Na wiarygodność informacji od nich uzyskanych wpływa to, że znali wcześniej osoby, które zostały z nimi aresztowane, bo mieszkali w tej samej miejscowości. Obozowe losy dawnych sąsiadów zapadały im więc w pamięć. Mniejsze były też szanse, że pomylą te osoby z kimś innym.

Informacje uzyskane od tych, którym udało się wrócić, zdają się cenne z jeszcze jednego powodu. Posiadana przez nich wiedza nie miała charakteru danych encyklopedycznych. Pozwalała nie tylko uzyskać pewność, że dana osoba

---

²² IPN Gd, OKŚZpNP w Gd, sygn. S 77/09/Zn, t. III, Protokół przesłuchania świadka Marianny Wydry z dnia 07.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 410-411.

²³ Ibidem, t. III, Protokół przesłuchania świadka Marianny Bączek z dnia 04.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 391.

zmarła, ale niejednokrotnie umożliwiała choćby pobieżną rekonstrukcję ostatnich chwil życia danych osób.

Z tego wszystkiego doskonale zdawali sobie sprawę mieszkańcy wioski Bandyś, którzy oczekiwali jakichkolwiek wieści o losach bliskich. Aż 27 świadków zaznaczyło, że to ocalali opowiedzieli im o śmierci członków ich rodzin²⁴. Opowieści przytaczane przez zeznających po latach wciąż porażają brutalnością. Szczegóły swojej rozmowy z jednym z ocalałych zdradziła Rozalia Biedka:

Z obozu wrócili czterej mężczyźni, ale było to już po wojnie. Wrócił Franciszek Stachelski, Piotr Świder, reszty nazwisk i imion nie pamiętam. Oni opowiadali, że zawsze na śniadanie byli bici w obozie. [...] Stachelski opowiadał, że w tym obozie to był taki wielki wał, na który kładli więźniów i bili ich. Mówił, że jak bili mojego brata Władysława, to krew tryskała aż do sufitu. Mówił też, że jeszcze nie był zabity i Niemcy wrzucili go do pieca i żywcem spalili²⁵.

Niemniej dramatyczna jest także relacja przedstawiona przez Apolonię Biegaj:

Dopiero po kilku latach mama dowiedziała się, że ojciec był w obozie w Stutthofie i że ten zginął. Z obozu wrócił nasz niedaleki sąsiad Piotr Świder i mówił, że ojciec zmarł z wycieńczenia na jego oczach²⁶.

O szczegółach śmierci członków swojej rodziny dowiedział się również Władysław Biedka:

Wiem z opowieści tego Bredziaka, że on był świadkiem zgonu moich braci, bo mówił, że nawet ich ciała wynosił do spalenia²⁷.

Także innym mieszkańcom Bandyś udało się poznać dalsze losy aresztowanych. Od pana Piotra Świder zam. Bandyś, dowiedziałam się, że gestapo pałowało mojego ojca, później kazali mu iść pod zimny prysznic. Po tym zdarzeniu ojciec położył się i już nie wstał. *Pan Piotr wkładał mojego ojca do pieca* – oświadczyła Władysława Bączek²⁸.

---

²⁴ Możliwe, że niektórzy świadkowie mówili o śmierci tych samych osób, czego nie da się ustalić w obecnym stanie rzeczy.

²⁵ Ibidem, t. II, Protokół przesłuchania świadka Rozalii Lendy z dnia 29.07.2009 r. w Myszyńcu, k. 533.

²⁶ Ibidem, t. III, Protokół przesłuchania świadka Apolonii Biegaj z dnia 08.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 424.

²⁷ Ibidem, t. III, Protokół przesłuchania świadka Władysława Biedki z dnia 10.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 569.

²⁸ Ibidem, t. III, Protokół przesłuchania świadka Władysławy Bączek z dnia 15.04.2010 r. w Szczytnie, k. 705.

Ja dowiadywałem się o losy mojego ojca i wiem, że najpierw znalazł się on w Działdowie, a później był w Stutthofie, gdzie został zamordowany, w ten sposób, że go zagazowano, a później spalono. Opowiadał mi o tym Piotr Świder, który wrócił z obozu i twierdził, że widział na własne oczy jak ojca prowadzą z apelu do komory gazowej, a później widział jego ciało, które leżało razem z innymi na ziemi i wyniesione zostało przez więźniów do krematorium – streścić Bolesław Biedka²⁹.

Również Zofia Korzeniecka uzyskała w ten sposób informacje o śmierci ojca:

Jednocześnie chcę powiedzieć, że trzy osoby, ja w każdym razie pamiętam tylko trzy osoby, które w chwili obecnej nie żyją, a pochodziły z Bandyś i przeżyły KL Stutthof. [...] Z ich opowieści słyszałam, że w obozie odwiedzali mojego tatę. Oni też opowiedzieli nam, że któregoś dnia rano zeszli do baraku, gdzie był zakwaterowany mój tata, to współwięźniowie powiedzieli, że już mojego taty nie ma. Jak przekazał mi Franciszek [Franciszek Stachelski], to współwięźniowie powiedzieli, że już mojego taty nie ma. Jak przekazał mi Franciszek to współwięźniowie mówili wtedy też, że wszystkich tzn. osoby, które były słabe i chorowały, na żywca rzucali do taczek i wywozili je do pieca, gdzie praktycznie jeszcze na żywca Niemcy palili tych ludzi³⁰.

Nie wiadomo przy tym, czy narratorka tej opowieści rozmawiała z ocalałymi osobiciście.

W tym miejscu warto zastanowić się nad wiarygodnością przytoczonych relacji. W pierwszej kolejności trzeba zauważyć, że wszystkie są brutalne i obfitują w drastyczne szczegóły. Informacje o zamordowanych były przekazywane w czasie rozmów toczonych między członkami hermetycznej społeczności wiejskiej. Poszczególne rodziny zamieszkiwały wioskę od pokoleń, a rolnicy dobrze się znali, żyjąc w jednej miejscowości.

Byłoby więc możliwe, że ocalali ukryliby przed rodzinami ofiar pewne detale, aby oszczędzić im cierpień. Można tylko się domyślać, dlaczego w tym przypadku było inaczej. Być może mężczyźni, którym udało się przeżyć pobyt w obozach, uznali, że bliscy zmarłych zasługują na poznanie prawdy. Bez wątplenia opowiadanie o dramatach, które rozegrały się na ich oczach, było też formą oczyszczenia i autoterapii.

Natomiast nie powinien umknąć uwadze fakt, że niektóre relacje pozostają wzajemnie sprzeczne. Widać to dobrze na przykładzie konkretnych osób:

---

²⁹ Ibidem, t. VII, Protokół przesłuchania świadka Bolesława Biedki, brak daty i miejsca sporządzenia dokumentu k. 1362. Brak danych wynika z niedopatrzenia autorki, protokół został z pewnością sporządzony w latach 2009–2011 w czasie trwania śledztwa.

³⁰ Ibidem, t. VII, Protokół przesłuchania świadka Zofii Korzenieckiej z dnia 29.12.2010 r. w Biskupcu, k. 1382.

W obozie oni wszyscy przeszli piekło. Raz Stachelski wspominał, że nasz sąsiad Franciszek Chorążewicz w trakcie przesłuchania rzucił się na bijących go Niemców i od razu go wtedy zabili – przypomniał sobie Władysław Biedka³¹.

W zeznaniach świadków można znaleźć odmienną wersję tej historii. Jak podkreślała Apolonia Pyśk:

Mój ojciec Franciszek Chorążewicz był zabrany przez gestapo ze wsi Bandyś [Bandysie] do obozu przejściowego w Działdowie. [...] Ja to wiem od Jana Deptuły, który był zabrany w tym dniu razem z moim ojcem do obozu w Działdowie. Ja wiem od Jana Deptuła, że mój ojciec został w tym obozie zamordowany przez Niemców. Jan Deptuła opowiadał mi, że Niemcy bili wszystkich zatrzymanych w obozie i szczuli psami. Z tego co wiem, to mój ojciec odezwał się trochę głośniej i za to został zabity³².

Istnieje również trzecia wersja śmierci dotycząca okoliczności śmierci rolnika z Bandyś. *Ja wiem, że z tych, co trafili do obozu, to zaraz następnego dnia Franciszek Chorążewicz na zbiórce na oczach wszystkich rzucił się na Niemców i został od razu zabity* – powiedział Władysław Samsel³³. Nie wiadomo przy tym, czy uzyskał te informacje bezpośrednio od ocalałych.

Wykazane różnice budzą słuszne wątpliwości odnośnie wiarygodności relacji ocalałych dotyczącej okoliczności śmierci rolników z kurpiowskiej wioski. Trudno powiedzieć, co wpływa na te nieścisłości. Zeznania, w których świadkowie przytoczyli informacje pozyskane od ocalałych, zostały zebrane po ponad 60 latach od pacyfikacji wsi i wywiezienia mężczyzn. Jest więc prawdopodobne, że to upływ czasu doprowadził do deformacji pamięci świadków. Nie można też wykluczyć, że to ocalali przekazali rodzinom ofiar błędne informacje.

Przed wszystkim należy zauważyć, że z przytoczonych zeznań świadków wynika, że rodziny ofiar nie zawsze wiedziały, czy osoby przekazujące im wieści, widziały zdarzenia na własne oczy. Wtedy nie ma nawet pewności czy były to informacje z drugiej czy też nawet z trzeciej ręki. Trzeba przy tym brać pod uwagę, że więźniowie obozów koncentracyjnych przeżyli głęboką traumę, co wpłynęło na funkcje poznawcze ich mózgów oraz pamięć. Negatywny wpływ miały na nich także takie czynniki, jak przewlekły stres i intensywne emocje³⁴.

³¹ Ibidem, t. III, Protokół przesłuchania świadka Władysława Biedki z dnia 10.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 569.

³² Ibidem, t. IV, Protokół przesłuchania świadka Apolonii Pyśk z dnia 23.04.2010 r. w Mrągowie, k. 687.

³³ Ibidem, t. VII, Protokół przesłuchania świadka Władysława Samsla z dnia 05.12.2000 r. w Myszyńcu, k. 1421.

³⁴ Dąbrowski, *Wpływ emocji...*, s. 328-330; J. Sowa, G. Hess, *Stres a plastyczność mózgu*, „Wszechświat” 2015, nr 116

Muzeum Obozu Stutthof w Sztutowie. Fot. Natalia Lenda, Sztutowo, 2022 r.

Sporym problemem pozostaje to, że relacji uzyskanych od ocalałych mężczyzn nie sposób skonfrontować z innymi źródłami, które pozwalałyby na rekonstrukcję losów poszczególnych osób³⁵. Tym samym, choć przedstawione zdarzenia mogły mieć miejsce, to nie ma żadnej pewności, co do tego, czy przydarzyły się bohaterom tych narracji.

Informacje pozyskane od ocalałych z obozów nie były jednym źródłem wiedzy, z którego korzystali mieszkańcy Bandyś w latach powojennych. Aby poznać prawdę o losach członków rodzin, rolnicy z kurpiowskiej wioski na przestrzeni lat zwracali się z prośbą o pomoc do trzech instytucji.

Jedną z nich było Krajowe Biuro Informacji i Poszukiwań Polskiego Czerwonego Krzyża. *Moja babcia Waleria Zapadka-Sobotka, po zakończeniu wojny prowadziła poszukiwania swego męża przez Czerwony Krzyż, bezskutecznie, nie natrafiono na informacje o zaginionych – odparł Marek Zapadka*³⁶. Trudno powiedzieć, co przyczyniło się do niepowodzenia poszukiwań przez PCK, bo nie wiadomo nawet, kiedy dokładnie rodzina wystąpiła z prośbą o udzielenie informacji. Dokumenty ze Stutthofu przodków Marka Zapadki – Sylwestra i Stanisława Zapadków – zdołały ocaleć, a obecnie są dostępne m.in. w bazie Arsolen³⁷.

³⁵ Informacje uzyskane przez zeznających od ocalałych można przede wszystkim zestawzić z dokumentacją z obozu KL Stutthof, ale na tej podstawie nie da się odtworzyć okoliczności śmierci.

³⁶ IPN Gd, OKŚZpNP w Gd, sygn. S 77/09/Zn, t. III, Protokół przesłuchania świadka Marka Zapadki z dnia 16.08.2009 r. w Myszyńcu, k. 439.

³⁷ Ibidem, <https://collections.arolsenarchives.org/en/search/person/4691531?s=sylwester%20Zapadka&t=2544786&p=0>; <https://collections.arolsenarchives.org/en/search/person/4691524?s=Stanis%C5%82aw%20Zapadka&t=2544785&p=0> [dostęp: 23.10.2023 r.].

W protokołach zeznań świadków można jednak natrafić na dokumenty uzyskane z PCK. Biuro Informacyjne wystawiło zaświadczenie o pobycie Franciszka Stachelskiego w obozie koncentracyjnym Stutthof. Biorąc pod uwagę fakt, że zdołał on przeżyć i wrócić po wojnie do domu, to należy stwierdzić, że dokument nie był potrzebny rodzinie, aby mogła poznać jego losy. Ewidentnie jego wystawienie miało służyć interesom samego Franciszka Stachelskiego³⁸.

Poszukiwania za pośrednictwem PCK prowadziła również rodzina Zofii Rydel. *Mój brat Stanisław też żyje [...]. On około 30 lat wstecz przez Czerwony Krzyż ustalił, że ojciec Stanisław Biedka zginął w obozie Stutthof – zaznaczyła zeznająca*³⁹.

Na próżno szukać innych informacji dotyczących poszukiwań aresztowanych za pośrednictwem PCK. Trudno określić skalę tego zjawiska ze względu na fakt, że wspomnienie o tym na wiele lat po wojnie, mogło wydawać się zeznającym mało istotne. Na podstawie zaświadczenia sporządzonego dla Franciszka Stachelskiego, można zaś stwierdzić, że rodziny poznałyby najważniejsze daty związane z pobytem więźnia w obozie⁴⁰.

Jednak najczęściej wymienianą instytucją, gdzie świadkowie zeznający w śledztwie starali się szukać informacji, było Muzeum Stutthof w Sztutowie. Droga do uzyskania wiadomości z tego źródła była o tyle utrudniona, w porównaniu do wcześniej wymienionych, że rodziny musiały mieć przynajmniej podejrzenia, że mężczyźni z Bandyś tam przebywali. Sporym wsparciem było jednak to, że rolnicy zostali aresztowani zbiorowo, a wiedza pozyskana na temat części osób, była pewną wskazówką, gdzie można szukać informacji o pozostałych.

Dopiero w roku 1990 zwróciłem się w imieniu matki do muzeum w Stutthofie o informację, co się stało z ojcem Stanisławem Świder. Zostałem poinformowany,

---

³⁸ Dokument dostarczył Stanisław Stachelski, syn Franciszka Stachelskiego. IPN Gd, OKŚZp-NP w Gd, sygn. S 77/09/Zn, t. III, Protokół przesłuchania świadka Stanisława Stachelskiego z dnia 04.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 454; Ibidem, t. III, Zaświadczenie o pobycie Franciszka Stachelskiego w obozie koncentracyjnym Stutthof, sporządzone w dniu 12.10.1977 r. w Warszawie, k. 459.

³⁹ Ibidem, t. VII, Protokół przesłuchania świadka Zofii Rydel z dnia 17.11.2010 r. w Myszyńcu, k. 1428.

⁴⁰ W przypadku Franciszka Stachelskiego odnotowano takie informacje jak daty dostarczenia do obozu i wypisu ze szpitala obozowego. W przypadku zmarłych, w niemieckiej dokumentacji obozowej, na której opierało się PCK, sporządzając zaświadczenie, znalazłaby się data śmierci (o ile taka informacja została odnotowana w dokumentacji osobowej więźnia). Ponadto biorąc pod uwagę fakt, że jeśli w śledztwie prowadzonym kilkadziesiąt lat po wojnie, zeznawali też dalsi członkowie aresztowanych (np. wnuki), to nie prowadzili oni poszukiwań przez PCK osobiście. Na pewno miało to wpływ na nieuwzględnienie tej informacji w zeznaniach, bo mogli nawet nie wiedzieć o takich staraniach starszych członków ich rodzin; Ibidem, t. III, Zaświadczenie o pobycie Franciszka Stachelskiego w obozie koncentracyjnym Stutthof, sporządzone w dniu 12.10.1977 r. w Warszawie, k. 459.

że ojciec przebywał w obozie Stutthofie od dnia 23.11.1944 r. jako więzień polityczny, oznaczony numerem 102 572. Z informacji tej wynika również, że zmarł w dniu 04.01.1945 r., nie podano przyczyn śmierci – wspominał Henryk Świder⁴¹.

Tadeusz Piórkowski zaznaczył zaś w 2009 r., że jego matka kilka lat wcześniej również wystąpiła do muzeum obozowego z prośbą o udzielenie informacji. Marek Zapadka dodał zaś w swoich zeznaniach, że jego rodzina nie poprzestała na poszukiwaniach prowadzonych przez PCK i również zwróciła się o pomoc do muzeum. Nie zaznaczył przy tym, kiedy dokładnie miało to miejsce⁴².

W materiałach ze śledztwa można odnaleźć 19 zaświadczeń o pobycie konkretnych więźniów w obozie koncentracyjnym, które zostały wystawione przez Muzeum Stutthof. Najwcześniejsze z nich zostało uzyskane w 1977 r., a najpóźniejsze w 2008 r. Przeważająca większość z nich była jednak wystawiona w 1990 r. Można więc podejrzewać, że rodziny aresztowanych – zwłaszcza ci zamieszkujący wciąż wioskę Bandysie – działali w porozumieniu. Sami zeznający nie mówią jednak zbyt wiele na temat okoliczności, w których wystąpili z prośbą o udzielenie informacji.

Zaświadczenia wystawione przez muzeum opierały się na dokumentacji wytworzonej w czasie wojny przez niemiecką administrację obozową. Wobec tego, wiadomości o konkretnych więźniach nie wykraczały poza dane encyklopedyczne. Każdorazowo znajdują się tam informacje o numerze obozowym osadzonego i data przyjęcia⁴³.

Warto przy tym zwrócić uwagę na zapissek, na który można natrafić w dokumencie dotyczącym Juliana Świdra:

W obozie był do dnia 25.1.1945 r. tj. do dnia rozpoczęcia pierwszej ewakuacji obozu⁴⁴.

---

⁴¹ Ibidem, t. III, Protokół przesłuchania świadka Henryka Świdra z dnia 04.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 474.

⁴² Ibidem, t. II, Protokół przesłuchania świadka Tadeusza Piórkowskiego z dnia 02.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 373; Ibidem, t. III, Protokół przesłuchania świadka Marka Zapadki z dnia 16.08.2009 r. w Myszyńcu, k. 439.

⁴³ Nie zawsze odnotowano datę zgonu, co wynika z faktu, że część więźniów została ewakuowana ze Stutthofu. Wiązało się to z faktem, że po 25 stycznia 1945 r. administracja nie działała w dotychczasowy sposób. Nie dokonywano już wpisów do ewidencji więźniów ani też nie sporządzono list osób ewakuowanych; Ibidem, t. III, Zaświadczenie o pobycie Franciszka Stachelskiego w obozie koncentracyjnym Stutthof, sporządzone w dniu 10.05.1990 r. w Sztutowie, k. 487; M. Gliński, *Ewakuacja i wyzwolenie obozu Stutthof (25 stycznia – 9 maja 1945)*, „Stutthof. Zeszyty Muzeum” 1979, nr 3, s. 196; A. Kłys, *Sprawiedliwi z Pomieczyna i Luzina. Pomoc więźniom obozu Stutthof*, [w:] *Cena odwagi: między ocaleniem życia a ocaleniem człowieczeństwa*, red. A. Bartuś, P. Trojański, Oświęcim 2019, s. 159-168.

⁴⁴ IPN Gd, OKŚZpNP w Gd, sygn. S 77/09/Zn, t. III, Zaświadczenie o pobycie Juliana Świdra

Rodzina Juliana Świdra nie miała wobec tego pewności, jak potoczyły się jego losy po ewakuacji obozu. Zważając jednak na fakt, że jego bliscy otrzymali dokument blisko 50 lat od momentu rozgrywania się wydarzeń, na pewno zdawali sobie sprawę, że nie udało mu się przeżyć⁴⁵.

Wiedza pozyskana dzięki pomocy Muzeum Obozu Stutthof pozwalała na uzyskanie szczerkich informacji o aresztowanych, ale nie można było z ich wykorzystaniem szczegółowo zrekonstruować losów mężczyzn. W wielu przypadkach zaświadczenie stanowiło ostateczne potwierdzenie, że rolnicy z Bandyś zginęli w ciągu kilku miesięcy po ich aresztowaniu. Niektórzy skorzystali ponadto z możliwości, jakie stwarza IPN i zwrócili się z prośbą o zbadanie losów ich bliskich. Trudno powiedzieć, jak wiele było takich osób, bo tylko jedna z nich zdecydowała się o tym wspomnieć. *Moi bracia zostali przewiezieni do obozu i już z niego nie wyszli. Oni zmarli w obozie z głodu. Wdał się tyfus. O tym dowiedzieliśmy się dopiero z IPN w latach 90.* – powiedział Władysław Biedka⁴⁶.

Nie sposób wobec tego zaprzeczyć, że w celu poznania prawdy odnośnie losów wywiezionych, ich rodziny chwyciły się różnych możliwości. Nie zawsze dało się jednak zweryfikować pozyskane informacje, a mowa tu przede wszystkim o relacjach pozyskanych od ocalałych, które dotyczyły okoliczności śmierci danych osób.

W tym miejscu pozostaje już tylko zastanowić się nad tym, jakie czynniki stały za brakiem wiedzy świadków o losach wywiezionych mężczyzn, bądź też jej niekompletnością. Niewątpliwie wielkie znaczenie miał aspekt, o którym wspominał Władysław Zapadka:

Po wojnie nikt nie prowadził śledztwa w sprawie zgonu ojca. Nikt nas nie informował o tym, że ojciec zginął⁴⁷.

Niepodjęcie się śledztwa przez Główną Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce w latach powojennych nie działało na korzyść rodzin pokrzywdzonych. Kiedy żadne instytucje nie czyniły ustaleń w sprawie losów wywiezionych mężczyzn, to ich rodziny były skazane na samodzielne poszukiwania, a niewątpliwie możliwości rolników z Bandyś były mniejsze od tych posiadanych przez prokuratorów Główniej Komisji.

---

w obozie koncentracyjnym Stutthof, sporządzone w dniu 28.06.1990 r. w Sztutowie, k. 405.

⁴⁵ Julian Świder najprawdopodobniej poniósł śmierć w czasie marszu śmierci.

⁴⁶ Ibidem, t. VII, Protokół przesłuchania świadka Władysława Biedki z dnia 25.10.2010 r. w Szczytnie, k. 1387.

⁴⁷ Ibidem, t. III, Protokół przesłuchania świadka Władysława Zapadki z dnia 11.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 519.

Brama obozowa na terenie Muzeum Obozu Stutthof w Sztutowie. Fot. Natalia Lenda, Sztutowo, 2022 r.

Nie sposób przy tym zaprzeczyć, że rodzinom aresztowanym było dużo łatwiej szukać wiadomości dotyczących ich bliskich, bazując na doświadczeniu innych poszukujących rolników z Bandyś. Nie dla wszystkich było ono jednak pomocne – *Mój ojciec Władysław Biedka, który już nie żyje, szukał dokumentów w tym obozie Sztutowie, świadczących, że oni tam trafili, lecz nie ma tam takich dokumentów. Gdy pytał się Stachelskiego, dlaczego tak jest, to on powiedział mu, że dziadkowie zginęli już w Działdowie – powiedział Tadeusz Biedka*⁴⁸.

Ojciec świadka udał się do muzeum obozowego w Stutthofie śladem pozostałych rodzin poszkodowanych, ale nie przyniosło to oczekiwanych rezultatów. Gdyby nie informacje uzyskane od Franciszka Stachelskiego, być może w ogóle nie dowiedziałby się, co zaszło. Tym samym należy stwierdzić, że odmienność losów aresztowanych względem pozostałych mężczyzn, mogła utrudniać poszukiwania rodzinom. W przypadku, gdy zdecydowana większość z nich trafiła do obozu Stutthof, rodziny tych, którzy zostali zamordowani wcześniej (na etapie pobytu w obozie AEL Soldau), mogły nie wiedzieć, gdzie powinny zwrócić się o pomoc.

Mówiąc o powojennych poszukiwaniach nie sposób pominąć okoliczności, w których miały one miejsce. Zwróciła na to uwagę także jedna z zeznających: *Do Bandyś z tych aresztowanych mężczyzn wrócili Piotr Świder, i Stachelski, i Samsel, ich imion nie pamiętam i ktoś od Biedków. Nie rozmawiałam z tymi osobami i więcej nic nie wiem i nie znam, w jakich okolicznościach zginął mój ojciec, i gdzie nastąpiła jego śmierć. Moja matka po aresztowaniu ojca została z ośmiorgiem dzieci i sama nas wychowała – stwierdziła Aleksandra Deptyła*⁴⁹.

⁴⁸ Ibidem, t. III, Protokół przesłuchania świadka Tadeusza Biedki z dnia 10.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 572.

⁴⁹ Ibidem, t. II, Protokół przesłuchania świadka Aleksandry Deptyły z dnia 02.12.2009 r.

Przytoczoną relację łatwiej zrozumieć przy skonfrontowaniu jej z wypowiedzią jednego z ocalałych z obozu. Piotr Świder stwierdził w 1976 r.:

Do Bandys wróciłem w pierwszych dniach marca 1945 roku. Na moją głowę spadło wiele obowiązków – ojcowskie gospodarstwo, a także i to, że trzeba było pomagać w sąsiednich gospodarstwach, gdzie [słowo nieczytelne] brakowało ręki męskiej⁵⁰.

Trudne warunki życia w powojennej Polsce, a przede wszystkim utrata wielu rąk do pracy na skutek działania niemieckich funkcjonariuszy sprawiły, że rolnicy z wioski Bandysie musieli przede wszystkim starać się, aby sprostać trudnej codzienności. Chęć poznania prawdy o losach bliskich musiała wtedy zejść na dalszy plan, co niektórym mogło utrudnić bądź nawet uniemożliwić podjęcie poszukiwań, w które trzeba było zainwestować czas i środki.

Najmniej wątpliwości dotyczących wiarygodności budzą dane pozyskane z zaświadczeń wystawionych przez instytucje, które bazowały na niemieckiej dokumentacji z obozów koncentracyjnych. Encyklopedyczny charakter tych materiałów mógł jednak rodzić pewien niedosyt odnośnie wiedzy o ostatnich kilku miesiącach życia mężczyzn osadzonych w obozach.

Należy też zwrócić uwagę na jeszcze jedną kwestię odnośnie czynników wpływających na kompletność wiedzy świadków. Jak się zdaje, największą potrzebę poznania losów aresztowanych mieli członkowie ich najbliższej rodziny. Jednak dla kolejnych pokoleń, niezwiązanych emocjonalnie w większym stopniu z wywiezionymi przed laty mężczyznami, nie było to już tak istotne, co jest zupełnie naturalne.

Potwierdzają to zeznania dwóch świadków: *Nie znam innych wątków tej sprawy, bo mówiąc szczerze, nigdy zbyt mocno się tamtymi wydarzeniami nie interesowałem* – stwierdził Roman Biegaj⁵¹. W podobnym tonie wypowiedział się także Zdzisław Biedka: *Wtedy byłem młody i się tym nie interesowałem, a potem, kiedy człowiek chciałby poznać tę historię, to już nie było z kim porozmawiać⁵²*. Choć obaj świadkowie dysponowali jedynie relacjami z drugiej ręki odnośnie pacyfikacji wsi Bandysie i późniejszych poszukiwań, to ich relacje nadal miałyby pewną wartość, biorąc pod uwagę, że śledztwo prowadzono 65 lat od momentu aresztowania mężczyzn.

w Myszyńcu, k. 381.

⁵⁰ Ibidem, t. IV, Wycinek prasowy o pacyfikacji wsi Bandysie autorstwa Zygmunta Głabasa z 1976 r., k. 683.

⁵¹ Ibidem, t. IV, Protokół przesłuchania świadka Romana Biegaja z dnia 08.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 430.

⁵² Ibidem, t. IV, Protokół przesłuchania świadka Zdzisława Biedki z dnia 08.12.2009 r. w Myszyńcu, k. 436.

Baraki obozowe na terenie Muzeum Obozu Stutthof. Fot. Natalia Lenda, Sztutowo, 2022 r.

O tym, jakie konsekwencje miało rozpoczęcie postępowania na wiele lat po tym, gdy rozegrały się wydarzenia, wspomniała też Czesława Koziątek:

Ja nie przypominam sobie żadnych imion i nazwisk z uwagi na upływ czasu. Dużo rzeczy już się zapomniało⁵³.

Tym samym, nawet jeśli świadkowie posiadali kiedykolwiek wiedzę dotyczącą sprawy, to zacierała się przez lata, co ostatecznie wpłynęło na jej niekompletność.

Należy więc stwierdzić, że na rodziny poszukujące wiadomości o swoich bliskich, czekało wiele przeszkód, a na stan wiedzy świadków w latach 2009–2011 miał wpływ cały szereg czynników. Natomiast dzięki temu, że przesłuchanych zostało blisko 120 świadków, porównanie ze sobą zebranego materiału źródłowego może dać pewien obraz tego, jak wyglądały próby ustalenia dalszych losów aresztowanych rolników z kurpiowskiej wioski.

Podsumowanie

Jak mogło dojść w owym tragicznym czasie 1944 r. do rozbitcia ruchu oporu AK i aresztowania około 120 mężczyzn przez gestapowskich oprawców, z których 113 zginęło w obozach śmierci Działdowa i Stutthofu? [...] W związku z powyższym domagamy się przeprowadzenia postępowania wyjaśnienia i udzielenia nam odpowiedzi, kto jest odpowiedzialny za powstałą tragedię naszej wsi – pisali potomkowie aresztowanych mężczyzn w 2008 r.⁵⁴

⁵³ Ibidem, t. VIII, Protokół przesłuchania świadka Czesławy Koziątek z dnia 12.11.2010 r. w Baranowie, k. 1495.

⁵⁴ Ibidem, t. I, List mieszkańców Bandyś do Instytutu Pamięci Narodowej, sporządzony w dniu

W liście skierowanym do IPN dobrze wybrzmiewa, że mieszkańcy wioski Bandysie byli świadomi, że mimo starań czynionych na przestrzeni lat, wciąż nie wiedzą o wielu aspektach związanych z pacyfikacją i późniejszych losach aresztowanych mężczyzn. Rodziny wywiezionych do obozów czerpały wiedzę na temat bliskich z różnego rodzaju źródeł. Były to listy pisane przez więźniów, telegramy z zawiadomieniem o śmierci, relacje pozyskane od ocalałych, zaświadczenia wystawione przez PCK i Muzeum Obozu Stutthof oraz informacje otrzymane od IPN.

Analizując protokoły zeznań świadków, można zauważyć, że szczególnie często rodziny aresztowanych rolników opierały się na relacjach ocalałych i zaświadczeniach otrzymanych z Muzeum Obozu Stutthof. W pierwszym przypadku zachęcać mogła do tego łatwość w dostępie do informacji – w drugim zaś – skuteczność. Niewątpliwie w protokołach zeznań świadków można wyczytać wiele informacji dotyczących samej pacyfikacji, ale wiedza tych osób o późniejszych losach rolników była raczej szczątkowa. Bez wątpienia większości rodzin udało się zdobyć potwierdzenie śmierci ich bliskiego. Prześledzenie drogi, którą przebyli mieszkańcy Bandysy by poznać prawdę, udowadnia jak wielką determinacją się wykazywali, mimo wszelkich przeciwności losu.

Nie sposób też pominąć, że do samego śledztwa OKŚZpNP nigdy by nie doszło, gdyby nie zabiegi samych zainteresowanych. Nie powinien przy tym umknąć fakt, że niepodjęcie się śledztwa przez Główną Komisję było wielką stratą dla sprawy Bandysy. Gdyby GKBZH przeprowadziła wówczas postępowanie, najpewniej przekazałaby zabrany materiał dowodowy do Centrali Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu. Gdyby miało to miejsce choćby w latach 70. czy też 80., to wciąż byłoby możliwe odnalezienie niemieckich funkcjonariuszy, którzy mieli wiedzę na temat pacyfikacji wsi Bandysie.

Minimalne szanse na takich obrót zdarzeń miała OKŚZpNP w Gdańsku ze względu na zbyt długi upływ czasu od momentu rozgrywania się wydarzeń. Poczynione przed laty zaniedbania pozostają wobec tego nie do naprawienia, choć należy mieć na uwadze, że w niemieckich archiwach wciąż znajdują się dokumenty, które pozwoliłyby rzucić nowe światło na sprawę pacyfikacji wsi Bandysie.

25.03.2008 r. w Bandysiach, k. 1.

Bibliografia

Źródła archiwalne

- Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku

Akta główne prokuratora, sygn. S 77/09/Zn.

Opracowania

- J. Fajkowski, *Wież w ogniu. Eksterminacja wsi polskiej w okresie okupacji hitlerowskiej*, Warszawa 1972.
- J. Fajkowski, J. Religa, *Zbrodnie hitlerowskie na wsi polskiej 1939–1945*, Warszawa 1981.
- Hitlerowski terror na wsi polskiej 1939–1945*, oprac. C. Madajczyk, Warszawa 1965.
- Z. Niedziałkowska, *Ostrołęka. Dzieje miasta*, Ostrołęka 2002.
- C. Pilichowski, *Obozy hitlerowskie na ziemiach polskich 1939–1945: informator encyklopedyczny*, Warszawa 1979.
- Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939–1945. Województwo ostrołęckie*, Warszawa 1985.
- R. Wiśniewski, *Wielofunkcyjny niemiecki obóz Soldau 1939–1945 Próba całościowego ujęcia*, Olsztyn 2021.

Artykuły

- A. Dąbrowski, *Wpływ emocji na poznawanie*, „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria” 2012, nr 3.
- M. Gawinecka, I. Łucka, A. Cebella, *Pamięć zdarzeń traumatycznych*, „Psychiatria” 2008, nr 5.
- M. Gliński, *Ewakuacja i wyzwolenie obozu Stutthof (25 stycznia – 9 maja 1945)*, „Stutthof. Zeszyty Muzeum” 1979, nr 3.
- M. Górski, *Granica i pogranicze polsko-pruskie w okresie międzywojennym: (ustalenie, wytyczne i utrzymanie)*, „Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska” 2000, nr 14, s. 10.
- A. Kłys, *Sprawiedliwi z Pomieczyzna i Luzina. Pomoc więźniom obozu Stutthof*, [w:] *Cena odwagi: między ocaleniem życia a ocaleniem człowieczeństwa*, red. A. Bartuś, P. Trojański, Oświęcim 2019.
- N. Lenda, *Pacyfikacja wsi Bandysie (3 X 1944)*, „Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego” 2020, nr 34.
- P. Maciaszek, *Fałszywe wspomnienia: jak to się dzieje, że umysł pamięta coś, czego nie było?*, „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria” 2012, nr 86.
- J. Myszor, *Listy z obozów koncentracyjnych, aresztów śledczych i więzień jako źródło historyczne*, „Śląski Kwartalnik Naukowy” 2019, nr 55.
- S. Przewoźnik, *Korespondencja więźniów z obozu w Auschwitz w świetle akt Sądu Grodzkiego w Krakowie z lat 1946–1950*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2018, nr 70.
- J. Sowa, G. Hess, *Stres a plastyczność mózgu*, „Wszechświat” 2015, nr 116.

Źródła internetowe

<https://arolsen-archives.org/pl>

<https://www.moja-ostroleka.pl>

THE FATE OF MEN FROM THE VILLAGE OF BANDYSIE
(OSTROLEKA COUNTY) AFTER THEIR ARREST BY GERMANS
ON OCTOBER 3, 1944 IN THE LIGHT OF WITNESS TESTIMONIES

Summary

The article concerns the fate of men from the village of Bandysie (Ostroleka county), arrested by the Germans on October 3, 1944. It is based on protocols of witness statements that were collected during the IPN investigation in 2009–2011. It presents how the families of the murdered obtained information about their fate after their arrest. It presents the factors behind the lack of full knowledge of the families about the fate of the arrested. It shows the difficulties faced by people trying to determine the fate of farmers from Bandysie deported to the camps.

Keywords: pacification of the Bandysie village, German pacifications of the villages, German concentration camps, German war-crimes during Second World War, Stutthof

RECENZJE

Piotr Gryszpanowicz, Tomasz Piekarski, *Radziwie. Szkice o historii i architekturze*, wyd. Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2022, ss. 409

Koniec roku 2022 przyniósł promocję książki dotyczącej historii i dziejów zabudowy lewobrzeżnej dzielnicy Płocka, tj. Radziwia. Oczywiście (o czym piszą autorzy książki we wstępie) miało to związek z setną rocznicą przyłączenia Radziwia do miasta Płocka, co nastąpiło w 1923 r. Praca jest wspólnym dziełem Tomasza Piekarskiego – historyka, dyrektora Archiwum Państwowego w Płocku i Piotra Gryszpanowicza – inżyniera, historyka, autora kilku książek o tematyce regionalistycznej. Nie są oni współautorami całości tekstu, każdy z nich napisał swoją część samodzielnie. Praca jest więc podzielona na dwie zasadnicze części, uzupełnione jeszcze aneksami.

Ta autorstwa Tomasza Piekarskiego, jest jak mi się wydaje, pierwszą (nie licząc drobnych tekstów) historią Radziwia napisaną przez profesjonalnego historyka, opartą na istniejących już opracowaniach i wynikach własnej kwerendy źródłowej. Autor zaczyna ją od ustaleń o istniejącej osadzie w czasach wczesnego (polskiego) średniowiecza, przytaczając dyskusje specjalistów – mediewistów co do położenia portu na Wiśle i kościoła pw. Św. Benedykta. Im dalej w ciągu dziejów, tym więcej na temat Radziwia zachowało się źródeł. Najczęściej występującym w nich obiektem był kościół, którego obecne wcielenie jest – jeśli dobrze obliczyłem – siódmym z kolei. Z XVIII w. posiadamy pierwsze dane dotyczące zabudowy i zaludnienia. Dzieje XIX i XX w. pozostają już dobrze udokumentowane. Pierwszy most łyżwowy dający połączenie z Płockiem oddany został do użytku w 1839 r. Był dziełem Jana Marka Lajourdie, który zamieszkał na stałe w Radziwiu. Mieszkańcy zajmowali się uprawą ziemi i rybołówstwem. Autor zapoznaje nas z podziałem Radziwia na „dzielnice”. Wybitnym Radziwiakiem okazał się Karol Mierzejewski, płocki poseł dwóch kadencji (1919–1928). Autor opisuje epizod najazdu bolszewickiego na Płock z perspektywy Radziwia. Z kolei dłuższy fragment zajmuje wspomniana już sprawa jego przyłączenia do Płocka.

Dokładnie przedstawia autor dzieje tej dzielnicy w okresie międzywojennym, uwzględniając aspekty życia politycznego, kulturalnego czy gospodarczego (niezmiernie istotne połączenie kolejowe z Kutnem, potem z Płockiem, elektrownia, młyn, tartak, port i warsztaty szkutnicze). Tekst zamyka w zasadzie wybuch II wojny światowej. Końcowe partie to rozważania dotyczące zagadnienia „miejskości” Radziwia (w końcu tyle wieków była to wieś) i stopnia integracji z Płockiem.

Rozdział autorstwa Piotra Gryspanowicza traktuje o architekturze i budownictwie międzywojennego Radziwia. Zatrzymuje się nad istotnym elementem życia gospodarczego dzielnicy – portem, który jednak omawia raczej od strony przekształceń przestrzennych, niż znaczenia ekonomicznego. Autor zapoznaje czytelnika z międzywojennymi uregulowaniami prawnymi dotyczącymi warunków zabudowy oraz uchwałami organów samorządowych w tym zakresie. Z kolei otrzymujemy informacje dotyczące liczby radziwskich nieruchomości zabudowanych od 1922 do 1934 r. W drugiej połowie czwartej dekady XX w. Radziwie zostało włączone do planu zabudowy miasta, którego jednak do końca istnienia II Rzeczypospolitej nie ukończono. Tę część pracy kończy wykaz nieruchomości dzielnicy z lat 1936–1939. W aneksach zamieszczone zostały plany i zdjęcia budynków mieszkalnych Radziwia z „okresu międzywojennego i późniejszego”.

Jak piszą we wstępie autorzy: „Mieszkańcy Radziwia i osoby pochodzące z tego miejsca znajdą być może informacje o swoich przodkach, a także domach i lokalizacjach dla niego charakterystycznych”. To zamierzenie zostało z pewnością spełnione, o czym świadczy chociażby żywa reakcja mieszkańców podczas promocji książki w radziwskiej szkole. Na pewno znaleźli oni tam zarówno plany, jak i fotografie bliskich im domostw.

Szkoda, iż wydając tak ciekawe opracowanie autorzy nie zamieścili fotografii obiektów o istotnym znaczeniu gospodarczym dla całego miasta, tj. portu, elektrowni czy stacji kolejowej. Nie mam co do tego całkowitej pewności, ale niemożliwe wydaje mi się, że takowe nie istnieją, i że nie są dostępne w domenie publicznej (bądź w zbiorach np. Towarzystwa Naukowego Płockiego, Muzeum Mazowieckiego czy Archiwum Państwowego w Płocku) w postaci umożliwiającej ich zamieszczenie w omawianej publikacji. Tym niemniej jednak praca jest ważną publikacją porządkującą i poszerzającą wiedzę o wyraźnie odrębnej części Płocka, jaką było i jest Radziwie.

Michał Sokolnicki

Bogdan Popławski, *Żychlin. Rozwój przestrzenny i zabytki*, Warszawa 2023, ss. 298, fotografie.

Dr inż. Bogdan Popławski jest inżynierem architektem o uznanym dorobku zawodowym i naukowym, autorem 150 projektów architektonicznych i architektoniczno-budowlanych, w tym m.in. osiedla Rakowiec w Warszawie, miasteczka uniwersyteckiego UMK w Toruniu, budynku BiNoZ UMK, osiedla BSM Politechnika przy ul. Woronicza w Warszawie, budynku TPPR w Warszawie. Od kilkunastu lat jest także autorem publikacji o historii i architekturze swojego rodzinnego miasta – Żychlina. Artykuły zamieszczone w opracowaniu były publikowane w czasopismach naukowych: „Kwartalniku Architektury i Urbanistyki”, „Studiach i Materiałach z Dziejów Kutna i Powiatu” oraz „Notatkach Płockich”.

Omawiana pozycja jest właśnie zbiorem artykułów opublikowanych na łamach wymienionych czasopism od 2010 r. łącznie obejmuje 14 artykułów o dosyć jednordziej tematyce. Jak autor zauważył w przedmowie swojego opracowania, tematyka rozwoju przestrzennego i zabytków architektury została tylko zasygnalizowana w dotychczasowych opracowaniach historii Żychlina autorstwa Jana Józefckiego i Piotra Stasiaka¹. Książka B. Popławskiego wypełnia więc pewną lukę w badaniach nad historią Żychlina. Wydana została nakładem własnym Autora.

Każdy z zamieszczonych artykułów Autor potraktował jako osobny rozdział, jest ich więc 14. Oprócz tego publikacja zawiera trzy aneksy: kalendarium ważniejszych wydarzeń parafii żychlińskiej, opis krypt kościoła pw. św. św. Piotra i Pawła oraz opis dóbr żychlińskich z 1855 r. Oprócz tego książka zaopatrzona jest w bibliografię z wykazem źródeł archiwalnych, opracowań, artykułów i publikacji prasowych. Dużą zaletą omawianej pozycji są liczne fotografie, plany zabudowy miasta i rzuty architektoniczne, w wielu przypadkach w kolorze.

¹ J. Józefcki, *Żychlin. Zarys dziejów do 1918 roku*, Żychlin 1997; P. Stasiak, *Żychlin. Dzieje miasta i gminy w latach 1918–1975*, Żychlin 2017.

W pierwszym rozdziale Autor zapoznaje czytelników z genezą i rozwojem przestrzennym Żychlina. Miasto zostało lokowane ok. 1340–1348 r. z przekształcenia istniejącej wcześniej Wsi Żychlińskiej, położonej na skrzyżowaniu szlaków handlowych z Łęczycy do Płocka oraz z Łowicza do Kutna i dalej na zachód. Do najazdu szwedzkiego w połowie XVII w. w Żychlinie był usytuowany zamek obronny, który potem popadł w ruinę i obecnie nie ma po nim śladu. W tej części pracy Autor przedstawił rozwój przestrzenny Żychlina na przestrzeni jego dziejów. Największy rozwój miasto przeżyło w XIX i XX w., co było związane z funkcjonowaniem cukrowni Walentynów, zakładów elektromechanicznych, kilku młeczarni, zakładów metalurgicznych i innych. Dalsza rozbudowa przemysłu i miasta miała miejsce w latach PRL. Apogeum swojego rozwoju i liczby mieszkańców miasto osiągnęło w latach 90. XX w., kiedy liczyło ponad 10 tys. osób. Od tego czasu zaczęło się ograniczanie produkcji największych zakładów przemysłowych i spadek liczby ludności. W tym rozdziale Autor zamieścił liczne plany miasta, obrazujące jego rozwój przestrzenny oraz zdjęcia archiwalne i współczesne. Z tych ostatnich najbardziej przygnębiające wrażenie robi widok coraz bardziej niszczonej i chylącej się ku kompletnej ruinie synagogi.

W kolejnym rozdziale B. Popławski na planie współczesnego miasta wytyczył zarys obwałowań ziemnych, jakimi miasto było otoczone w średniowieczu. Obwałowania istniały prawdopodobnie do połowy XVII w., kiedy zaczęło je niwelować z uwagi na ograniczanie rozbudowy miasta. Pewnym śladem po ich istnieniu jest wyrobisko piasku i żwiru i zauważalna do dzisiaj różnica poziomów. W zagłębieniu po wyrobisku w latach 30. XX w. urządzono park miejski. Temat obwałowań nie był dotychczas przedmiotem badań historycznych.

W kolejnym rozdziale B. Popławski przedstawił dzieje biegnącej od Rynku głównej ulicy Żychlina – łowickiej, przemianowanej w końcu XIX w. na ul. Budzyńską, a w II RP – Narutowicza. Pierwsza zmiana nazwy związana była z uruchomieniem w pobliskim Budzynie cukrowni Walentynów. Natomiast przemianowanie na ul. Narutowicza było oczywiście uczczeniem zamordowanego w grudniu 1922 r. prezydenta G. Narutowicza, co czyniło wtedy wiele rad miejskich. Jak przystało na główną ulicę miasta stopniowo budowane były przy niej reprezentacyjne kamienice i domy, w których poza mieszkaniami mieściły się sklepy, zakłady rzemieślnicze, apteka, hotel i cukiernia. W 1932 r. znajdowało się przy niej 116 domów. Już wtedy ulica była brukowana, miała chodniki i oświetlenie elektryczne. Do dzisiaj zachowała swoją specyfikę. Część jej zabytkowej zabudowy podlega ochronie konserwatorskiej.

Parafia żychlińska została założona prawdopodobnie w XII w. Stopniowo poza Wsią Żychlińską obejmowała okoliczne osady. W XV w. powstał drewniany

kościół, w 1684 r. zbudowano nowy kościół murowany, który po powiększeniu i przebudowie istnieje i służy wiernym do dzisiaj. Do parafii należą też inne budynki, wzniesione w XIX i XX w. W osobnym rozdziale Autor omówił budowę i rozbudowę barokowego kościoła parafialnego pw. św. św. Piotra i Pawła.

W XIX w. Żychlin stał się miastem przemysłowym za sprawą budowy cukrowni w dobrach rodziny Pruszków w pobliskim Budzynie. W 1921 r. cukrownia została sprzedana szwajcarskiej firmie Brown-Boveri, produkującej silniki elektryczne i transformatory. Nowy właściciel znacznie rozbudował zakład, który szczęśliwie przetrwał II wojnę światową i po nacjonalizacji był dalej rozbudowywany i modernizowany. Po prywatyzacji w czasach III RP zakład zastał podzielony na mniejsze spółki i budynki częściowo zaczęły niszczeć. W dwu rozdziałach Autor szczegółowo omówił zabudowę i rozbudowę cukrowni, a następnie zakładów Brown-Boveri oraz osady fabrycznej Walentynów (obecnie Browery).

B. Popławski zainteresował się także mniejszością żydowską, licznie zamieszkującą Żychlin, w tym budynkiem synagogi, który w ostatnich latach popadł w kompletną ruinę i nieuchronnie zmierza do niebytu. Sądząc z zamieszczonych fotografii – jeszcze w 2010 r. stan synagogi nie był zły: miała dach i nadawała się do remontu. Dzisiaj pozostały już tylko ściany podparte belkami, dach się zawalił. Autor określił również granice dwu gett żydowskich z czasów okupacji hitlerowskiej. W kolejnych rozdziałach scharakteryzował najważniejsze budynki Żychlina: ratusz i obiekty władz miejskich, kościół, synagogę, domy przy Rynku, domy Pruszków i inne. Szczególnie dokładnie przedstawił ratusz oraz dwór Pruszków.

Bardzo ciekawy jest rozdział poświęcony zmianom nazw ulic Żychlina na przestrzeni jego dziejów, szczególnie w czasach II RP, okupacji niemieckiej, PRL i III RP. Autor pokazał jak zmieniały się nazwy ulic, zależnie od koniunktury politycznej i sytuacji. W ten sposób mieszkańcy miasta – nie zmieniając miejsca zamieszkania, co jakiś czas zmieniali adresy. Innych bohaterów miała II RP, innych czasy po 1945 r. i wreszcie – po 1989 r., aczkolwiek niektórzy z nich pozostali poza wszelkimi sporami politycznymi.

Ostatni rozdział opracowania opisuje budynek mieszkalny Towarzystwa Osiedli Robotniczych, które budowało domy dla niezamożnych mieszkańców w wielu miastach Polski. Był wśród nich także Żychlin. Dom, użytkowny do dzisiaj, zaprojektował znany architekt Roman Szymborski.

Omawiana książka oparta jest o liczne archiwalia, 112 opracowań i artykułów oraz 83 artykuły prasowe. Już same te liczby budzą szacunek dla wysiłku Autora w wyszukaniu wielu szczegółowych informacji poszerzających naszą wiedzę o Żychlinie. Warta polecenia jest przede wszystkim osobom zainteresowanym historią tego miasta, ale także czytelnicy zainteresowani kwestiami

architektonicznymi znajdą tu coś dla siebie. B. Popławski konsekwentnie stara się trzymać tematu pracy, czyli rozwoju przestrzennego i zabytków, unikając omawiania dziejów miasta, co już uczynili inni. Z tego powodu trudno wskazać jakieś mankamenty książki. Jedyne niepotrzebne wydaje się – tak jak w artykułach – dołączanie do każdego rozdziału tytułu w języku angielskim, takiegoż summary i Key words oraz polskiego abstraktu i słów kluczowych. Nie ma to jednak większego znaczenia dla pozytywnej oceny opracowania.

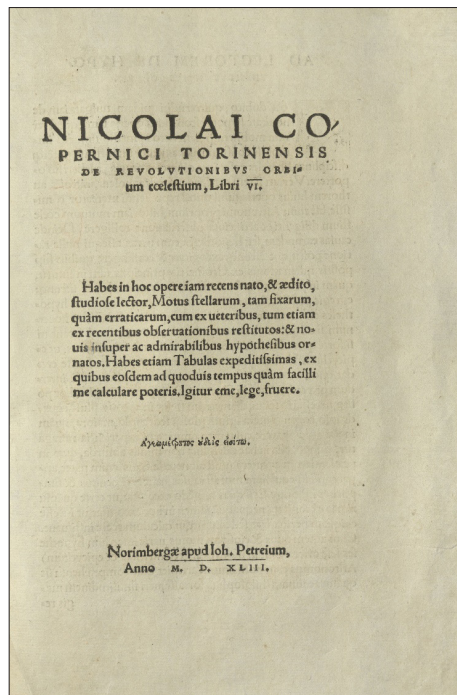
Grzegorz Gołębiowski

**DZIEŁO MIKOŁAJA KOPERNIKA
DE REVOLUTIONIBUS ORBIUM COELESTIUM, LIBRI VI
ZE ZBIORÓW BIBLIOTEKI IM. ZIELIŃSKICH
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO
W 550. ROCZNICĘ URODZIN WIELKIEGO ASTRONOMA**

Rok 2023 został ogłoszony przez Senat Rzeczypospolitej Polskiej Rokiem Mikołaja Kopernika z okazji 550. rocznicy urodzin, a także 480. rocznicy śmierci wybitnego polskiego astronoma. Jest to również 480. rocznica wydania jego najważniejszego dzieła *De revolutionibus orbium coelestium, libri VI*, które stało się kołem zamachowym rewolucji światopoglądowej XVI wieku.

Biblioteka im. Zielińskich TNP może poszczycić się posiadaniem w swoich zbiorach pierwodruku tego wielkiego astronomicznego traktatu, wydanego w 1543 r. w Norymberdze w oficynie Johanna Petreiusa, w którym Kopernik przedstawił zasady teorii heliocentrycznej. Zaledwie dwanaście polskich bibliotek posiada w swoich zasobach pierwsze wydanie *De revolutionibus...*, natomiast liczba wszystkich egzemplarzy pierwszego wydania w Polsce wynosi czternaście.

Egzemplarz dzieła *De revolutionibus orbium coelestium, libri VI* ze zbiorów Biblioteki im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego, pochodzi z Biblioteki Skępskiej rodziny Zielińskich, utworzonej przez Gustawa Zielińskiego (1809–1881) – poetę, historyka, powstańca listopadowego i zesańca syberyjskiego. Księgozbiór ten stał się na początku XX wieku własnością Towarzystwa Naukowego Płockiego, kiedy to syn poety Józef Zieliński, przekazał zbiory biblioteczne do Płocka. Towarzystwo zyskało wartościowy księgozbiór, w tym jedną

Fot. 1. Strona tytułowa *De revolutionibus orbium coelestium...* Mikołaja Kopernika (Norymberga 1543) ze zbiorów TNP

z najcenniejszych kolekcji starych druków w Polsce. Wolumin należy do „białych kruków” w zbiorach specjalnych Biblioteki im. Zielińskich¹.

Traktat *De revolutionibus...* wydano w norymberskiej oficynie Johanesa Petreiusa. Wydrukowany jest na cienkim papierze czerpanym. Posiada miękką pergaminową oprawę z epoki, pozbawioną ozdób. Oprawa zawiera zakładki osłaniające brzegi kart wiązane na dwa rzemienie. Książka wyróżnia się zachowaną w całości kartą erraty. Została wszyta przed kartą tytułową. Takie umiejscowienie należy do rzadkości. Kopernik tworzył erratę do drukowanej wersji swojego dzieła jednak poprawki objęły tylko 146 ze 196 kart. Szacuje się, że zaledwie 27% zachowanych do dziś egzemplarzy zawiera erratę, a należy wspomnieć, iż do dziś na całym świecie odnaleziono ok. 280 woluminów norymberskiego wydania. Specjaliści uznają, że płocki pierwodruk jest jednym z najlepiej zachowanych. W 1989 r. książka została poddana konserwacji².

Płocki pierwodruk *De revolutionibus...* to egzemplarz kolekcjonerski, nie posiada zbyt wielu marginaliów. Znajduje się w nim jednak ważna zapiska w części listu Kopernika będąca świadkiem zaliczenia traktatu w poczet dzieł zakazanych, mianowicie *hasce lineas Tribunal Inquisitionis [...] uticae delere jussit sub Pontificatu Urbani VIII*, czyli w tłumaczeniu: *te linijki kazał usunąć Trybunał Inkwizycji za pontyfikatu Urbana VIII*. Notatka jest odwołaniem do faktu wpisania rozprawy do Indeksu ksiąg zakazanych w 1616 r. Została ona dopuszczony do użytku pod warunkiem wprowadzenia poprawek wykazanych w dekreście z 1620 r. Kolejnym świadectwem lektury dzieła jest notatka na karcie ochronnej odsyłająca do XXX rozdziału książki piątej z karty 169. Są nimi także znaki w postaci kropek, które tworzą wierzchołki trójkątów oraz zakrzywione linie w kształcie litery „S”³. Poza wymienionymi zapiskami kodeks nie posiada właściwie innych marginaliów, co w połączeniu z doskonałym stanem zachowania, daje wrażenie jakby wolumin dopiero co opuścił prasę drukarską w norymberskiej oficynie Petreiusa.

Towarzystwo Naukowe Płockie włączyło się w obchody Roku Mikołaja Kopernika poprzez uczestnictwo w ogólnopolskich oraz płockich projektach naukowych i edukacyjnych, promujących życie i dzieło wielkiego uczonego.

Bez wątpienia najważniejszym wydarzeniem było współuczestnictwo TNP w ogólnopolskiej wystawie *Ze wszech ksiąg najbardziej godna przeczytania...*

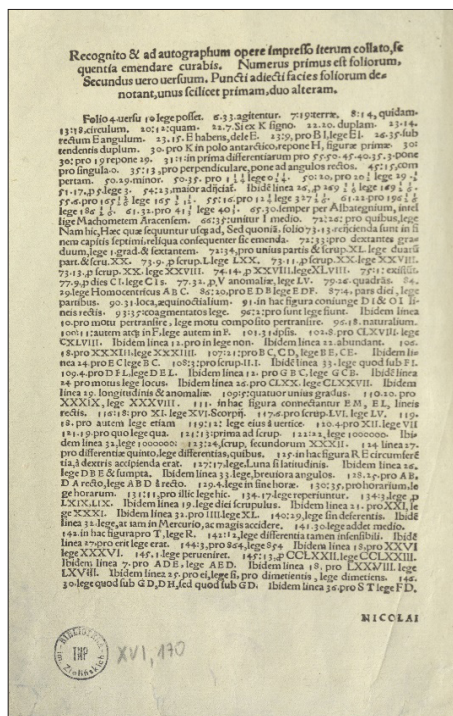
¹ Copernicus Nicolaus, *De revolutionibus orbium coelestium, libri VI*, Norombergae, Johann Petreius, 1543, sygn. XVI,170.

² W. Kaczanowska, *Ze zbiorów Towarzystwa Naukowego płockiego. Zabytki piśmiennictwa polskiego XVI-wieku w Bibliotece im. Zielińskich*, Płock 1980, nr kat. 9; *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego. Katalog wystawy*, oprac. A. Wagner, Płock 2020, s. 138-139.

³ *Ze wszech ksiąg najbardziej godna przeczytania... Wokół „De Revolutionibus” Mikołaja Kopernika. Katalog wystawy w Muzeum Okręgowym w Toruniu*, Toruń 2023, s. 94.

Wokół „*De revolutionibus*” Mikołaja Kopernika, zorganizowanej na początku roku w Toruniu w salach Ratusza Staromiejskiego. Przedsięwzięcie przygotowały cztery instytucje, a mianowicie Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, Książnica Kopernikańska, Muzeum Okręgowe w Toruniu oraz Archiwum Państwowe w Toruniu, przy współpracy ośrodków z całej Polski. Sedno ekspozycji stanowiła prezentacja traktatu *De revolutionibus...* w siedmiu odsłonach. Pokazano dwa egzemplarze I wydania (Norymberga 1543), trzy egzemplarze II edycji (Bazylika 1566) oraz dwa egzemplarze III wydania (Amsterdam 1671). Cenne woluminy udostępniły ze swoich zbiorów Biblioteka Uniwersytecka, Książnica Kopernikańska i Muzeum Okręgowe w Toruniu. Ekspozycję uzupełniła ikonografia kopernikańska z okresu od XVI do XX w. oraz dzieła przedkopernikańskie, stanowiące fundament badań Kopernika, dzieła pokopernikańskie, prezentujące recepcję jego odkrycia przez różnych uczonych, a także późniejsze i współczesne wydania *De revolutionibus...* aż do XXI wieku⁴.

Wprowadzeniem do wystawy artefaktów była planszowa prezentacja zachowanych w zbiorach polskich bibliotek czternastu egzemplarzy pierwszego wydania *De revolutionibus orbium coelestium, libri VI*, zaprojektowana przez artystę grafikę prof. Krzysztofa Białowicza. Na czternastu planszach, każda o wymiarach 121x180 cm, pokazano wizerunki czternastu pierwodruków *De revolutionibus...*, które dziś znajdują się w kolekcji dwunastu polskich bibliotek. Warstwę ilustracyjną, atrakcyjnie wydobytą przez prof. Białowicza, dopełniły opisy i komentarze bibliologów. Co ważne prace badawcze naukowców z UMK przyczyniły się do poszerzenia wiedzy na temat płockiego egzemplarza rozprawy, chociażby odczytania marginaliów. Należy podkreślić, że pomimo iż wszystkie egzemplarze wyszły z norymberskiej oficyny Johanna Petreiusa w 1543 r., to każdy z nich jest niepowtarzalny i posiada swoją odrębną historię. Woluminy

Fot. 2. Strona z erratą traktatu *De revolutionibus...* ze zbiorów TNP

⁴ <https://www.bu.umk.pl/-/ze-wszech-ksiag-najbardziej-godna-przeczytania-wokol-de-revolutionibus-mikolaja-kopernika-wystawa> [dostęp: 30.12.2023].

różnią się stanem zachowania, notami proveniencyjnymi, zapiskami marginalnymi, ale też poprawami, od tych z epoki po współczesne wytwory.

Pierwodruki zajmują specjalne miejsce w kolekcjach wszystkich bibliotek. Podobnie jest z dziełem Kopernika wydany w niemieckim warsztacie Johanna Petreiusa. Druk rozpoczął się wiosną 1542 r., a zakończył w kwietniu 1543 r. Główna część nakładu powstała w ciągu ok. 8 miesięcy. Pracochłonnymi elementami projektu było nie tylko wykonanie kaszty drukarskiej, ale i wycięcie 142 drzeworytów z rycinami. Jak oszacowano pierwszy nakład wynosił 400-500 egzemplarzy, z czego do naszych czasów zachowało się prawie 280 tomów, w tym 14 w Polsce⁵.

Plansze wystawowe prezentowały pierwodruki traktatu Kopernika, które obecnie posiadają w swoich zbiorach następujące instytucje: Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk, Biblioteka Jagiellońska UJ (dwa egz.), Biblioteka XX. Czarotoryskich – Muzeum Narodowe w Krakowie, Biblioteka im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego, Biblioteka Raczyńskich, Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Biblioteka Uniwersytecka UMK, Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu, Biblioteka Narodowa, Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Warszawskiego, Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Wrocławskiego (dwa egz.). W ten sposób wolumin ze zbiorów TNP został zaprezentowany w gronie czternastu pierwodruków *De revolutionibus...* pochodzących z siedmiu miast Polski: Krakowa, Wrocławia, Poznań, Torunia, Warszawy, Kórnicka i właśnie Płocka. Przygotowanie planszy prezentującej płocki egzemplarz, poprzedziła profesjonalna sesja fotograficzna dzieła wykonana przez fotografa z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, pod nadzorem uprawnionego konserwatora z toruńskiej uczelni, już w październiku 2022 r.

Otwarcie wystawy miało miejsce 18 lutego 2023 r. w Sali Królewskiej Ratusza Staromiejskiego. W wernisażu uczestniczył prezes TNP prof. dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski. Ekspozycja była dostępna dla zwiedzających do 14 maja 2023 r. Jak zaznaczono w obszernym katalogu towarzyszącym wystawie pragnieniem jej twórców było, aby: *zaprezentować szerokiemu gronu odbiorców szereg artefaktów, które obok samej istoty odkrycia Kopernika, wskażą także na recepcję traktatu w ciągu kilku stuleci po jego opublikowaniu*⁶. Z pewnością duża skala i gruntowne przygotowanie przedsięwzięcia pozwoliło na osiągnięcie zamierzonego celu.

Pionierskim elementem projektu *Ze wszystkich ksiąg najbardziej godna przeczytania...* było także stworzenie wystawy cyfrowej wszystkich pierwszych wydań

⁵ O. Gingerich, *Książka, której nikt nie przeczytał*, [b.m.w.] 2004, s. 123, 126.

⁶ *Ze wszystkich ksiąg...*, s. 10.

opus vitae Mikołaja Kopernika znajdujących się w polskich zbiorach. Wersje cyfrowe starodruków zostały udostępnione na stronie biblioteki cyfrowej (www.polona.pl) prowadzonej przez Bibliotekę Narodową, która jest największą bazą tego typu w naszym kraju. Projekt ten stał się asumptem do wykonania digitalizacji oraz mikrofilmowania obiektu z zasobów Biblioteki im. Zielińskich TNP, gdyż do tej pory cenny druk nie był poddany takiemu procesowi. Ze względów bezpieczeństwa cyfryzację przeprowadzono w siedzibie Towarzystwa w Płocku. Wykonała ją firma Skanowanie.pl, posiadająca długoletnie doświadczenie w digitalizacji zabytkowych księgozbiorów. Podczas pracy wykorzystano nowoczesny skaner dziełowy Cone A2M. Skanowanie odbyło się z zachowaniem wszelkiej ostrożności i ochrony cennego kodeksu. Efekt konwersji można obejrzeć na stronie www.polona.pl, gdzie płocki egzemplarz prezentuje się wśród pozostałych trzynastu „polskich” pierwodruków⁷. Przeniesienie na format cyfrowy naszego egzemplarza *De revolutionibus orbium coelestium...*, to ważne działanie TNP na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.

Towarzystwo Naukowe Płockie aktywnie włączyło się również w płockie przedsięwzięcia upamiętniające postać wielkiego polskiego astronoma, głównie poprzez prezentację dzieła Mikołaja Kopernika ze swoich zbiorów.

W dniu 31 marca w siedzibie Towarzystwa miał miejsce pierwszy z takich pokazów. Zorganizowano go dla uczestników Powiatowego Konkursu Interdyscyplinarnego dla Uczniów Klas VII i VIII Szkół Podstawowych „Spójrz w niebo”. Organizatorami konkursu były Szkoła Podstawowa nr 16 im. Mikołaja Kopernika w Płocku oraz Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego. Uczestnicy musieli wykazać się wiedzą na temat układu słonecznego oraz życia i osiągnięć Mikołaja Kopernika. Wzięło w nim udział 18 drużyn reprezentujących 15 szkół z Płocka i powiatu płockiego⁸. Finał odbył się 31 marca 2023 r. w Książnicy Płockiej, natomiast wręczenie nagród tego samego dnia w siedzibie Towarzystwa Naukowego Płockiego, gdzie obok licznie zebranych uczestników konkursu, obecni byli wiceprezydent Płocka Zbigniew Siemiątkowski, prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski, zaproszeni goście oraz media. Uroczystości towarzyszyła promocja banknotu kolekcjonerskiego z wizerunkiem Mikołaja Kopernika, wyemitowanego w Roku Kopernika przez Narodowy Bank Polski. Promocję przygotowali przedstawiciele NBP. Zaprezentowana została też srebrna moneta kolekcjonerska z wtopionym w nią bursztynem. Banknot kolekcjonerski otrzymali zwycięzcy konkursu „Spójrz w niebo”. Narodowy Bank Polski przygotował również wystawę planszową pt. *Mikołaj Kopernik na monetach i banknotach Narodowego Banku Polskiego*.

⁷ Adres strony: <https://polona.pl/preview/4c9073bb-7e2f-48ea-b2dd-2600caa294f3>.

⁸ <https://ksiaznicaplocka.pl> [dostęp 30.12.2023].

Całe wydarzenie uświetnił pokaz pierwszego wydania dzieła Mikołaja Kopernika *De revolutionibus orbium coelestium, libri VI* z 1543 r. ze zbiorów specjalnych Biblioteki im. Zielińskich TNP. Ze względu na ogromną wartość i rangę zabytku podczas pokazu bezpieczeństwa starodruku strzegli funkcjonariusze Straży Miejskiej w Płocku.

Fot. 3. Prezentacja dzieła *De revolutionibus...* 31 marca 2023 r. w siedzibie TNP, podczas której ochronę zapewniła Straż Miejska w Płocku

Słynny traktat Kopernika mieli okazję zobaczyć nauczyciele-bibliotekarze bibliotek szkolnych, zrzeszonych w sieci współpracy i samokształcenia „Między nami bibliotekarzami”, działającej przy Bibliotece Pedagogicznej w Płocku, w dniu 15 maja 2023 r. Pokaz wzbudził wielkie zainteresowanie płockich oświatowców. Grupa nauczycieli wysłuchała prelekcji na temat *Pierwodruk dzieła Mikołaja Kopernika „De revolutionibus orbium coelestium...” na tle zabytkowych zbiorów Biblioteki naukowej im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego* wygłoszonej przez Agnieszkę Ciechomską, kierownika Biblioteki im. Zielińskich. Odbiorcy dowiedzieli się, jaka była historia wydania słynnego traktatu oraz dlaczego jest to najcenniejszy druk w zasobach Biblioteki. Uczestnicy wysłuchali także referatu Ewy Szczutowskiej, wiceprezes Okręgowej Rady Lekarskiej w Płocku i członkini TNP, która przedstawiła Mikołaja Kopernika jako lekarza. Nauczyciele dowiedzieli się kogo leczył, co zalecał i jakie recepty wypisywał. Goście mieli też okazję zwiedzić zabytkową siedzibę Towarzystwa, którego dzieje przedstawił skarbnik TNP Jan Milner.

Cenny starodruk ze zbiorów Biblioteki im. Zielińskich został zaprezentowany także w Muzeum Mazowieckim w Płocku 2 października 2023 r. Wtedy to

w siedzibie Muzeum miał miejsce wykład „*De revolutionibus...*” Mikołaja Kopernika. Dzieje odkrycia, dzieje książki, który wygłosił prof. dr hab. Jarosław Włodarczyk z Instytutu Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk. Pokaz dzieła Kopernika był specjalną atrakcją dla wszystkich uczestników tego ciekawego spotkania z historią. Miłośnicy zabytkowej książki dodatkowo mogli obejrzeć też jego wersję cyfrową udostępnioną przez Towarzystwo.

Kolejną okazją do popularyzacji wiedzy na temat rozprawy Kopernika ze zbiorów TNP był udział w projekcie pn.: *O obrotach sfer niebieskich i skarbach ukrytych w Małachowiance* realizowanym przez Płocką Lokalną Organizację Turystyczną w październiku i listopadzie 2023 r. Projekt skierowany był do uczniów klas VII i VIII płockich szkół podstawowych. Zajęcia edukacyjne składały się z dwóch części. Pierwsza miała miejsce w siedzibie Towarzystwa, gdzie młodzież mogła obejrzeć cyfrową wersję pierwszego wydania *De revolutionibus...* ze zbiorów Biblioteki im. Zielińskich oraz wysłuchać prelekcji na temat wiekopomnego dzieła wygłoszonych przez kierownika Biblioteki Agnieszkę Ciechomską. Wykłady ubarwił pokaz reprintu rękopisu *De revolutionibus...* pisany ręką Kopernika, którego autograf jest obecnie przechowywany w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie. Uczniowie zobaczyli także kopię II wydania (Bazylea 1566) wykonaną na bazie druku przechowywanego w czeskiej Pradze oraz interesującą miniaturową edycję traktatu. Druga część zajęć odbywała się w Liceum Ogólnokształcącym im. Marszałka St. Małachowskiego, gdzie uczestnicy zwiedzali najstarszą polską szkołę oraz jej obserwatorium astronomiczne. W czasie realizacji projektu przeprowadzono łącznie 13 zajęć dla uczniów klas siódmych i ósmych ze szkół podstawowych Płocka nr 2, 6, 20, 11, 14, 5 oraz 22.

Do upowszechniania wiedzy na temat „płockiego Kopernika” można zaliczyć także transmisję wykładu prof. Michała Kokowskiego pt. *Dlaczego nadal interesuje nas Mikołaj Kopernik?*, zorganizowanego przez Polską Akademię Umiejętności, która miała miejsce 16 lutego 2023 r. Prof. zw. dr hab. Michał Kokowski to wybitny badacz teorii Kopernika, związany z PAN oraz PAU. Wykład odbył się stacjonarnie w Krakowie, natomiast za pośrednictwem kanału YouTube jego transmisję oglądano w sali konferencyjnej Towarzystwa. Dyskusja płockich odbiorców o dziele uczonego w zbiorach TNP stanowiła swoiste podsumowanie spotkania.

Na zakończenie warto wspomnieć, że płocczanie mogli dowiedzieć się wielu interesujących informacji dotyczących życia i dzieła Mikołaja Kopernika z wywiadu, który prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski udzielił gazecie „Nasz Płock”⁹. Z kolei w wydawnictwie okolicznościowym z okazji Jarmarku Tumskiego

⁹ Z. Kruszewski, *Kopernik w Płocku*, rozm. przepr. J. B. Nycek, „Nasz Płock” nr 2 z kwietnia 2023 r., s. 8.

ukazał się artykuł pt. *Płockie dzieło Kopernika* również autorstwa Zbigniewa Kruszewskiego¹⁰. Były to kolejne okazje do promocji cennego cymelium ze zbiorów Biblioteki im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego.

Fot. 4. Zajęcia edukacyjne w ramach projektu *O obrotach sfer niebieskich i skarbach ukrytych w Małachowiance* prowadzone przez kierownik Biblioteki im. Zielińskich TNP Agnieszkę Ciechomską

Fot. 5. Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski podczas prezentacji traktatu Kopernika ze zbiorów Biblioteki im. Zielińskich TNP

¹⁰ Z. Kruszewski, *Płockie dzieło Kopernika*, „Kurier Tumski. Pismo poświęcone głównie sprawom miejscowym”, Płock 2-4 czerwca 2023, s. 8.

Podsumowując Rok Mikołaja Kopernika w działaniach Towarzystwa Naukowego Płockiego trzeba podkreślić, iż szczególnie ważny jest fakt wielokrotnej i różnorodnej prezentacji pięknego renesansowego druku *De revolutionibus orbium coelestium, libri VI* ze zbiorów specjalnych Biblioteki im Zielińskich. Tym samym uczczono także 480. rocznicę pierwszego wydania epokowego traktatu. Pilnie strzeżony pierwodruk posiada nie tylko ogromną wartość antykwaryczną, ale należy do skarbów narodowej kultury. Rok Mikołaja Kopernika był niepowtarzalną okazją do otwarcia skarbca TNP i ekspozycji płockiego arcycelestium.

Fotografie pochodzą ze zbiorów Towarzystwa Naukowego Płockiego. Fot. 4 pochodzi ze zbiorów Płockiej Lokalnej Organizacji Turystycznej.

Agnieszka Ciechomska

Bibliografia

Opracowania i artykuły

Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego. Katalog wystawy, oprac. A. Wagner, Płock 2020.

O. Gingerich, *Książka, której nikt nie przeczytał*, [b.m.w.] 2004.

W. Kaczanowska, *Ze zbiorów Towarzystwa Naukowego płockiego. Zabytki piśmiennictwa polskiego XVI-wieku w Bibliotece im. Zielińskich*, Płock 1980.

Z. Kruszewski, *Kopernik w Płocku*, rozm. przepr. J. B. Nycek, „Nasz Płock” nr 2 z kwietnia 2023.

Z. Kruszewski, *Płockie dzieło Kopernika*, „Kurier Tumski. Pismo poświęcone głównie sprawom miejscowym”, Płock 2-4 czerwca 2023.

Ze wszech ksiąg najbardziej godna przeczytania... Wokół „De Revolutionibus” Mikołaja Kopernika. Katalog wystawy w Muzeum Okręgowym w Toruniu, Toruń 2023.

Netografia

<https://www.bu.umk.pl/-/ze-wszech-ksiag-najbardziej-godna-przeczytania-wokol-de-revolutionibus-mikolaja-kopernika-wystawa>

<https://ksiaznicaplocka.pl>

<https://polona.pl>

BIBLIOGRAFIA MAZOWSZA PŁOCKIEGO ZA OKRES 1 X – 31 XII 2022 R.

I. DZIAŁ OGÓLNY

Bibliografie

1. **BZIUK, Justyna.**: Bibliografia Mazowska Płockiego za okres 1X – 31 XII 2021 r. / opracowanie Justyna Bziuk, Ewa Kozłowska, Wiesława Mazurska, Iwona Typiak-Kowalska. – X-XII 2022. // Notatki Płockie. – 2022, nr 4/273, s. 51-72

Czasopisma ukazujące się na terenie regionu

2. **Aktualności** Teatru Płockiego / red. kolegium. – 2022, [R.14], nr wrzesień-październik, listopad-grudzień. – Płock: Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego, 2022. – Dwumies. – ISSN 1641-7356
3. **Aktywny Senior**: kwartalnik Stowarzyszenia na Rzecz Wspierania Aktywności Seniorów „AS”. – 2022, [R.4], nr 4. – Mława: Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Aktywności Seniorów „AS”, 2022. – Kwart.
Wydanie bezpłatne.
4. **Biuletyn** Informacyjny Powiatu Gostynińskiego. – 2022, [R. 12], nr 35. – Gostynin: Powiat Gostyniński, 2022. – Niereg. – ISSN 2084-0896
5. **Biuletyn**. Kwartalnik Okręgowej Izby Lekarskiej w Płocku / red. nac. Joanna Sokołowska. – 2022, [R.32], nr 4(146). – Płock: OIL, 2022. – Kwart. – ISSN 1509-0051
6. **Biuletyn** Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy / red. Katarzyna Kozakowska, Hubert Samul, Anna Grochowska. – 2022, nr 4. – Warszawa: Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy; Wojewódzki Urząd Pracy, 2022. – Kwart.
7. **Biuletyn** Muzealny: kwartalnik Muzeum Mazowieckiego w Płocku / red. nac. Leonard Sobieraj. – 2022, [R.18], nr 59- 60. – Płock: Muzeum Mazowieckie, 2022. – Niereg. – ISSN 1734-6835
Secesja, Art Déco, Regionalizm.
8. **Czas** Wisły: oficjalny magazyn piłkarskiej Wisły Płock. – 2022, nr 173-175. – Płock: Wisła Płock S.A., 2022. – Niereg.
Gazeta bezpłatna.
9. **Echo** Gąbina: kwartalnik miasta i gminy Gąbin / red. zespół. – 2022, [R. 27], nr 4. – Gąbin: UMiG, 2022. – Kwart. – ISSN 2354-0222
10. **Ekstra** Sierpc: Sierpc, Gozdowo, Mochowo, Rościszewo, Szczutowo, Zawidz / red. nac. Anna Matuszewska. – 2022, [R. 6], nr 119-124. – Sierpc: Słowem namalowane Anna Matuszewska, 2022. – Dwutyg. – ISSN 2544-7114
11. **eWyszogrod.pl**: Czerwińsk, Bodzanów, Bulkowo, Mała Wieś, Młodzieszyn, Radzanowo, Wyszogród, Zakroczym, Brochów / red. nac. Paweł Kłobukowski. –2022, [R. 9], nr 84. – Wyszogród: Boruta Motors P. Kłobukowski, 2022. – Niereg. – ISSN 2544-476X
12. **Fundusze** Europejskie na Mazowszu: Magazyn Informacyjny Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014–2020 / red. Jerzy Gontarz, Agata Rokita. – 2022 [R. 9], nr 3. – Warszawa: Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych, 2022. – Niereg. – ISSN 2391-4629
13. **Gazeta** Łącka: Informator Urzędu i Rady Gminy w Łącku / red. zespół. – 2022, [R. 28], nr 2(77). – Łąck: UG, 2022. – Niereg. – ISSN 2299-0372
14. **Gazeta** Samorządowa Gminy Bodzanów / red. zespół. – 2022 [R. 8], nr grudzień. – Bodzanów: Urząd Gminy Bodzanów, 2022. – Niereg.
15. **Gazeta** Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica / red. nac. Kamila Bielińska. –2022, [R.29], nr 56. – Płock: SWPW, 2022. – Półroc. – ISSN 1425-2740
16. **Gazeta** Wyborcza / red. nac. Adam Michnik. – 2022, nr 229-304. – Warszawa: Agora SA,

2022. – Dziennik. – ISSN 0860-908X
Zawiera dod. Tygodnik Płock; red. nac. Arkadiusz Adamkowski.
17. **Głos** Słupna: Miesięcznik Samorządowy Gminy Słupno / red. nac. Magdalena Kubacka. – 2022, [R. 18], nr 4(84)-5(85). – Słupno: Gminny Ośrodek Kultury, 2022. – Dwumies. – ISSN 2544-6290
  18. **GO!**: miesięcznik Grupy ORLEN / red. nac. Hanna Beister. – 2022, [R.5], nr 10-12. – Płock: PKN ORLEN SA, 2022. – Kwart.
  19. **Gość** Niedzielnny: tygodnik katolicki / red. nac. ks. Adam Pawłaszczuk. – 2022, R. 99, nr 39-52. – Katowice: Wydawnictwo Kurii Metropolitalnej w Katowicach, 2022. – Tyg. – ISSN 0137-7604
  20. **InfoPłockTV**: czytaj i oglądaj informacje z twojej gminy / red. Jacek Szotrowski, Paweł Brzozowski, Renata Kowalska. – 2022, R.3, nr 25-27. – Płock: SzotMediaFilm, 2022. – Mies.
  21. **Informacje** SUTW w Płocku / red. zespół. – zeszyt 16 (2021/2022). – Płock: Stowarzyszenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku, 2022. – Rocz. – ISSN 2353-3706
  22. **Informator** Gminy Mochowo: Biuletyn Samorządu Gminnego / red. zespół. – 2022, [R. 8], nr 9. – Mochowo: Urząd Gminy, 2022. – Rocz.
  23. **Informator** Samorządowy Starostwa Powiatowego w Sochaczewie / red. Marcin Odolczyk, Anna Syperek, Sylwia Seklecka. – 2022, [R. 6], nr 10(60)-12(62). – Sochaczew: Starostwo Powiatowe, 2022. – Mies. – ISSN 2544-7637
  24. **Inżynier** Mazowska / red. Andrzej Papliński, Krzysztof Zięba. – 2022, nr 5(99)-6(100). – Warszawa: Mazowiecka Okręgowa Izba Inżynierów Budownictwa, 2022. – Dwumies. – ISSN 2083-0610
  25. **KNC** Króluj Nam Chryste: ogólnopolski miesięcznik dla ministrantów / red. nac. Michał Bondyra. – 2022, nr 9-11. – Poznań: Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha, 2022. – Kwart. – ISSN 1732-4556
- Tyt. dod.: Króluj Nam Chryste – Zawiera dod. „Pismo Duszpasterstwa Służby Liturgicznej Diecezji Płockiej”.
26. **Kurier** Gminy Bulkowo / red. zespół. – 2022 [R. 10], nr 4(38). – Bulkowo: Urząd Gminy Bulkowo, 2022. – Kwart. – ISSN 2353-2165
  27. **Mariawita**: pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów / red. zespół. – 2022, [R.64], nr 10/12. – Płock: Kościół Starokatolicki Mariawitów, 2022. – Mies. – ISSN 0209-3103
  28. **Mazowiecki Rynek Pracy**: Biuletyn Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Warszawie / red. nac. Wiesława Lipińska. – 2022, [R. 18], nr 4. – Warszawa: Wojewódzki Urząd Pracy, 2022. – Kwart. – ISSN 2082-856X
  29. **Mazowsze**. Serce Polski: Pismo Samorządu Województwa Mazowieckiego / red. nac. Małgorzata Wielechowska. – 2022, nr 10-12,13 nr specjalny. – Warszawa: Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, 2022. – Mies. – ISSN 2544-6738
  30. **Mazowsze**: Studia Regionalne / red. nac. Krzysztof Opolski. – 2022, nr 43. – Warszawa: Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, 2022. – Niereg. – ISSN 1689-4774
  31. **Meritum**: Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny / red. nac. Janina Ziętek. – 2022, nr 4(67). – Warszawa: Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli; Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów, 2022. – Kwart. – ISSN 1896-2521
  32. **Merkury** / red. zespół. – 2022, nr 31. – Płock: Zespół Szkół Ekonomiczno-Kupieckich im. Ludwika Krzywickiego, 2022. – Niereg.
  33. **MiastO!Żyje**: informator społeczny Gminy Miasto Płock / red. nac. Alina Boczkowska. – 2022, [R.9], nr 6-8. – Płock: Urząd Miasta Płocka, 2022. – Kwart.
  34. **MiastO!Żyje**: płocki miesięcznik kulturalny / oprac. Płocki Ośrodek Kultury i Sztuki im. Themersonów i Wydział Promocji i Informacji Urzędu Miasta Płocka. – 2022, [R.11], nr 10/11-12. – Płock: Urząd Miasta, 2022. – Mies.
  35. **Miejski** Zeszyt Statystyczny / przyg. w Referacie Strategii i Planowania w składzie: Małgorzata Kansy, Maria Sierandł, pod kier. Piotra Niestuchowskiego. – 2022, nr 29. – Płock: Urząd Miasta

- Płocka Wydział Strategii, Architektury i Urbanistyki 2022. – Rocz. – ISSN 2080-8372
36. **Miesięcznik** Pasterski Płocki: organ urzędowy Diecezji Płockiej / red. ks. Dariusz Malczyk. – 2022, [R. 107(117)], nr 10-12. – Płock: Kuria Diecezjalna Płocka, 2022. – Mies. – ISSN 0209-3642
37. **Nasz** Gostynin: biuletyn miejski / red. zespół. – 2022, [R. 11], nr 4(60). – Gostynin: Gmina Miasta Gostynina. Wydział Promocji Miasta i Ochrony Zdrowia 2022. – Kwart. – ISSN 2081-4364
38. **Nasz** Płock: bezpłatny magazyn mieszkańców Płocka i Mazowsza Płockiego / red. nac. Jan Bolesław Nycek. – 2022, [R.19], nr 9(158)-10(159). – Płock, Wydawnictwo Marow – Jan Bolesław Nycek, 2022. – Niereg. – ISSN 1731-5484
39. **Nasz** Sierpc: biuletyn Rady i Burmistrza / red. zespół. – 2022, nr 4. – Sierpc: Gmina Miasto Sierpc, 2022. – Kwart.
40. **Nasza** Gmina: informator Gminy Stara Biała / red. zespół. – 2022, [R. 12], nr 4(45). Stara Biała: Urząd Gminy, 2022. – Kwart.
41. **Nasza** Gmina Nasze Miejsce: biuletyn wydawany przez Gminę Mała Wieś. – 2022, [R. 10], nr 22. – Mała Wieś: [Gmina Mała Wieś], 2022. – Niereg.
42. **Nasza** Gmina Radzanowo: bezpłatny kwartalnik samorządowy / red. zespół. – 2022, [R. 12], nr 37-38. – Radzanowo: Urząd Gminy, 2022. – Kwart. – ISSN 2084-0853
43. **Nasza** Katedra: biuletyn Parafii św. Zygmunta w Płocku. – 2022, nr 214(266)-226(278). – Płock: Parafia św. Zygmunta, 2022. – Tyg.
44. **Nasze** Korzenie: półrocznik popularnonaukowy Muzeum Mazowieckiego w Płocku poświęcony przyrodzie, historii i kulturze północno-zachodniego Mazowsza: płockie, sierpeckie, płońskie, gostyńskińskie / red. nac. Tomasz Kordala. – 2022, [R.12], nr 21. – Płock: Muzeum Mazowieckie, 2022. – Półrocz. – ISSN 2084-2600
45. **Nauki** Ekonomiczne = Economic Sciences: [półrocznik Wydziału Nauk Społecznych/ [redaktor naczelny prof. dr hab. Jacek Grzywacz]. – T. 36 (2022). – Płock: Wydawnictwo Akademii Mazowieckiej, 2022. – Półrocz. – ISSN 2719-4175
- Tyt. równol.: Economic Sciences – Streszcz. ang., pol.
Od października 2022 roku zmiana nazwy z Mazowieckiej Uczelni Publicznej na Akademię Mazowiecką.
46. **Notatki** Płockie: kwartalnik Towarzystwa Naukowego Płockiego / [red. nac. Grzegorz Gołębiewski]. – 2022, [R.66], nr 4/273. – Płock: TNP, 2022. – Kwart. – ISSN 0029-389X
- Streszcz. ang., pol.
47. **PetroNews** / red. nac. Agnieszka Stachurska. – 2022, [R.10], nr 19-24. – Płock: Sentra Media Sp. z o.o., 2022. – Dwutyg. – ISSN 2353-0863
48. **Pielęgniarstwo** w Opiece Długoterminowej=Long-Term Care Nursing: kwartalnik międzynarodowy / red. nac. Mariola Głowacka. –2022, [R.7], nr 4. – Płock: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2022. – Kwart. – ISSN 2450-8624
- Streszcz. w jęz. ang.
49. **Płocki** Rocznik Historyczno-Archivalny: Archiwum Państwowe w Płocku; [redaktor naczelny Tomasz Piekarski]. – T. 14 (2022). – Płock: AP, 2022. – Rocz. – ISSN 1426-4684
- Streszcz. ang., pol.
50. **Praca** i rozwój: Biuletyn Miejskiego Urzędu Pracy w Płocku / red. nac. Daniel Olender. – 2022, [R. 6], nr 3-4. – Płock: Miejski Urząd Pracy w Płocku, 2021. – Kwart. – ISSN 2343-7986
51. **Rocznik** Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2022 / [przewodn. zespołu red. Agnieszka Ajdyn]. – [R. 23](2022). – Warszawa: Urząd Statystyczny, 2022. – 198 s.: tab. kolor.; 24 cm. – Rocz. – ISSN 1509-9652
- Statistical Yearbook of Mazowieckie Voivodship 2022 – Tekst równol. pol.-ang.
52. **Rynek** pracy w województwie mazowieckim w 2021 r. = Labour market in Mazowieckie Voivodship in 2021 / [zespół autorski: Aneta Czyżkowska, Dorota Sułkowska; pod kier. Tomasza Zegara]. – 2021. – Warszawa: Urząd Statystyczny, 2022. – (Analizy Statystyczne ISSN 1643-5834). Rocz. – ISSN 2081-7126

Tyt. równol.: Labour market in mazowieckie voivodship in 2021

53. Samorządność / [red. nac. Paweł Dąbrowski]. – 2022, nr 71-73. – Warszawa: MPGMedia, 2022. – Niereg. – ISSN 2299-7008

Do numeru 65 tytuł Gazeta Samorządność.

54. Słowo Gozdowa: biuletyn informacyjny Wójta i Rady Gminy Gozdowo / red. zespół. – 2022, [R. 25], nr 3-4(85). – Gozdowo: Urząd Gminy, 2022. – Kwart. – ISSN 1896-172X

55. Słubicki Biuletyn Informacyjny. – 2022, [R. 8], wydanie 2022. – Słubice: Gmina Słubice, 2022. – Rocz.

56. Stanisławówka: biuletyn parafialny / red. prob. ks. Wiesław Kania, Monika Kamińska. – 2022, nr 38-50. – Płock: Parafia św. Stanisława Kostki, 2022. – Tyg.

57. Twoja Lokalna Kutna i Okolic / red. prow. Krzysztof Szymański. – 2022, [R. 2], nr 29-35. – Kutno: Projekt Portal Sp. z o.o, 2022. – Dwutyg. – ISSN 2658-1647

58. Tygodnik Płocki / red. nac. Tomasz Szatkowski. – 2022, [R. 50], nr 36-51/52. – Płock: Tygodnik Płocki Sp. z o. o., 2022. – Tyg. – ISSN 0208-6972

59. Wiadomości Parafialne (Płock): Parafia św. Krzyża w Płocku. – 2022, [R. 10], nr 27-42. – Płock: Parafia św. Krzyża. 2022. – Tyg.

60. Wiadomości PortalPłock / red. nac. Michał Wiśniewski. – 2022, [R.5], nr 61-63. – Płock: Local Media Group, 2022. – Mies. – ISSN 2544-9729

61. Wieś Mazowiecka: Miesięcznik Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego / red nac. Wojciech Asiński. – 2022, nr 10-12. – Warszawa: Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, 2022. – Mies. – ISSN 1507-4714

62. Wieści Muzealne: Kulturalny Magazyn Muzealny / red. zespół. – 2022, [R. 10], nr 2(22). – Sierpc: Muzeum Wsi Mazowieckiej, 2022. – Półrocz. – ISSN 2299-937X

63. Wieści znad Wisły / red. nac. Monika Deja. – 2022, [R. 29], nr 115. – Grzybów: Stowarzyszenie „Ziarno”, 2022. – Niereg. – ISSN 1643-7810

64. Zagraj to Sam: przeboje w zapisie nutowym / red. nac. Janusz Wiśniewski. – 2022, [R.29], nr IV (263). – Płock: Studio „Bis”, 2022. – Kwart. – ISSN 1231-0980

Poszczególne okręgi i miejscowości

Gąbin (gmina)

65. Miasto i Gmina Gąbin redakcja i opracowanie Jarosław Domagała. – Gąbin: Gąbińskie Stowarzyszenie Kulturalne, Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Gąbinie; 2022. – 89 stron: ilustracje; 21 cm.

Kolejne wydanie Informatora Miasta i Gminy Gąbin.

ISBN 978-83-960989-2-4

Bibliografie. Pamiętniki. Wspomnienia

– DANIELUK, Jacek.: Gdzie są szczątki płockich biskupów? = poz. 189

66. (EG): Życie za życie: 83. rocznica zbrodni w Woli Łąckiej / (eg). – 13 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 50, s. 12, il.

Czterej księża z Gostynina zamordowani w czasie II wojny światowej.

– **Eksterminacja** polskiego duchowieństwa w niemieckich obozach koncentracyjnych Dachau i Mauthausen-Gusen 1939-1945 = poz. 134

– GRYSZPANOWICZ, Piotr.: Radziwie = poz. 126

– KOZANECKI, Jarosław.: Represje stanu wojennego w województwie płockim = poz. 127

– LEWANDOWSKA, Anna.: Dobrzy płocczanie z (nie)dawnych lat = poz. 212

– NOWAK-DĄBROWSKA, Gabriela.: Rachmonim bnei rachmonim = poz. 214

– **Polacy**, Żydzi, Niemcy Ziemi Sierpeckiej w okresie międzywojennym i w czasie II wojny światowej = poz. 132

— SOBOCIŃSKI, Krzysztof.: Sanniki i ich mieszkańcy w latach niepodległości i okupacji 1918–1955 = poz. 131

67. SZATKOWSKA, Lena.: Pożegnania 2022 / Lena Szatkowska. – 31 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 44, s. 8-9, il.

Znani płocczanie zmarli pod koniec 2021 i w 2022 roku.

Antoni Julian Nowowiejski (bł.)

— **Eksterminacja** polskiego duchowieństwa w niemieckich obozach koncentracyjnych Dachau i Mauthauseh-Gusen 1939–1945 = poz. 134

Bielicki, Maciej

68. **BIELICKI, Janusz.**: Początki obserwatorium astronomicznego w Małachowiancie i jego konsultant z Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu Warszawskiego / Janusz Bielicki. – XII 2022. // Nasze Korzenie. – 2022, nr 21, s. 50-53, il.

Bibliografia

Bień, Krzysztof

69. **(LESZ).**: W aktorstwie ważna jest intuicja: Krzysztof Bień, 45 lat na scenie / (lesz). – 6 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 49, s. 10, il.

Obchody 45-lecia pracy artystycznej Krzysztofa Bienia.

Broniewski, Władysław

70. **MARK, Julia.**: Jeśli będzie trzeba, zrobię to, co będzie trzeba / z Julią Mark, Dorotą Cempurą, Jakubem Matwiejczykiem, Aleksandrem Maciejczykiem, Paulą Stępczyńską, Dariuszem Poleszakiem-Hass, Leszkiem Skierskim rozmawia Monika Mioduszevska. – XI-XII 2022. // Aktualności Teatru Płockiego. – 2022, nr listopad-grudzień, s. 5-8, il.

Rozmowa o Władysławie Broniewskim i o spektaklu „Broniewski” Radostawa Paczochy w reżyserii Julii Mark. Przedstawienie w ramach Roku Władysława Broniewskiego w Płocku.

71. **MIECZNIK, Tomasz.**: Płock Broniewskiego / Tomasz Miecznik, Jan Wackowski. – Płock: Otomiasto.com, 2022. – 97, [1] strona: ilustracje; 28 cm.

ISBN 978-83-959942-8-9

72. **PĘSIK, Joanna.**: Śladami Broniewskiego w Płocku / Joanna Pęsik; redakcja Monika Mioduszevska. – Płock: Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego, 2022. – 31,[2] strony: ilustracje; 20 cm.

— SZATKOWSKA, Lena.: Broniewski ponad czasem = poz. 352

Brzostowska, Monika

73. **KARWACKA, Ewelina.**: Kocha pomagać. Teraz czas pomóc jej: Choinka Dobroczyńców 2022 / Ewelina Karwacka. – 2 XII 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 280, dod. Tygodnik Płock, s. 2-3, il.

Zbiórka pieniędzy w ramach akcji „Choinka Dobroczyńców” dla Moniki Brzostowskiej chorej na Zespół Behçeta.

Brzozowski (rodzina)

74. **GĘDEK, Włodzimierz.**: Dwaj szwagrowie, Franciszek Kochanowski i Feliks Brzozowski, i siostry Nehring / Włodzimierz Gędek. – XII 2022. // Nasze Korzenie. – 2022, nr 21, s. 62-80, il.

Chlebowski, Kazimierz

75. **SZATKOWSKA, Lena.**: Z piosenką lepiej!: Kabaret Ad hoc na scenie Spółdzielczego Domu Kultury / Lena Szatkowska. – 25 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 43, s. 12, il.

Program kabaretowy „Piosenka krzepi... z piosenką lepiej!” w reżyserii Kazimierza Chlebowskiego (zawiera biografię muzyka).

Classen, Frieda

76. KARWACKA, Ewelina.: Zostały puste domy nad Wisłą: Menonici na Mazowszu w XVIII-XX wieku. Wystawa Muzeum Mazowieckiego / Ewelina Karwacka. – 25 XI 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 274, dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il.

Drapiewski, Władysław

77. PIĘTKA, Włodzimierz.: Gdzie dom, tam natchnienie / Włodzimierz Piętko. – 25 XII 2022. // Gość Niedzielny. – 2022, nr 51-52, dod. Gość Płocki, nr 51-52/715-716, s. VI-VII, il. Władysław Drapiewski we wspomnieniach rodzinnych Marii i Tomasza Żywertów.

Ehrlich, Marcin

– WANECKI, Jarosław.: Uczciwie, grzecznie i kolegialnie! = poz. 253

Gołęska, Zofia

– BRENDA, Waldemar.: Kulturowa partyzantka = poz. 133

Gąsecki, Adolf Mateusz

78. CZYŻ, Lidia Maria.: Adolf Mateusz Gąsecki (1868–1952) – farmaceuta przedsiębiorca / Maria Lidia Czyż. – XII 2022. // Nasze Korzenie. – 2022, nr 21, s. 43-47, il. Adolf Gąsecki, prowadzący w Płocku w latach 1903–1919 skład apteczny przy ul. Kolegiальной, producent tabletek przeciwbólowych „z Kogutkiem”.

Gołębiowski, Leon Maria Andrzej

79. KOZANECKI, Arkadiusz.: Leon Maria Andrzej Gołębiowski – ksiądz, który miał serce w rozterce / Arkadiusz Kozanecki. – XII 2022. // Nasze Korzenie. – 2022, nr 21, s. 48-49, il. Gołębiowski Lech, katolicki duchowny, który został Mariawitą.

Gostomski, Bogusław

– PALUSIŃSKA, Magdalena.: Sportowe podsumowanie = poz. 307

Górzyńska, Andżelika

80. GÓRZYŃSKA, Andżelika.: Płocka siatkarka finalistką konkursu „Mistrzowie świata i mistrzowie podwórka” / Andżelika Górzyńska, rozmawiała Agnieszka Stachurska. – 10 XI 2022. // Petro-News. – 2022, nr 21, s. 1, 7, il. – (Ludzie z pasją) Konkurs dla sportowych talentów: „Żeby zostać mistrzem świata, trzeba najpierw zostać mistrzem podwórka”.

Kempa, Janusz

– PIĘTKA, Włodzimierz.: Gdy królowa nauk traci koronę = poz. 266

Kochanowski (rodzina)

– GEDEK, Włodzimierz.: Dwaj szwagrowie, Franciszek Kochanowski i Feliks Brzozowski, i siostry Nehring = poz. 75

Koński, Wiesław

– KOŃSKI, Wiesław.: Dwa wieki prasy płockiej = poz. 354

Kośmider, Stefan

81. **PERZYŃSKI, Jarosław.**: Wspomnienia o doktorze Stefanie Kośmidrze / Jarosław Perzyński, [et. al.]. – 23 VIII 2022. // Ekstra Sierpc. – 2022, nr 116, s. 5, il.

Kozanecki, Jarosław

– KOZANECKI, Jarosław.: Represje stanu wojennego w województwie płockim = poz. 136
– WOŹNIAK, Hubert.: Opowieść o ludziach = poz. 138

Król, Tadeusz

82. **SEWERYNIAK, Henryk.**: Iść za tajemnicą serca / Henryk Seweryniak. – 11 XII 2022. // Gość Niedzielny. – 2022, nr 49, dod. Gość Płocki, nr 49/713, s. VI-VII, il.
Tadeusz Król - pierwszy proboszcz parafii św. Jana Chrzciciela.

Leon Wetmański

– **Eksterminacja** polskiego duchowieństwa w niemieckich obozach koncentracyjnych Dachau i Mauthausen-Gusen 1939-1945 = poz. 134

Lewandowski, Wojciech

– PALUSIŃSKA, Magdalena.: Sportowe podsumowanie = poz. 307

Malanowski, Jerzy

– (lesz.): W kącie się chować nie musiałem = poz. 351

83. **MALANOWSKI, Jerzy.**: Za jednego życia: kartki płockie i nie tylko / Jerzy Malanowski. – Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego, 2022. – 200 stron: ilustracje; 21 cm. ISBN 978-83-66228-21-4

Marciniak, Szymon

84. **ADAMKOWSKI, Arkadiusz.**: Nasz ambasador na mundialu w Katarze: Słupno i Płock: Jesteśmy dumni / Arkadiusz Adamkowski, Adam Małachowski. – 16 XII 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 292, dod. Tygodnik Płock, s. 4-6, il.

Szymon Marciniak – sędzia piłkarski z Płocka na mundialu w Katarze.

85. **BŁOŃSKI, Robert.**: Trzeba ogarnąć ten galaktyczny mecz / Robert Błoński. – 22 XII 2022. // Przegląd Sportowy. – 2022, nr 274, dod. Przegląd Sportowy Historia nr 197, s. X, il.

Szymon Marciniak – sędzia piłkarski z Płocka na mundialu w Katarze.

86. **WACŁAWEK, Tomasz.**: Z dżungli na salony / Tomasz Wacławek. – 20 XII 2022. // Rzeczpospolita. – 2022, nr 295, s. A21, il.

Szymon Marciniak – sędzia piłkarski z Płocka na mundialu w Katarze.

Matuszewski, Andrzej

87. **(EG).**: Odszedł człowiek legenda: pożegnanie Andrzeja Matuszewskiego / (eg). – 6 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 49, s. 12, il.

Andrzej Matuszewski – nauczyciel, trener, historyk, autor publikacji i społecznik z Pacyny.

Mąka, Jacek

88. **SZATKOWSKA, Lena.**: Do końca życia chcę grać...: Jacek Mąka: czterdzieści sezonów na scenie / Lena Szatkowska. – 11 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 41, s. 11, il.

Jubileusz 40-lecia pracy artystycznej Jacka Mąki.

Mikulski, Karol

89. **SZCZUTOWSKA, Ewa.**: Karol Mikulski (1901–1940) / Ewa Szczutowska. – XII 2022. // Biuletyn.

Kwartalnik Okręgowej Izby Lekarskiej w Płocku. – 2022, nr 4(146), s. 24, il. – (Lekarze – patroni naszych ulic)

Milke, Wacław

– **Eksterminacja** polskiego duchowieństwa w niemieckich obozach koncentracyjnych Dachau i Mauthauseh-Gusen 1939-1945 = poz. 134

Nehring (rodzina)

– GĘDEK, Włodzimierz.: Dwaj szwagrowie, Franciszek Kochanowski i Feliks Brzozowski, i siostry Nehring = poz. 75

Neumark, Herman

90. TYSZKA, Zbigniew J.: O synu płockiego mydlarza i jego rodzinie / Zbigniew J. Tyszka. – XII 2022. // Nasze Korzenie. – 2022, nr 21, s. 35-38, il.
Herman/Hersz Neumark – absolwent „Małachowianki”.

Norski-Nożyca, Bolesław

91. KARWACKA, Ewelina.: Nieznany gwiazdor ze Starego Rynku: Chełm go stracił, Płock odzyskał. Może warto to wykorzystać? / Ewelina Karwacka. – 10-11 XI 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 262, dod. Tygodnik Płock, s. 6-7, il.
Bolesław Norski-Nożyca (1904–1944) – płocczanin, artysta rewiowy, komik. Artykuł zawiera skecz artysty pt. „Krawiec i sekundant”.

Nowicki, Jan

92. SZATKOWSKA, Lena.: My chłopaki ze Starego Teatru: Kraków, Płock, Warszawa pożegnały aktora Jana Nowickiego / Lena Szatkowska. – 20 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 51/52, s. 16, il.
Uroczystości pogrzebowe Jana Nowickiego z udziałem delegacji z Płocka.

93. SZATKOWSKA, Lena.: Odszedł aktor Jan Nowicki: pożegnanie / Lena Szatkowska. – 13 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 50, s. 10, il.

Raniszewski, Maciej

94. RANISZEWSKI, Maciej.: Instruktor przypiął uprzęż, postawił pod ścianą... „Właz!": nie tylko Ireneusz Czop. W „Broad Peak” zagrał jeszcze jeden płocczanin / Maciej Raniszewski, rozmowę przeprowadziła Ewelina Karwacka. – 14 X 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 240, dod. Tygodnik Płock, s. 3, il.
Płocczanin, aktor Maciej Raniszewski – odtwórca roli Tomasza Kowalskiego w filmie „Broad Peak”.

Składkowski, Felicjan Sławoj

95. (LESZ).: Zawsze wierny Marszałkowi: Sławoj Felicjan Składkowski / (lesz). – 15 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 46, s. 7, il.

Srokowski, Bolesław

96. BURZYŃSKA, Karolina.: Znów poprosimy o hojność: Ratujmy Płockie Powązki / Karolina Burzyńska. – 28 X 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 252, dod. Tygodnik Płock, s. 1, il.
Kwesta na odrestaurowanie grobu Bolesława Srokowskiego, byłego dyrektora Jagiellonki.

97. RKK.: Zapomniany i niedoceniony dyrektor / RKK. – X 2022. // MiastOliŻyje Informator Społeczny. – 2022, nr 6, s. 13, il.
Bolesław Srokowski – dyrektor „Jagiellonki” w latach 1931–1933.

Stułkowski, Szymon (bp)

— **Msza Święta** z liturgicznym ingresem do bazyliki katedralnej Biskupa Płockiego Szymona Stułkowskiego = poz. 342

98. PIĘTKA, Włodzimierz.: Mamy pasterza!: nominacja papieska / Włodzimierz Piętko. – 30 X 2022. // Gość Niedzielny. – 2022, nr 43, dod. Gość Płocki, nr 43/707, s. I, il.

Dotyczy nominacji bpa Szymona Stułkowskiego na biskupstwo płockie.

99. PIĘTKA, Włodzimierz.: Razem przekazujemy wiarę / Włodzimierz Piętko. – 4 XII 2022. // Gość Niedzielny. – 2022, nr 48, dod. Gość Płocki, nr 48/712, s. II-III, il.

Ingres biskupa Szymona Stułkowskiego.

100. STANUSZKIEWICZ, Blanka.: Poznajmy bliżej człowieka, który stanął na czele Diecezji Płockiej: dlaczego św. Antoni nie pomógł od razu biskupowi, gdy ten zgubił pierścień? / Blanka Stanuszkiewicz. – 29 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 48, s. 2, il.

Nowy biskup płocki Szymon Stułkowski.

101. STUŁKOWSKI, Szymon.: Chcę was spotkać / z Szymonem Stułkowskim rozmawia Włodzimierz Piętko. – 27 X 2022. // Gość Niedzielny. – 2022, nr 47, dod. Gość Płocki, nr 47/711, s. II-III, il.

Rozmowa z nowym biskupem diecezji płockiej.

— STUŁKOWSKI, Szymon.: Gramy w jednej drużynie o zbawienie = poz. 346

Supel, Cezary

— PLECHYŃSKI, Wiktor.: Chorągiew Mazowiecka ZHP podsumowała ostatnie lata i wybrała nowe władze = poz. 206

Szczepański, Janusz

— GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: Podwójny jubileusz profesora Janusza Szczepańskiego – 75-lecia urodzin i 50-lecia pracy naukowej = poz. 263

102. NYCEK, Jan B.: Odważył się być mądrym: jubileusz 50-lecia pracy naukowej prof. dr. hab. Janusza Szczepańskiego / Jan B. Nycek. – X 2022. // Nasz Płock. – 2022, nr 10(159), s. 9, il.

Szrajberówna, Wanda

103. MAŁECKA, Agnieszka.: Przekraczała swoje czasy: dokument o niezwykłej Polce / Agnieszka Małeczka. – 2 X 2022. // Gość Niedzielny. – 2022, nr 39, dod. Gość Płocki, nr 39/703, s. III, il.

Dot. filmu dokumentalnego pt. „Życie w glinie wypalone. Opowieść o Wandzie Szrajberównie” w reż. K. Paluszyńskiego.

Themerson, Franciszka

— RAKOCZY, Marta: Władza liter = poz. 312

Themerson, Stefan

— RAKOCZY, Marta: Władza liter = poz. 312

Wierzbicki, Krzysztof

— WIERZBICKI, Krzysztof.: W świecie audiowizualnym = poz. 333

Wróblewski, Jacek

— PALUSIŃSKA, Magdalena.: Sportowe podsumowanie = poz. 307

Zaleski, Adam (ks.)

104. Nieznani bohaterowie – ksiądz Adam Zaleski męczennik z Czermna / opracowanie Cz. Sobiecki. – 2022. // Echo Gąbina. – 2022, nr 4, s. 49, il.

Zaleszczyński, August

105. GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: August Zaleszczyński – XIX-wieczny prezydent Płocka i bajkopisarz – a sprawa zakupu jego portretu w 1936 r. / Grzegorz Gołębiewski, Marcin Lutomierski. – 2022. // Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. – T.14 (2022), s. 53-72, il.

Bibliogr. – Streszczenie w języku angielskim.

Zawiera archiwalne zdjęcie adresu okolicznościowego i portretu Augusta Zaleszczyńskiego.

Zalewski, Teofil

106. Teofil Zalewski (1872–1953): gąbinianin, działacz niepodległościowy, płk Wojska Polskiego, jeden z twórców polskiej laryngologii, senator II RP / opracowanie Anna Ostrowska. – 2022. // Echo Gąbina. – 2022, nr 4, s. 47-48, il.

Zaręba, Ewa

107. BS.: Nagroda dla Ewy Zaręby: za działalność o szczególnym znaczeniu dla rozwoju kultury chrześcijańskiej / BS. – 11 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 41, s. 3, il.

Zawidzki, Jan

108. TYSZKA, Zbigniew J.: Jan Tomasz Wiktor Zawidzki – chemik, profesor, rektor, minister / Zbigniew J. Tyszka. – XII 2022. // Nasze Korzenie. – 2022, nr 21, s. 39-42, il.

Jan Zawidzki – absolwent „Małachowianki”.

Żelazowski, Ładysław

109. (LESZ): Harcerz, krótkofalowiec, żeglarz: wystawa poświęcona Ładysławowi Tadeuszowi Żelazowskiemu / (lesz). – 6 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 49, s. 10, il.

Ekspozycja „Ładysław Tadeusz Żelazowski (1901-1993). Harcerz i społecznik”.

110. MUZEUM MAZOWIECKIE (Płock): Ładysław Tadeusz Żelazowski (1901–1993): harcerz i społecznik: folder wystawy towarzyszącej obchodom 110. rocznicy powstania harcerstwa płockiego / koncepcja i scenariusz Barbara Rydzewska, Krzysztof Krajewski. – Płock: Muzeum Mazowieckie w Płocku, [2022]. – 24 strony: ilustracje; 18x27 cm. – (Mazowsze, Serce Polski)

Folder ten powstał, jako pokłosie wystawy poświęconej druhowi harcmistrzowi Ładysławowi Żelazowskiemu.

111. RKK.: Polegano na nim jak na Zawiszy / RKK. – XI 2022. // MiastO!Żyje Informator Społeczny. – 2022, nr 7, s. 12, il.

Nowy skwer imienia Ładysława Żelazowskiego na osiedlu Skarpa w Płocku.

II. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

Hydrologia

– BAŃKA, Krystyna.: Powódź 1982 roku w świetle teleksów i fotografii Komitetu Wojewódzkiej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Płocku = poz. 222

Roślinność. Zwierzęta

112. BURZYŃSKA, Karolina.: Z kamerą wśród bocianów: Budżet Obywatelski Mazowsza / Karolina Burzyńska. – 18 XI 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 268, dod. Tygodnik Płock, s. 1, il.

Azyl dla bocianów w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

Ochrona środowiska

– (ek): Tematem ochrona środowiska = poz. 227

– **Jak** wykorzystać oczyszczone ścieki = poz. 156

Geografia. Krajoznawstwo. Turystyka

113. **KARWACKA, Ewelina.**: Aby poczuć upływający czas: Urbex w plockim stylu / Ewelina Karwacka. – 2 XII 2022. // *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 280, dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il.
Płocka grupa Urbex Moją Pasją, eksplorująca opuszczone budynki.
– LEWANDOWSKA, Anna.: Niech mają pociąg do Płocka = poz. 183
– PĘSIK, Joanna.: Śladami Broniewskiego w Płocku = poz. 73

III. LUDNOŚĆ

Osadnictwo. Demografia

114. **MARCHLEWSKI, Wojciech.**: Menonici na Mazowszu w XVIII-XX wieku = Mennonites in the of Mazovia between the 18th and 20th centuries = Mennoniten in Masowien im 18.20. Jahrhundert / Wojciech Marchlewski; wstęp Leonard Sobieraj. – Wydanie I. – Płock: Muzeum Mazowieckie w Płocku, 2022. – 130, [2] strony: fotografie; 27 cm.

Tekst równoległy w języku angielskim i niemieckim. – Bibliografia na stronach 125-128.

ISBN 978-83-64676-67-3

115. **(MW).**: Zatrważające dane: Płock się wyludnia i starzeje w szybkim tempie / (mw). – 15 XII 2022. // *Wiadomości PortalPłock*. – 2022, nr 63, s. 8, il.

IV. HISTORIA

Nauki pomocnicze: archiwistyka, numizmatyka...

116. **BAŃKA, Krystyna.**: Działalność Archiwum Państwowego w Płocku w roku 2021 / Krystyna Bańska. – 2022. // *Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny*. – T.14 (2022), s. 117-129, il.

117. **KARWACKA, Ewelina.**: Płock przed wiekiem, w PRL-u na zdjęciach: Dzień Darczyńcy w Archiwum Państwowym / Ewelina Karwacka. – 9 XII 2022. // *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 286, dod. Tygodnik Płock, s. 6-7, il.

Prezentacja publikacji Tomasa Piekarskiego pt. "Dawny Płock w fotografii", zawierająca m. in. fotografie ze zbioru Bolesława Kosowskiego.

118. **LOLO, Radosław.**: Zasoby Archiwum Diecezjalnego w Płocku w kontekście badań nad dziedzictwem Mazowsza / Radosław Lolo. W: *Materialne i niematerialne dziedzictwo Mazowsza. Aspekty ochrony i promocji Ciechanów-Pułtusk*, 2021. s. 45-58

119. **RYCHLIK, Jakub.**: Rzadka moneta z cmentarzyska wczesnośredniowiecznego w Robertowie, gm. Brudzeń Duży / Jakub Rychlik. – XII 2022. // *Nasze Korzenie*. – 2022, nr 21, s. 4-8, il.

Bibliografia na stronie 8.

Dot. historii badań nad brakteatem z przełomu XII i XIII wieku.

– **Wodociągi** Płockie = poz. 192

Archeologia

– BURZYŃSKA, Karolina.: Początek nietatwej drogi = poz. 325

– RYCHLIK, Jakub.: Rzadka moneta z cmentarzyska wczesnośredniowiecznego w Robertowie, gm. Brudzeń Duży = poz. 119

Historia miejscowości. Historiografia

Nowe Wymysle

– KARWACKA, Ewelina.: Zostały puste domy nad Wisłą = poz. 77

Płock

120. **DANIELUK, Jacek.**: Poznajcie historię tego osiedla: zbliża się rocznica ważna dla mieszkańców

Radziwia / Jacek Danieluk. – 20 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 51/52, s. 20, il.
Prezentacja publikacji „Radziwie. Szkice o historii i architekturze”.

Bielsk (okolice)

121. SOBOCIŃSKI, Bogusław: Ziemia bielska na chłopski rozum. Zapiski subiektywne / Bogusław Sobociński. – XII 2022. // Nasze Korzenie. – 2022, nr 21, s. 81-90, il.

Bodzanów

122. LEWANDOWSKA, Anna.: Oni już tam nie mieszkają: Bodzanów znów / Anna Lewandowska. – 30 XII 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 303, dod. Tygodnik Płock, s. 6-7, il.

Artykuł ukazuje dzieje ludności żydowskiej w Bodzanowie oraz zawiera wspomnienia urodzonego tam Arie Aksta.

Nadanie od 1 stycznia 2023 r. praw miejskich wsi Bodzanów.

Chomętowo

– GRABOWSKI, Zbigniew: Dawne siedziby ziemiańskie w okolicach Płocka = poz. 321

Łubki

123. GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: [Łubki – ocalimy resztki historii, która minęła bezpowrotnie – recenzja] / Grzegorz Gołębiwski. – XXII 2022. // Notatki Płockie. – 2022, nr 4/273, s. 35-37, il.

Zawiera recenzję książki: Łubki - ocalimy resztki historii, która minęła bezpowrotnie / Anna Adamska, Małgorzata Osiak. – Nowe Łubki, 2021.

Mazowsze

– MARCHLEWSKI, Wojciech.: Menonicy na Mazowszu w XVIII-XX wieku = poz. 114

Nowy Ręczyn

– GRABOWSKI, Zbigniew: Dawne siedziby ziemiańskie w okolicach Płocka = poz. 321

Płock

124. BURZYŃSKA, Karolina.: Płock i Radziwie razem od 100 lat / Karolina Burzyńska. – 23 XII 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 298, dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il.

Promocja publikacji Piotra Gryszpanowicza i Tomasza Piekarskiego „Radziwie. Szkice o historii i architekturze” w TNP.

– BURZYŃSKA, Karolina.: Tu jest potrzebny neurochirurg = poz. 194

– CHUDZYŃSKI, Marian.: Rozwój architektoniczny i kulturalny Płocka w latach 1807–1831 na tle wydarzeń politycznych = poz. 319

125. GRYSZPANOWICZ, Piotr.: Radziwie: szkice o historii i architekturze / Piotr Gryszpanowicz, Tomasz Piekarski. – Płock: Płocki Instytut Wydawniczy, 2022. – 409 stron: fotografie, ilustracje, plany; 29 cm.

Bibliografia strony 401-409. ISBN 978-83-66171-86-2

– GRYSZPANOWICZ, Piotr.: Techniczno-prawne uwarunkowania rewitalizacji ulic Starego Miasta w Płocku = poz. 181

– KARWACKA, Ewelina.: Płock przed wiekiem, w PRL-u na zdjęciach = poz. 117

126. KOZANECKI, Jarosław.: Represje stanu wojennego w województwie płockim / Jarosław Kozanecki; redakcja Małgorzata Debich. – Płock: Wydawnictwo MAROW – Jan Bolesław Nycek, 2022. – 142, [1] strona: ilustracje; 21 cm.

Bibliografia na stronach [109]-111.

127. LEWANDOWSKA, Anna.: Radość, głód i cholera: 104. rocznica odzyskania przez Polskę niepodległości / Anna Lewandowska. – 10-11 XI 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 262, dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il.

Płock i jego mieszkańcy w latach 1917–1918 na podstawie wirtualnej wystawy Archiwum Państwowego w Płocku pt. „Płock 1918.pl”.

128. PIEKARSKI, Tomasz (1975-): Dawny Płock w fotografii: z zasobu Archiwum Państwowego w Płocku / Tomasz Piekarski. – Płock: Archiwum Państwowe w Płocku, 2022. – 118 stron: fotografie, ilustracje, plany; 22 cm.

Bibliografia strony 117-118. ISBN 978-83-64798-17-7

– STOGOWSKA, Anna Maria.: Opis województwa płockiego z lat 1820–1830 jako źródło historyczne do badań nad dziejami miast Mazowsza i ziemi dobrzyńskiej = poz. 265

– **Wodociągi** Płockie = poz. 192

Rębowo

129. Książdz Józef Osiecki „Z dziejów Rębowa” część 2 / zebrane przez: Małgorzata Madany. – 8 XII 2022. // eWyszogrod.pl. – 2022, nr 84, s. 8-9, il.

Zawiera przedruki dotyczące Rębowa z „Korespondenta Płockiego” nr 54-56 z 1883 r.

Sanniki

130. SOBOCIŃSKI, Krzysztof.: Sanniki i ich mieszkańcy w latach niepodległości i okupacji 1918–1955. T. 3, 1945-1955 / Krzysztof Sobociński. – Sanniki: Europejskie Centrum Artystyczne im. Fryderyka Chopina, 2022. – 526 stron: faksymilia, fotografie, portrety; 24 cm.

Bibliografia na stronach 504-524. ISBN 978-83-962328-1-6 (oprawa twarda)

Sierpc

131. Polacy, Żydzi, Niemcy Ziemi Sierpeckiej w okresie międzywojennym i w czasie II wojny światowej / [redakcja] Dariusz Lazarowski, Anna Stręciwilk, Krzysztof Stręciwilk, Elżbieta Żendarska. – Sierpc: Społeczny Komitet Renowacji Miejsca Pamięci Narodowej w Sierpcu: [Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Sierpeckiej], 2022. – 808 stron: faksymilia, fotografie, ilustracje, mapy, plany, portrety; 23 cm.

Nazwa drugiego wydawcy na podstawie serwisu e-ISBN. – Bibliografie przy niektórych pracach. Indeks.

Stare Gulczewo

– GRABOWSKI, Zbigniew: Dawne siedziby ziemiańskie w okolicach Płocka = poz. 321

Tłuchowo

132. SOBIECKA, Krystyna.: Miejsca pamięci w Parafii Tłuchowo / Krystyna Sobiecka. – 2022. // Tłuchowskie Zeszyty Historyczno-Społeczne. – 2022, nr 18, s. 44-50, il.

Parafia Rzymskokatolicka Wniebowzięcia NMP.

Opracowania według okresów

Historia 1975–1918 r.

– CHUDZYŃSKI, Marian.: Rozwój architektoniczny i kulturalny Płocka w latach 1807–1831 na tle wydarzeń politycznych = poz. 319

– (eg).: Patriotyczny postój w Kunkach = poz. 320

– (lesz).: Zawsze wierny Marszałkowi = poz. 95

– LEWANDOWSKA, Anna.: Radość, głód i cholera = poz. 128

Historia 1918–1939 r.

– **Polacy, Żydzi, Niemcy Ziemi Sierpeckiej** w okresie międzywojennym i w czasie II wojny światowej = poz. 132

Historia 1939–1945 r.

133. BRENDA, Waldemar.: Kulturowa partyzantka: tajne nauczanie na północnym Mazowszu / Waldemar Brenda. – X 2022. // Biuletyn IPN. – 2022, nr 10, s. 33-43, il.

Bibliografia

Artykuł dot. m.in. drukarstwa i tajnego nauczania w Sierpcu podczas okupacji niemieckiej.

– DANIELUK, Jacek.: Gdzie są szczątki płockich biskupów? = poz. 189

– (eg).: Życie za życie = poz. 66

134. Eksterminacja polskiego duchowieństwa w niemieckich obozach koncentracyjnych Dachau i Mauthauseh-Gusen 1939-1945 / pod redakcją Andrzeja Gąsiorowskiego i Anny Jagodzińskiej; Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu. – Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2022. – 232 strony, [16] stron tablic: ilustracje (w tym kolorowe); 25 cm.

Materiały z konferencji naukowych „Dachau – niemiecki obóz koncentracyjny miejscem eksterminacji duchowieństwa polskiego (1939–1945)”, Warszawa, 15 kwietnia 2015 i „Mauthausen-Gusen – niemiecki obóz koncentracyjny miejscem zagłady polskiej inteligencji i polskiego duchowieństwa (1940–1945)”, Warszawa, 2 czerwca 2016. – Indeks. – ISBN 978-83-8229-510-8

– **Nieznani** bohaterowie – ksiądz Adam Zalewski męczennik z Czermna = poz. 104

– **Polacy**, Żydzi, Niemcy Ziemi Sierpeckiej w okresie międzywojennym i w czasie II wojny światowej = poz. 132

135. RED.: Życie za życie: w 83. rocznicę hitlerowskiej zbrodni / red. – 4 XII 2022. // Gość Niedzielny. – 2022, nr 48, dod. Gość Płocki, nr 48/712, s. V, il.

Dot. rozstrzelania 29 więźniów, w tym trzech księży, w lesie w Woli Łąckiej 1 grudnia 1939 r.

Historia 1944–1989 r.

– KOZANECKI, Jarosław.: Represje stanu wojennego w województwie płockim = poz. 127

136. KOZANECKI, Jarosław.: Represje stanu wojennego w województwie płockim / z Jarosławem Kozaneckim rozmawia Jan B. Nycek. – X 2022. // Nasz Płock. – 2022, nr 10(159), s. 3, il.

Rozmowa z autorem książki „Represje stanu wojennego w województwie płockim” internowanym 13 grudnia 1981 roku.

137. (LESZ).: Internowani, represjonowani, lojalni: 41. rocznica wprowadzenia stanu wojennego w Polsce / (lesz). – 13 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 50, s. 10, il.

Zawiera recenzję książki: Represje stanu wojennego w województwie płockim / Jarosław Kozanecki. – Płock, 2022.

138. WOŹNIAK, Hubert.: Opowieść o ludziach: rocznica stanu wojennego / Hubert Woźniak. – XII 2022. // MiastO!Żyje, Informator Społeczny. – 2022, nr 8, s. 11, il.

Dotyczy publikacji „Represje stanu wojennego w województwie płockim” autorstwa działacza NSZZ „Solidarność” i KPN, Jarosława Kozaneckiego.

V. ETNOGRAFIA

Zagadnienia ogólne

– ROKITA, Marek.: Przepomniane dziedzictwo olenderskie = poz. 302

Obrzędy. Obyczaje

– CUKROWSKI, Paweł.: Żniwa w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu = poz. 295

VI. ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

Zagadnienia ogólne

– GRANISZEWSKA, Magdalena.: Orlen wylicza miliardowe synergije = poz. 154

139. II Płockie Forum Gospodarcze za nami! – 8 XII 2022. // eWyszogrod.pl. – 2022, nr 84, s. 12, il.
140. **MATYSZEWSKA, Magdalena.**: II Płockie Forum Gospodarcze za nami! / Magdalena Matyszewska. – 2022. // Praca i Rozwój. – 2022, nr 3-4, s. 40-44, il.

Statystyka

- **Rocznik** Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2022 = poz. 49
- **Rynek** pracy w województwie mazowieckim w 2021 r. = = poz. 50

Inwestycje. Budownictwo

- BOCZKOWSKA, Alina.: Kolejny rekordowy budżet Płocka = poz. 223
- 141. **GUZANEK, Regina.**: Inwestycje 2022 / Regina Guzanek. – XII 2022. // Gazeta Samorządowa Gminy Bodzanów. – 2022, nr grudzień, s. 2, il.
Inwestycje w gminie Bodzanów w 2023 r.
- 142. **Inwestycje.** – VII-XII 2022. // Słowo Gozdowo. – 2022, nr 3-4(85), s. 4-10, il.
Dot. gminy Gozdowo.
- 143. **Inwestycje.** – XII 2022. // Kurier Gminy Bulkowo. – 2022, nr 4(38), s. 7-10, il.
Inwestycje w gminie Bulkowo.
- 144. **Inwestycje** zrealizowane w 2021 roku. – I-VI 2022. // Słowo Gozdowo. – 2022, nr 1-2(84), | s. 5-10, il.
Dot. gminy Gozdowo.
- **Inżynier** Mazowska = poz. 24
- JABŁOŃSKA, Małgorzata.: Budujemy = poz. 287
- ŁUNIEWSKA-BURY, Jolanta.: Lubię leczyć ludzi i dawać radość wyleczenia = poz. 248
- ms.: Inwestycje Orlenu na Bałtyku wkraczą w kluczową fazę = poz. 163
- (mw): Budżet Płocka będzie większy, ponad 200 mln złotych na inwestycje = poz. 233
- 145. **Na tropie** inwestycji w Sierpcu. – 24 XII 2022. // Nasz Sierpc. – 2022, nr 4, s. 19-23, il. – (Miejskie inwestycje)
- NOWAKOWSKI, Andrzej.: Ważna jest każda inwestycja = poz. 235
- OBAJTEK, Daniel.: Orlen bierze budowę offshore w Polsce we własne ręce = poz. 167
- 146. **Podsumowanie** inwestycji na terenie gminy Łąck w 2022 roku. – XII 2022. // Gazeta Łącka. – 2022, nr 2(77), s. 3-10, il.
- **Pozyskane** środki / Inwestycje = poz. 238
- **Ten rok** nie należał do najłatwiejszych = poz. 244

Przemysł

Energetyka. Gazownictwo

- (AC): Multienergetyczny koncern, czyli synergia, która ma sens = poz. 147
- CZUCHNOWSKI, Wojciech.: Prostujemy kłamstwa wicepremiera Sasina = poz. 148
- CZUCHNOWSKI, Wojciech.: Sprzedaż Lotosu może być nielegalna = poz. 150
- FURMAN, Tomasz.: Orlen będzie mocny w wydobywaniu = poz. 152
- FURMAN, Tomasz.: Stacje Orlenu i MOL-a powalczą o kierowców = poz. 153
- GRANISZEWSKA, Magdalena.: Orlen wylicza miliardowe synergie = poz. 154
- GRANISZEWSKA, Magdalena.: Orlen zaczął wchłanianie PGNiG = poz. 155
- KOWALSKI, Artur.: Nie tylko paliwa = poz. 157
- KOWALSKI, Artur.: Szybkie ładowanie na Orlenie = poz. 158
- KUBLIK, Andrzej.: Orlen uzależniony od Saudi Aramco = poz. 159
- **Miejsce** nowego koncernu jest w światowej ekstraklasie = poz. 161
- ms.: Atom pomoże w transformacji = poz. 162
- ms.: Inwestycje Orlenu na Bałtyku wkraczą w kluczową fazę = poz. 163

- ms.: Nie wystarczy nadążyć za zmianami, trzeba im przewodzić = poz. 164
- (MW): Zielony ORLEN, czyli szanse na transformację energetyczną Polski = poz. 165
- OBAJTEK, Daniel.: Orlen bierze budowę offshore w Polsce we własne ręce = poz. 167
- SAWICKI, Bartłomiej.: Nowy wspianały Orlen = poz. 171
- WÓJCIK, Teresa.: Coraz bliżej do połączenia = poz. 173

Przemysł chemiczny

Polski Koncern Naftowy ORLEN SA

147. (AC): Multienergetyczny koncern, czyli synergia, która ma sens / (AC). – 27 XII 2022-8 I. // Sieci. – 2022, nr 52/1, s. 86-87, il.

Partner dodatku ORLEN.

Fuzja PKN ORLEN z Grupą Lotos.

148. CZUCHNOWSKI, Wojciech.: Prostujemy kłamstwa wicepremiera Sasina / Wojciech Czuchnowski. – 22 XII 2022. // Gazeta Wyborcza (Wyd. zasadnicze). – 2022, nr 297, s. 6, il.

Kontrowersje wokół umowy sprzedaży części udziałów Rafinerii Gdańskiej firmie Saudi Aramco.

149. CZUCHNOWSKI, Wojciech.: Senat bierze się za Lotos / Wojciech Czuchnowski. – 19 XII 2022. // Gazeta Wyborcza (Wyd. zasadnicze). – 2022, nr 294, s. 3, il.

Posiedzenie pięciu połączonych komisji Senatu ws. złamania prawa podczas zawarcia umowy sprzedaży udziałów Lotosu Saudi Aramco przez PKN Orlen.

150. CZUCHNOWSKI, Wojciech.: Sprzedaż Lotosu może być nielegalna: ujawniamy jak Saudi Aramco kupiło rafinerię w Gdańsku / Wojciech Czuchnowski. – 14 XII 2022. // Gazeta Wyborcza (Wyd. zasadnicze). – 2022, nr 290, s. 1, 3-5, il.

Nielegalna sprzedaż Lotosu?

Sprzedaż przez Orlen części Lotosu spółce Saudi Aramco z naruszeniem przepisów ustawy o kontroli niektórych inwestycji.

151. DUSZCZYK, Michał.: Orlen rzucił polską, wybrał niemiecką pocztę / Michał Duszczyk. – 28 X 2022. // Rzeczpospolita. – 2022, nr 252, s. A15

– **Fryderyk** Chopin, czyli światowa marka = poz. 334

152. FURMAN, Tomasz.: Orlen będzie mocny w wydobywaniu / Tomasz Furman. – 19 XII 2022. // Parkiet (Wyd. elektroniczne). – 2022, nr 289, s. 05, il.

153. FURMAN, Tomasz.: Stacje Orlenu i MOL-a powalczą o kierowców / Tomasz Furman. – 29 XII 2022. // Parkiet (Wyd. elektroniczne). – 2022, nr 296, s. 01, 03, il.

Stacje Orlenu i MOL-a będą mocno konkurować

– GO! = poz. 18

154. GRANISZEWSKA, Magdalena.: Orlen wylicza miliardowe synergie / Magdalena Graniszewska. – 22 XII 2022. // Puls Biznesu. – 2022, nr 243, s. 6, il.

Kontrowersje wokół umowy sprzedaży części udziałów Rafinerii Gdańskiej firmie Saudi Aramco.

155. GRANISZEWSKA, Magdalena.: Orlen zaczął wchłanianie PGNiG / Magdalena Graniszewska. – 3 XI 2022. // Puls Biznesu. – 2022, nr 209, s. 3, il.

156. Jak wykorzystać oczyszczone ścieki: projekt umożliwi ograniczenie o 25% poboru wody z Wisły / opracowanie (t). – 31 X 2022. // Tygodnik Płocki. - 2022, nr 44, s. 7, il.

Podpisanie listu intencyjnego przez Wodociągi Płockie, PKN ORLEN oraz Państwowe Gospodarstwo Wody Polskie w sprawie projektu Blue Bridge.

157. KOWALSKI, Artur.: Nie tylko paliwa / Artur Kowalski. – 7 XII 2022. // Nasz Dziennik. – 2022, nr 282, s. 5, il.

Dywersyfikacja działalności PKN Orlen.

158. KOWALSKI, Artur.: Szybkie ładowanie na Orlenie / Artur Kowalski. – 20 XII 2022. // Nasz Dziennik. – 2022, nr 294, s. 5, il.

Ultraszybkie ładowanie na stacjach ładowania pojazdów elektrycznych Orlenu przy użyciu aplikacji Orlen Charge.

159. KUBLIK, Andrzej.: Orlen uzależniony od Saudi Aramco: musimy brać ropę, gaz, a jak nie to kary / Andrzej Kublik. – 20 XII 2022. // *Gazeta Wyborcza (Wyd. zasadnicze)*. – 2022, nr 242, s. 3, il.

160. (KW).: W podziękowaniu za trud niesienia pomocy: gala Fundacji ORLEN - Wolontariat Roku 2021-2022 / (kw). – 13 XII 2022. // *Tygodnik Płocki*. – 2022, nr 50, s. 17, il.

– MALANOWSKI, Jerzy.: Za jednego życia = poz. 84

161. Miejsce nowego koncernu jest w światowej ekstraklasie / Materiał powstał we współpracy z PKN Orlen. – XI 2022. // *Forum Polskiej Gospodarki*. – 2022, nr 11, s. 24-26, il.

Debata Silny koncern multienergetyczny ORLEN filarem bezpieczeństwa energetycznego w Europie Środkowo-Wschodniej, podczas Kongresu 590 w Rzeszowie.

162. MS.: Atom pomoże w transformacji / ms. – 29 XII 2022. // *Dziennik Gazeta Prawna (Wyd. elektroniczne)*. – 2022, nr 251, s. A5, il.

Inwestycje PKN Orlen w małe reaktory jądrowe (SMR).

163. MS.: Inwestycje Orlenu na Bałtyku wkraczają w kluczową fazę / ms. – 21 XII 2022. // *Dziennik Gazeta Prawna (Wyd. elektroniczne)*. – 2022, nr 246, s. A1, A5, il.

Inwestycja Orlenu w budowę portu instalacyjnego dla morskich wiatraków we współpracy z Portem Szczecin i Portem Świnoujście oraz budowa portu serwisowego farmy Baltic Power w ciebie.

164. MS.: Nie wystarczy nadążać za zmianami, trzeba im przewodzić / ms. – 30 XII 2022. // *Dziennik Gazeta Prawna (Wyd. elektroniczne)*. – 2022, nr 252, s. A5, il.

Inwestycje PKN Orlen energetykę wiatrową oraz wodorową.

165. (MW).: Zielony ORLEN, czyli szanse na transformację energetyczną Polski / (MW). – 27 XII 2022-8 I. // *Sieci*. – 2022, nr 52/1, s. 92-93, il.

Partner dodatku ORLEN.

166. Największy ambasador polskiego sportu / Materiał powstał we współpracy z PKN Orlen. – XI 2022. // *Forum Polskiej Gospodarki*. – 2022, nr 11, s. 42-47, il.

PKN Orlen największym sponsorem polskiego sportu.

– **O czym** debatowano na EKSiT? = poz. 306

167. OBAJTEK, Daniel.: Orlen bierze budowę offshore w Polsce we własne ręce / Daniel Obajtek; rozmowę przeprowadził Bartłomiej Sawicki. – 14 X 2022. // *Parkiet (Wyd. elektroniczne)*. – 2022, nr 237, s. 07, il.

Inwestycja Orlenu w budowę portu instalacyjnego dla morskich wiatraków we współpracy z Portem Szczecin i Portem Świnoujście oraz firmą Vestas, duńskim dostawcą turbin wiatrowych.

168. OBAJTEK, Daniel (1976-).: Wykluczam zaangażowanie w duży atom / Daniel Obajtek; rozmowę przeprowadzili Tomasz Józwick, Sonia Sobczyk-Grygiel. – 9 XI 2022. // *Dziennik Gazeta Prawna (Wyd. elektroniczne)*. – 2022, nr 217, s. A8-A9, il.

169. PLECZYŃSKI, Wiktor.: Sportowcy ORLEN Team podsumowali rok rywalizacji / Wiktor Pleczyński. – 22 XII 2022. // *PetroNews*. – 2022, nr 24, s. 4, il. – (ORLEN Sport i Zdrowie)

170. (RO).: Bezpieczeństwo gazowe wkracza w wyższy poziom / (RO). – 27 XII 2022-8 I. // *Sieci*. – 2022, nr 52/1, s. 88-89, il.

Partner dodatku ORLEN.

Dywersyfikacja dostaw gazu w ramach polityki surowcowej PKN ORLEN oraz PGNiG.

– **Rośnie** rodzina sportowców wspieranych przez ORLEN = poz. 309

171. SAWICKI, Bartłomiej.: Nowy wspaniały Orlen / Bartłomiej Sawicki. – 3 XI 2022. // *Rzeczpospolita*. – 2022, nr 256, s. 1, A19, il.

Orlen porządkuje koncesje po fuzjach

172. STACHURSKA, Agnieszka.: Paliwo z resztek produkcji rolnej? Orlen inwestuje w biometanownie / Agnieszka Stachurska. – 8 XII 2022. // *PetroNews*. – 2022, nr 23, s. 4, il. – (ORLEN Bez Tajemnic)

Pilotażowa ekologiczna biometanownia w Głębowie.

173. WÓJCIK, Teresa.: Coraz bliżej do połączenia / Teresa Wójcik. – 18 X 2022. // Tygodnik Solidarność. – 2022, nr 42, s. 32-35, il.

Fuzja PGNiG i PKN ORLEN.

Spółdzielczość pracy. Rzemiosło

174. WALUSIAK, Magdalena.: Tradycje Mazowieckiej Wsi: przewodnik turystyczny / autorka tekstów Magdalena Walusiak. – Warszawa: Mazowiecka Regionalna Organizacja Turystyczna, 2022. – 64 strony: zdjęcia, mapy; 22 cm. – (Mazowsze, Serce Polski)

ISBN 978-83-8218-172-2

Rolnictwo

– **Więś** Mazowiecka = poz. 61

Zagadnienia ogólne

175. KRAWCZYK-KRAJCZYŃSKA, Ilona.: Jabłkowe dylematy: jesień na plantacjach / Ilona Krawczyk-Krajczyńska. – 16 X 2022. // Gość Niedzielny. – 2022, nr 41, dod. Gość Płocki, nr 41/705, s. V, il.

Ogrodnictwo. Sadownictwo. Warzywnictwo

176. MARCINIAK, Jola.: Chcą odwołać zarząd komisaryczny!: działkowcy z ROD Nadwiślański zwołali nadzwyczajne zebranie / Jola Marciniak. – 6 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 49, s. 11, il.

Konflikt pomiędzy zarządem a działkowcami.

Leśnictwo. Łowiectwo

177. (EG).: 100 lat tradycji: wyjątkowe święto w kole łowieckim „łoś” / (eg). – 11 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 41, s. 12, il.

Uroczystości jubileuszowe Kł „łoś” w Gostyninie oraz historia koła.

178. MAT.: Siedemdziesiąt lat Koła Łowieckiego „Lew” w Sierpcu / MAT. – 22 XI 2022. // Ekstra Sierpc. – 2022, nr 122, s. 5, il.

Handel. Usługi

– FURMAN, Tomasz.: Stacje Orłenu i MOL-a powalczą o kierowców = poz. 153

– KOWALSKI, Artur.: Nie tylko paliwa = poz. 157

Gastronomia

– WALUSIAK, Magdalena.: Tradycje Mazowieckiej Wsi = poz. 174

Finanse. Budżet

– BOCZKOWSKA, Alina.: Kolejny rekordowy budżet Płocka = poz. 223

– KOMORKOWSKA, Marta.: Dla komfortu pasażerów = poz. 182

– MARCZAKIEWICZ, Magdalena.: Zmieniamy z nami Mazowsze = poz. 231

– (mw).: Budżet Płocka będzie większy, ponad 200 mln złotych na inwestycje = poz. 233

– (mw).: Szykuje się podwyżka podatku dla płocczan = poz. 234

– ORLICZ-RABIEGA, Piotr.: 15. edycja przyniosła duże straty, ale będzie kolejna = poz. 337

– **Podregion** płocki = poz. 236

– STRUŻIK, Adam.: Rok trudny, ale całkiem udany = poz. 243

– **Ten rok** nie należał do najłatwiejszych = poz. 244

Komunikacja. Transport. Łączność

179. AS.: Aeroklub Ziemi Mazowieckiej w Płocku ma już 65 lat / AS. – 27 X 2022. // PetroNews. – 2022, nr 20, s. 10, il.

180. BURZYŃSKA, Karolina.: Ludzie: Kitu nam nie wciskajcie: w gminach wrze w sprawie programu kolejowego CPK / Karolina Burzyńska. – 14 X 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 240, dod. Tygodnik Płock, s. 6-7, il.

Konsultacje społeczne dot. przebiegu przyszłej linii kolejowej dużych prędkości dla Centralnego Portu Komunikacyjnego.

– DANIELUK, Jacek.: Płocczanie dopytują o los swoich mieszkań = poz. 224

– DUSZCZYK, Michał.: Orlen rzucił polską, wybrał niemiecką pocztę = poz. 151

– (ek.): Kontrowersje wobec planów CPK = poz. 225

– (ek.): Radni sprzeciwili się planom CPK = poz. 226

181. GRYSZPANOWICZ, Piotr.: Techniczno-prawne uwarunkowania rewitalizacji ulic Starego Miasta w Płocku / Piotr Gryszpanowicz; Politechnika Warszawska. – Płock: Politechnika Warszawska. Wydział Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii. Instytut Budownictwa, 2022. – 265 stron: fotografie, ilustracje, plany; 29 cm.

Bibliografia na stronie 265.

ISBN 978-83-946540-8-5

– KINALSKA, Eliza.: Sprzeciw wobec planów CPK = poz. 229

182. KOMORKOWSKA, Marta.: Dla komfortu pasażerów / Marta Komorkowska. – XII 2022. // MiastO! Żyje Informator Społeczny. – 2022, nr 8, s. 4, il.

Rozwój sieci nowoczesnych wiat przystankowych zaopatrzonych w system informacji pasażerskiej Płocku.

183. LEWANDOWSKA, Anna.: Niech mają pociąg do Płocka: taki pomysł do wzięcia / Anna Lewandowska. – 25 XI 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 274, dod. Tygodnik Płock, s. 6-7, il.

Pomysły na wykorzystanie potencjału turystycznego Płocka w związku z uruchomieniem nowego, weekendowego połączenia kolejowego Warszawa-Płock.

184. NYCEK, Jan Bolesław.: Powiat płocki mówi nie!: linii kolejowej do CPK / Jan Bolesław Nycek. – X 2022. // Nasz Płock. – 2022, nr 9(158), s. 3, il.

– **Pozyskane** środki / Inwestycje = poz. 238

– **Rada** przyjęła stanowisko = poz. 239

– STACHURSKA, Agnieszka.: Na Boryszewskiej znów mają kłopoty przez budowę drogi = poz. 242

185. TRAMMER, Karol.: Gdzie nowe tory, wiadukty, szybkie pociągi?: z lotniska w Polskę / Karol Trammer; rozmowę przeprowadziła Karolina Burzyńska. – 21 X 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 246, dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il.

Rozmowa nt. aktualnych i planowanych połączeń kolejowych uwzględniających Płock.

186. ZIELIŃSKI, Artur.: CPK przygotował dla Płocka niespodzianki: nowa linia kolejowa. Wiceprezydent Zieliński: O tym nie było wcześniej mowy / Artur Zieliński. – 28 X 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 252, dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il.

Warianty nowej linii kolejowej, która ma być poprowadzona przez Płock i okoliczne gminy.

Gospodarka komunalna. Wodociągi. Pożarnictwo

187. BUCZKOWSKI, Krzysztof.: Wodociągi Płockie – 130 lat w służbie miasta / Krzysztof Buczkowski. – X - XII 2022. // Notatki Płockie. – 2022, nr 4/273, s. 11-17, il.

– BURZYŃSKA, Karolina.: Znów poprosimy o hojność = poz. 96

188. CISZEWSKA, Ewa.: Stary Cmentarz w Płocku / Ewa Ciszewska. – XI 2022. // Poznaj Swój Kraj. – 2022, nr 11, s. 84-85, il.

189. DANIELUK, Jacek.: Gdzie są szczątki płockich biskupów?: społecznicy prowadzą poszukiwania w Działdowie / Jacek Danieluk. – 6 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 49, s. 17, il.

190. Jest wyjątkowe wydawnictwo: Wodociągi Płockie świętują swój jubileusz / opracowanie (jac). – 8 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 45, s. 6, il.

Sesja naukowa poświęcona Wodociągom Płockim.

191. KINALSKA, Eliza.: Strażacy z OSP w Nowej Górze: 24 godziny na dobę czuwają nad bezpieczeństwem ludzi / Eliza Kinalska. – 4 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 40, s. 15, il. – (Druhowie Bohaterowie)

Ochotnicza Straż Pożarna z Nowej Góry (także historia jednostki).

– LUDWIKOWSKA, Marta.: Ceramiczny skarb = poz. 322

– **Pozyskane** środki / Inwestycje = poz. 238

192. Wodociągi Płockie: materiały źródłowe do dziejów wodociągów i kanalizacji w Płocku / zebrał i przygotował Piotr Gryspanowicz; z języka rosyjskiego przetłumaczyła Krystyna Grochowska-Iwańska. – Płock: Politechnika Warszawska. Wydział Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii. Instytut Budownictwa, 2022. – 701 stron: ilustracje; 30 cm.

ISBN 978-83-946540-7-8

Gospodarka mieszkaniowa

193. BURZYŃSKA, Karolina.: Bielska 14 za działkę na Manhattanie / Karolina Burzyńska. – 7 X 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 234, s. dod. Tygodnik Płock, s. 3, il.

Dot. budynku w którym urodził się Ludwik Krzywicki.

194. BURZYŃSKA, Karolina.: Tu jest potrzebny neurochirurg: rewitalizacja / Karolina Burzyńska. – 30 XII 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 303, dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il.

Remont kamienicy przy ul. Sienkiewicza 48 w Płocku, której właścicielem do II wojny światowej był przemysłowiec Mojżesz Sarna, założyciel Fabryki Maszyn Rolniczych.

195. KAPUŚCIŃSKA, Marzena.: Mieszkania dla Seniorów / Marzena Kapuścińska. – XII 2022. // MiastO! Żyje Informator Społeczny. – 2022, nr 8, s. 5, il.

Nowy program miejski „Mieszkanie dla seniora”.

196. OBIDZIŃSKI, Włodzimierz.: Możemy i potrafimy zarządzać efektywnie / z Włodzimierzem Obidzińskim rozmawia Jan B. Nycek. – X 2022. // Nasz Płock. – 2022, nr 9(158), s. 11, il.

Rozmowa z prezesem MSM „Chemik” w Płocku.

197. WOŹNIAK, Hubert.: Pomysł na... Arkadię / Hubert Woźniak. – X 2022. // MiastO! Żyje Informator Społeczny. – 2022, nr 6, s. 3, il.

Dotyczy nowego osiedla mającego powstać na miejscu byłego targowiska „Manchattan”.

VII. ZAGADNIENIA POLITYCZNE I SPOŁECZNE

Zagadnienia ogólne

– CZUCHNOWSKI, Wojciech.: Senat bierze się za Lotos = poz. 149

198. DANIELUK, Jacek.: Donald Tusk w Płocku: o inflacji, zadłużeniu i błędach PiS-u / Jacek Danieluk. – 15 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 46, s. 9, il.

Spotkanie z mieszkańcami Płocka w Teatrze Dramatycznym.

– OBAJTEK, Daniel: Wykluczam zaangażowanie w duży atom = poz. 168

Unia Europejska. Fundusze wspólnotowe

– (AC).: Multienergetyczny koncern, czyli synergia, która ma sens = poz. 147

– **Fundusze** Europejskie na Mazowszu = poz. 12

Partie polityczne

– **Mazowsze**, czyli Polska w pigułce = poz. 246

– PAWŁOWSKA, Hanna.: Pamiętna sprawa sądowa = poz. 355

Organizacje społeczne

199. BIAŁA, Joanna: Dzień Budowlanych 2022: wyjątkowe święto płockich inżynierów i techników budownictwa / Joanna Biąta. – 25 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 43, s. 16, il.

Zawarto krótką historię płockiego oddziału PZliTB.

200. BIAŁA, Joanna: Świętowała jubileusz 20-lecia: Mazowiecka Okręgowa Izba Inżynierów Budownictwa / Joanna Biąta. – 13 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 50, s. 11, il.

– DANIELUK, Jacek.: Gdzie są szczątki płockich biskupów? = poz. 189

– (l.): Płoccy Żydzi: dobroczynność i filantropia = poz. 211

– (lesz): Trwa Rok Broniewskiego = poz. 313

201. MARKOWSKI, Andrzej: Basen, rower, uśmiech na dobry dzień / Andrzej Markowski, rozmowę przeprowadził rad. – 29 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 48, s. 6, il.

Rozmowa z Andrzejem Markowskim, przewodniczącym Płockiej Rady Seniorów.

– MAT.: Gala 60-lecia Ogniska TKKF „Kubuś” w Sierpcu = poz. 305

202. MAT.: Super jest pomagać / MAT. – 6 XII 2022. // Ekstra Sierpc. – 2022, nr 123, s. 9, il.

X Powiatowy Dzień Wolontariatu w Sierpcu.

203. Obecnie to ruina, a kiedyś mieściła się tu ważna instytucja. – 13 X 2022. // PetroNews. – 2022, nr 19, s. 15, il.

Kamienica przy ul. Kościuszki 10 - dawna siedziba płockiej Ligi Morskiej i Kolonialnej.

– rad.: Diamentowy jubileusz na sportowo = poz. 308

– rad.: W Płocku działają od 150 lat = poz. 252

204. W Sierpcu i okolicach powstały wyjątkowe InicJaTyWy. – 6 XII 2022. // Ekstra Sierpc. – 2022, nr 123, s. 5, il.

Laureaci 9 edycji programu grantowego Carlsberg Polska InicJaTyWy.

205. ŻAGLEWSKA, Mirosława: Działania na rzecz gminy Bodzanów: Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Sokół w Bodzanowie / Mirosława Żaglewska. – XII 2022. // Gazeta Samorządowa Gminy Bodzanów. – 2022, nr grudzień, s. 13, il.

Harcerstwo

– (lesz): Harcerz, krótkofalowiec, żeglarz = poz. 109

– **Ładysław** Tadeusz Żelazowski (1901–1993) = poz. 110

206. PLECYŃSKI, Wiktor: Chorągiew Mazowiecka ZHP podsumowała ostatnie lata i wybrała nowe władze / Wiktor Pleczyński. – 8 XII 2022. // PetroNews. – 2022, nr 23, s. 7, il.

Cezary Supeł kolejny raz wybrany komendantem podczas dziewiątego zjazdu Chorągwi Mazowieckiej ZHP.

Polityka społeczna

– MARKOWSKI, Andrzej.: Basen, rower, uśmiech na dobry dzień = poz. 201

– **Wisła** i Płotek na patrolu = poz. 247

Praca. Bezrobocie

– **Biuletyn** Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy = poz. 6

207. GOŁĘBIEWSKA, Anna: Wsparcie osób z niepełnosprawnością / Anna Gołębiowska. // Praca i Rozwój. – 2022, nr 3-4, s. 20-22, il.

Dot. programu samorządowego „Osoba niepełnosprawna w społeczności lokalnej” realizowanego przez Miejski Urząd Pracy i Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

208. RADWAŃSKA-JUSTYŃSKA, Teresa: Święta takie same, a jednak inne...: w sklepie, na służbie, w taksówce, w kościele, w szpitalu, na stacji benzynowej / Teresa Radwańska-Justyńska, Jola Marciniak, Eliza Kinalska, Blanka Stanuszkiewicz. – 20 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 51/52, s. 6, il.

– **Rynek** pracy w województwie mazowieckim w 2021 r. = poz. 50

209. SOŁTYSIĄK, Agnieszka.: Usługi i instrumenty rynku pracy kierowane do osób niepełnosprawnych / Agnieszka Sołtysiak. // Praca i Rozwój. – 2022, nr 3-4, s. 5-19, il.

Opieka społeczna

210. JABŁOŃSKA, Ewa.: Osiem lat na ulicy... / z Ewą Jabłońską, Marcinem Matuszewskim i Tomaszem Gębarowskim rozmawia Marzena Kapuścińska. – X 2022. // MiastO!Żyje Informator Społeczny. – 2022, nr 6, s. 10-11, il.

Rozmowa z płockimi streetworkerami nt. ich pracy z „dziećmi ulicy”.

– (kw).: W podziękowaniu za trud niesienia pomocy = poz. 160

211. (L.).: Płoccy Żydzi: dobroczynność i filantropia: najnowsza książka Gabrieli Nowak-Dąbrowskiej / (L.). – 22 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 47, s. 6, il.

Zawiera recenzję książki: Rachmonim bnei rachmonim. Płoccy Żydzi, dobroczynność i filantropia / Gabriela Nowak-Dąbrowska. – Płock, 2022.

212. LEWANDOWSKA, Anna.: Dobrzy płocczanie z (nie)dawnych lat: nowa publikacja Fundacji „Nobiscum” / Anna Lewandowska. – 4 XI 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 257, dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il.

Nowa książka Gabrieli Nowak-Dąbrowskiej „Rachmonim bnei rachmonim. Płoccy Żydzi, dobroczynność i filantropia” wydana w związku z 150. rocznicą powstania Szpitala Żydowskiego im. Izaaka Fogla oraz 120. rocznicą rozpoczęcia działalności przez Żydowskie Towarzystwo Dobroczynności. Artykuł zawiera fragmenty książki.

– LEWANDOWSKA, Urszula: Godni Naśladowania = poz. 280

213. MAŁECKA, Agnieszka.: Z myślą o przyszłości: działalność charytatywna / Agnieszka Małeczka. – 27 XI 2022. // Gość Niedzielnny. – 2022, nr 47, dod. Gość Płocki, nr 47/711, s. VI, il.

Dot. działań pomocowych na rzecz ukraińskich uchodźców w płockiej Caritas.

214. NOWAK-DĄBROWSKA, Gabriela.: Rachmonim bnei rachmonim: Płoccy Żydzi, dobroczynność i filantropia / Gabriela Nowak-Dąbrowska. – Wydanie I. – Płock: Fundacja Nobiscum, 2022. – 340 stron: ilustracje (głównie kolorowe); 22 cm.

Bibliografia na stronach 288-310. ISBN 978-83-965333-0-2

215. PIĘTKA, Włodzimierz.: Gdzie jest cieplej na sercu / Włodzimierz Piętko. – 18 XII 2022. // Gość Niedzielnny. – 2022, nr 50, dod. Gość Płocki, nr 50/714, s. VI-VII, il.

Punkt sanitarno-higieniczny i gabinet pielęgniarsko-lekarski dla osób pozbawionych podstawowej opieki lekarskiej przy ul. Kościuszki 5.

– Podregion płocki = poz. 236

216. STANUSZKIEWICZ, Blanka.: Czym chata bogata...: wizyta w Domu Pomocy Społecznej w Zakrzewie / Blanka Stanuszkiewicz. – 8 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 45, s. 19, il.

Różne rodzaje aktywności mieszkańców DPS-u w Zakrzewie.

217. STANUSZKIEWICZ, Blanka.: Prezenty z serca płynące...: w gościnnych progach Domu Pomocy Społecznej w Goślicach / Blanka Stanuszkiewicz. – 22 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 47, s. 11, il.

Działalność DPS-u w Goślicach (także krótka historia placówki).

218. STANUSZKIEWICZ, Blanka.: Wyjątkowy dom talentów i mistrzów: w gościnnych progach Domu Pomocy Społecznej w Nowym Miszewie / Blanka Stanuszkiewicz. – 29 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 48, s. 7, il.

Różne rodzaje aktywności i utalentowani mieszkańcy DPS-u w Nowym Miszewie.

219. STANUSZKIEWICZ-CEGŁOWSKA, Blanka.: Pogodny dom na niepogodną starość: kolejna fabryka elfów przygotowuje dla was gwiazdkowe prezenty! (cz.2) / Blanka Stanuszkiewicz-Cegłowska. – 25 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 43, s. 6, il.

Dom Pomocy Społecznej w Koszelewie.

220. WRÓBEL, Edyta.: To już dwa lata...: tak mało, ale tak wiele... / Edyta Wróbel. – X-XII 2022. // Mariawita. – 2022, nr 1/9, s. 32-38, il.

Inicjatywy mariawickie prowadzone w Płocku, m.in. „Ciepły Posiłek u Mariawitów”.

Związki zawodowe

– KOZANECKI, Jarosław.: Represje stanu wojennego w województwie płockim = poz. 127

Zagadnienia socjologiczne

– BURZYŃSKA, Karolina.: Ludzie: Kitu nam nie wciskajcie = poz. 180

– RADWAŃSKA-JUSTYŃSKA, Teresa.: Święta takie same, a jednak inne... = poz. 208

221. SOKOLNICKI, Michał.: Płoczzanie wobec budowy pomnika Adama Mickiewicza w Warszawie w 1897 r. oraz 25-lecia pracy Henryka Sienkiewicza w 1900 r. (płoczzanie o wieszczach raz jeszcze) / Michał Sokolnicki. – X- XII 2022. // Notatki Płockie. – 2022, nr 4/273, s. 3-10, il.

Bibliogr. – Streszczenie w języku angielskim.

– ZIELIŃSKI, Artur.: CPK przygotował dla Płocka niespodzianki = poz. 186

Patologia społeczna

– WIECZORKOWSKA, Wiktoria.: Komunikat z badań = poz. 254

Uroczystości. Obchody. Miejsca pamięci narodowej

– (eg).: Patriotyczny postój w Kunkach = poz. 320

VIII. ZAGADNIENIA PRAWNO-ADMINISTRACYJNE

Zagadnienia prawno-administracyjne

Samorząd terytorialny

222. BAŃKA, Krystyna.: Powódź 1982 roku w świetle teleksów i fotografii Komitetu Wojewódzkiej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Płocku / Krystyna Bańska, Tomasz Piekarski. – 2022. // Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. – T.14 (2022), s. 99-114, il.

Bibliogr. – Streszczenie w języku angielskim.

Zawiera czarno-białe zdjęcia z okresu powodzi.

223. BOCZKOWSKA, Alina.: Kolejny rekordowy budżet Płocka / Alina Boczkowska, Hubert Woźniak. – XII 2022. // MiastO! Żyje Informator Społeczny. – 2022, nr 8, s. 6, il.

– BURZYŃSKA, Karolina.: Bielska 14 za działkę na Manhattanie = poz. 193

– BURZYŃSKA, Karolina.: Tam też kiedyś były koszary = poz. 326

224. DANIELUK, Jacek.: Płoczzanie dopytują o los swoich mieszkań: odnoga trasy kolejowej CPK na Pomorze wzbudza emocje / Jacek Danieluk. – 31 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 44, s. 3, il.

Spotkanie z mieszkańcami Płocka dotyczące planowanej drogi kolejowej.

225. (EK).: Kontrowersje wobec planów CPK: znany planowane przebiegi tras kolejowych na terenie powiatu płockiego / (ek). – 11 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 41, s. 15, il.

226. (EK).: Radni sprzeciwili się planom CPK: XL sesja Rady Powiatu Płockiego / (ek). – 31 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 44, s. 17, il.

Dyskusja dotycząca planów budowy linii kolejowej na terenie powiatu płockiego.

227. (EK).: Tematem ochrona środowiska: XII sesja Rady Powiatu Płockiego / (ek). – 29 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 48, s. 15, il.

Raport z realizacji „Programu ochrony środowiska dla powiatu płockiego do 2022 roku z perspektywą do 2026 roku”.

– (ek).: 5 lat dla seniorów = poz. 279

– GOŁĘBIEWSKA, Anna: Wsparcie osób z niepełnosprawnością = poz. 207

– GUZANEK, Regina.: Inwestycje 2022 = poz. 141

- **Inwestycje.** = poz. 142
- **Inwestycje.** = poz. 143
- **Inwestycje** zrealizowane w 2021 roku = poz. 144
- 228. JAKUBOWSKI, Piotr.:** Pierwszy rok mojej pracy / Piotr Jakubowski. – XII 2022. // Nasza Gmina Radzanowo. – 2022, nr 38, s. 1-2, il.
- Podsumowanie Piotra Jakubowskiego, wójta gminy Radzanowo.
- **Kalendarium** = poz. 283
- KAPUŚCIŃSKA, Marzena.: Mieszkania dla Seniorów = poz. 195
- 229. KINALSKA, Eliza.:** Sprzeciw wobec planów CPK: posłowie, samorządowcy, mieszkańcy / Eliza Kinalska. – 6 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 49, s. 15, il.
- Konferencja prasowa w Starostwie Powiatowym w Płocku.
- KOMORKOWSKA, Marta.: Dla komfortu pasażerów = poz. 182
- 230. MALINOWSKA, Agnieszka.:** Przestrzeń przyjazna dla oka / Agnieszka Malinowska. – X 2022. // MiastO!Żyje Informator Społeczny. – 2022, nr 6, s. 2, il.
- Dot. tzw. uchwały krajobrazowej płockiej Rady Miasta.
- 231. MARCZAKIEWICZ, Magdalena.:** Zmieniam z nami Mazowsze / Magdalena Marczakiewicz. – XII 2022. // Mazowsze. Serce Polski. – 2022, nr 12, s. 34-35, il.
- MARKOWSKI, Andrzej.: Basen, rower, uśmiech na dobry dzień = poz. 201
- 232. MICHNIEWICZ, Justyna.:** Dodatkowe środki dla szpitali i na kulturę / Justyna Michniewicz. – X 2022. // Mazowsze. Serce Polski. – 2022, nr 10, s. 20-23, il.
- 233. (MW).:** Budżet Płocka będzie większy, ponad 200 mln złotych na inwestycje: jak wydamy pieniądze w 2023 roku? / (mw). – 15 XII 2022. // Wiadomości PortalPłock. – 2022, nr 63, s. 13, il.
- 234. (MW).:** Szykuje się podwyżka podatku dla płocczan: o ile więcej zapłacimy? / (mw). – 23 X 2022. // Wiadomości PortalPłock. – 2022, nr 61, s. 9, il.
- Dot. podwyżek podatków od nieruchomości.
- **Na tropie** inwestycji w Sierpcu = poz. 145
- 235. NOWAKOWSKI, Andrzej.:** Ważna jest każda inwestycja / z Andrzejem Nowakowskim rozmawia Jan B. Nycek. – X 2022. // Nasz Płock. – 2022, nr 10(159), s. 3, il.
- Podsumowanie inwestycji miejskich w 2022 r. w Płocku.
- PALUSIŃSKA, Magdalena.: Sportowe podsumowanie = poz. 307
- 236. Podregion** płocki: (powiaty; płocki, sierpecki, gostyński). // Mazowsze. Serce Polski. – 2022, nr specjalny, s. 8-9, il.
- 237. Podregion** płocki: (powiaty; płocki, sierpecki, gostyński). // Mazowsze. Serce Polski. – 2022, nr specjalny 13(57), s. 8-9, il.
- **Podsumowanie** inwestycji na terenie gminy Łąck w 2022 roku = poz. 146
- 238. Pozyskane** środki / Inwestycje. – XII 2022. // Słubicki Biuletyn Informacyjny. – 2022, wydanie 2022, s. 4-11, il.
- Inwestycje w Gminie Słubice w 2022.
- 239. Rada** przyjęła stanowisko. – 2022. // Nasza Gmina. – 2022, nr 4(45), s. 3-5, il.
- Stanowisko zespołu powołanego przez wójta gminy Stara Biała w sprawie budowy nowej linii kolejowej do CPK, przebiegającej przez tereny gminy.
- RKK.: Polegano na nim jak na Zawiszy = poz. 111
- 240. RUCLAK, Agnieszka.:** Zakończyły się spotkania w sołectwach na terenie gminy Słupno, mieszkańcy mieli okazję porozmawiać z wójtem / Agnieszka Ruclak. – IX-X 2022. // Głos Słupna. – 2022, nr 4(84), s. 4-5, il.
- Podsumowanie funkcjonowania gminy Słupno w 2022 r.
- 241. Spółki** miejskie: podsumowanie 2022 r. – X-XII 2022. // Nasz Gostynin. – 2022, nr 4(60), s. 6-7
- Spółki miejskie w Gostyninie.
- 242. STACHURSKA, Agnieszka.:** Na Boryszewskiej znów mają kłopoty przez budowę drogi: tym razem z... prądem / Agnieszka Stachurska. – 24 XI 2022. // PetroNews. – 2022, nr 22, s. 1, 8, il.

Nieprawidłowości przy przebudowie ulicy Boryszewskiej.

— STOGOWSKA, Anna Maria.: Opis województwa płockiego z lat 1820–1830 jako źródło historyczne do badań nad dziejami miast Mazowsza i ziemi dobrzyńskiej = poz. 265

243. STRUZIK, Adam.: Rok trudny, ale całkiem udany: Mazowsze, 2022. Co się powiodło, a co nie? / Adam Struzik; rozmowę przeprowadziła Anna Lewandowska. – 16 XII 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 292, dod. Tygodnik Płock, s. 3, il.

Rozmowa z marszałkiem Województwa Mazowieckiego, A. Struzikiem.

244. Ten rok nie należał do najłatwiejszych / z Zarząd Województwa Mazowieckiego rozmowę przeprowadzili Ewa Tułacz, Tomasz Opaliński. – XII 2022. // Mazowsze. Serce Polski. – 2022, nr 12(56), s. 4-7, il.

— WOŹNIAK, Hubert.: Pomysł na... Arkadię = poz. 197

245. ZIEMKIEWICZ, Sylwester.: Starosta płocki: przed samorządem powiatu płockiego stoją poważne wyzwania / Sylwester Ziemkiewicz, rozmawiała Agnieszka Stachurska. – 10 XI 2022. // Petro-News. – 2022, nr 21, s. 11, il.

Rozmowa z płockim starostą, Sylwestrem Ziemkiewiczem.

Wybory samorządowe

246. Mazowsze, czyli Polska w pigułce. – 9 XII 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 286, dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il.

— PAWŁOWSKA, Hanna.: Pamiętna sprawa sądowa = poz. 355

Sądownictwo. Prokuratura

— CZUCHNOWSKI, Wojciech.: Senat bierze się za Lotos = poz. 149

Policja. Bezpieczeństwo publiczne

247. Wisła i Płotek na patrolu / scenariusz i teksty Marta Ludwikowska; ilustracje i projekt graficzny Robert Pyrzychowski; opracowanie: Wydział Promocji i Sportu UMP; konsultacje merytoryczne: Komenda Miejska Policji w Płocku, Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UMP. – Płock: Gmina - Miasto Płock, copyright 2022. – 40 stron: ilustracje; 30 cm. – (Bezpiecznie i z głową.)

Policjny komiks profilaktyczny. Zawiera planszę z grą: Dzielny detektyw.

X. OCHRONA ZDROWIA

— SZATKOWSKA, Lena.: Jak wrócić do Itaki... = poz. 318

Służba zdrowia. Szpitalnictwo. Pielęgniarstwo

— CZYŻ, Lidia Maria: Adolf Mateusz Gąsecki (1868-1952) - farmaceuta przedsiębiorca = poz. 79

248. ŁUNIEWSKA-BURY, Jolanta.: Lubię leczyć ludzi i dawać radość wyleczenia: Jolanta Łuniewska-Bury, rozmowę przeprowadził rad. – 25 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 43, s. 26, il.

Rozmowa z dr n. med. Jolantą Łuniewską-Bury, lekarzem radioterapeutą, onkologiem, pełnomocnikiem dyrektora WSZ w Płocku ds. rozwoju radioterapii onkologicznej.

249. ŁUNIEWSKA-BURY, Jolanta.: Nie zatrzymamy się: ośrodek radioterapii / Jolanta Łuniewska-Bury; rozmowę przeprowadziła Ewelina Karwacka. – 14 X 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 240, s. dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il.

Jolanta Łuniewska-Bury – pełnomocnik dyrektora szpitala ds. rozwoju radioterapii onkologicznej w budowanym Płockim Centrum Onkologii przy Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Płocku.

250. MAĐRAL, Dorota.: Nagroda Eskulapy 2022: medyczne wydarzenie roku / Dorota Mađral. – XII 2022. // Mazowsze. Serce Polski. – 2022, nr 12, s. 32-33, il.

Wyróżnienie w kategorii „Osobowość medyczna roku”.

251. OBSZYŃSKA, Izabela.: Wyróżnienie dedykuję koleżankom: konkurs samorządu Mazowsza /

- Izabela Obszyńska; rozmowę przeprowadziła Ewelina Karwacka. – 23 XII 2022. // *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 298, s. dod. *Tygodnik Płock*, s. 10-11, il.
- Wyróżnienie w kategorii „Osobowość medyczna roku” dla Izabeli Obszyńskiej, pielęgniarki, tłumaczki języka migowego z Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Płocku.
- PERZYŃSKI, Jarosław.: Wspomnienia o doktorze Stefanie Kośmidrze = poz. 82
- PIĘTKA, Włodzimierz.: Gdzie jest ciepłej na sercu = poz. 215
- **Podregion** płocki = poz. 236
- 252. RAD.:** W Płocku działają od 150 lat: jubileusz Płockiego Towarzystwa Lekarskiego / rad. – 25 X 2022. // *Tygodnik Płocki*. – 2022, nr 43, s. 9, il.
- Także wydarzenia towarzyszące, min. wystawa „Historia Płockiego Towarzystwa Lekarskiego w archiwach Towarzystwa Naukowego Płockiego”.
- SZCZUTOWSKA, Ewa.: Karol Mikulski (1901–1940) = poz. 89
- Teofil Zalewski (1872–1953) = poz. 106
- WANECKI, Jarosław.: Krok po kroku = poz. 259
- 253. WANECKI, Jarosław.:** Uczciwie, grzecznie i kolegiąlnie! 150 lat Płockiego Towarzystwa Lekarskiego / Jarosław Wanecki. – 28 X 2022. // *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 252, dod. *Tygodnik Płock*, s. 10, il. // *Biuletyn. Kwartalnik Okręgowej Izby Lekarskiej w Płocku*. – 2022, nr 4(146), s. 21-23, il.
- 254. WIECZORKOWSKA, Wiktoria.:** Komunikat z badań: zjawisko narkomanii wśród młodzieży na terenie miasta Płock / Wiktoria Wieczorkowska. – 1 X 2022. // *Gazeta Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica*. – 2022, nr 56, s. 12-15, il.

Krwiodawstwo

- 255. PLECYŃSKI, Wiktor.:** Nagrodzono dawców krwi: rekordzista przez lata oddał 93 litry / Wiktor Pleczyński. – 22 XII 2022. // *PetroNews*. – 2022, nr 24, s. 6, il. – (ORLEN Sport i Zdrowie) Obchody 50-lecia istnienia Klubu Honorowych Dawców Krwi przy PKN ORLEN.

XI. NAUKA OŚWIATA KULTURA

Nauka. Zagadnienia ogólne

- BIELICKI, Janusz.: Początki obserwatorium astronomicznego w Małachowiance i jego konsultant z Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu Warszawskiego = poz. 69

Szkolnictwo wyższe

- ms.: Nie wystarczy nadążyć za zmianami, trzeba im przewodzić = poz. 164

Akademia Mazowiecka

- 256. PLECYŃSKI, Wiktor.:** Płock ma już Akademię Mazowiecką!: będzie uniwersytet? / Wiktor Pleczyński. – 27 X 2022. // *PetroNews*. – 2022, nr 20, s. 1, il.
- Inauguracja roku akademickiego w Akademii Mazowieckiej, przemianowanej z Mazowieckiej Uczelni Publicznej.
- 257. RAD.:** Kolejny krok to Uniwersytet! historyczna inauguracja w Akademii Mazowieckiej / rad. – 25 X 2022. // *Tygodnik Płocki*. – 2022, nr 43, s. 7, il.
- Inauguracja roku akademickiego (zmiana nazwy z Mazowieckiej Uczelni Publicznej na Akademię Mazowiecką).
- 258. STÓDKI, Maciej.:** Marzenie o uniwersytecie: akademicki Płock / Maciej Stódky; rozmowę przeprowadziła Karolina Burzyńska. – 21 X 2022. // *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 246, dod. *Tygodnik Płock*, s. 6-7, il.
- Przekształcenie Mazowieckiej Uczelni Publicznej w Płocku w Akademię Mazowiecką.
- 259. WANECKI, Jarosław.:** Krok po kroku / Jarosław Wanecki. – XII 2022. // *Biuletyn. Kwartalnik*

Okręgowej Izby Lekarskiej w Płocku. – 2022, nr 4(146), s. 24, il.
Dot. historii powstawania Wydziału Lekarskiego na Akademii Mazowieckiej.

Politechnika Warszawska

– II Płockie Forum Gospodarcze za nami! = poz. 139

260. KARWACKA, Ewelina.: Tak się rodziło studenckie życie: Płocka filia Politechniki Warszawskiej ma 55 lat / Ewelina Karwacka. – 18 XI 2022. // *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 268, dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il.

261. RAD.: Projektują, budują... śpiewają: kształci studentów w Płocku od 55 lat / rad. – 2 V 2022. // *Tygodnik Płocki*. – 2022, nr 48, s. 16, il.

Filia Politechniki Warszawskiej w Płocku.

Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica

– *Gazeta* Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica = poz. 15

Organizacje naukowe

262. GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: [Sapere auso. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Szczepańskiego-gorecenzja] / Grzegorz Gołębiewski. – X-XII 2022. // *Notatki Płockie*. – 2022, nr 4/273, s. 45-50, il.

Zawiera recenzję książki: Sapere auso. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Szczepańskiego / red. Jolanta Załęczna, Marta Milewska. – Pułtusk, 2022.

Zawiera omówienia artykułów dotyczących Mazowsza Płockiego.

Towarzystwo Naukowe Płockie

– DANIELUK, Jacek.: Poznajcie historię tego osiedla = poz. 120

263. GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: Podwójny jubileusz profesora Janusza Szczepańskiego – 75-lecia urodzin i 50-lecia pracy naukowej / Grzegorz Gołębiewski. – X-XII 2022. // *Notatki Płockie*. – 2022, nr 4/273, s. 38-44, il.

264. PAWLAK, Stanisław.: 45 lat Towarzystwa Naukowego Płockiego Oddział w Łęczycy (1977–2022) / Stanisław Pawlak. – X-XII 2022. // *Notatki Płockie*. – 2022, nr 4/273, s. 18-31, il.

Bibliogr. – Streszczenie w języku angielskim.

Władze, działalność oraz publikacje łęczyckiego oddziału TNP w latach 1977–2022.

265. STOGOWSKA, Anna Maria.: Opis województwa płockiego z lat 1820–1830 jako źródło historyczne do badań nad dziejami miast Mazowsza i ziemi dobrzyńskiej / Anna Maria Stogowska. – 2022. // *Płocki Rocznik Historyczno-Archivalny*. – T.14 (2022), s. 33-51, il.

Bibliogr. – Streszczenie w języku angielskim.

Szkolnictwo. Oświata. Kultura

– BRENDA, Waldemar.: Kulturowa partyzantka = poz. 133

266. PIĘTKA, Włodzimierz.: Gdy królowa nauk traci koronę: początek roku akademickiego / Włodzimierz Piętko. – 9 X 2022. // *Gość Niedzielny*. – 2022, nr 40, dod. *Gość Płocki*, nr 40/704, | s. IV, il.

Dot. efektywności nauczania matematyki.

267. RADWAŃSKA, Teresa.: Fachowiec zawsze znajdzie pracę!: dyrektor płockiej szkoły apeluje do uczniów i rodziców: nie bójcie się szkół brązowych / Teresa Radwańska. – 20 XII 2022. // *Tygodnik Płocki*. – 2022, nr 51/52, s. 12, il.

Płocki Okrągły Stół Edukacyjny.

268. WOJCIECHOWSKA, Agnieszka.: Wizytacje w płockim obwodzie szkolnym w latach 1936–1937: materiały źródłowe / Agnieszka Wojciechowska. – 2022. // *Płocki Rocznik Historyczno-Archivalny*. – T.14 (2022), s. 73-98, il.

Bibliogr. – Streszczenie w języku angielskim.

Szkolnictwo podstawowe

269. DĄBROWSKA, Anna.: Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Gozdowie / Anna Dąbrowska, [et. al.]. – VII-XII 2022. // Słowo Gozdowa. – 2022, nr 3-4(85), s. 31-33, il.

Ważniejsze wydarzenia w Szkole Podstawowej w Gozdowie w drugim półroczu 2022 r.

270. DOMAŃSKA, Renata.: Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza w Bożewie / Renata Domańska. – XII 2022. // Informator Gminy Mochowo. – 2022, nr 9, s. 18-21, il.

Podsumowanie wydarzeń w Szkole Podstawowej w Bożewie w 2022 r.

– (eg.): Uroczystości w szkole w Sierakówku = poz. 323

271. GABRYCHOWICZ, Edyta.: Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Mochowie / Edyta Gabrychowicz. – XII 2022. // Informator Gminy Mochowo. – 2022, nr 9, s. 25-28, il.

Kalendarium wydarzeń w Szkole Podstawowej w Mochowie w 2022 r.

272. SYCH, Wioleta.: Szkoła Podstawowa im. kardynała Stefana Wyszyńskiego w Lelicach / Wioleta Sych, Sławomir Szatkucki. – VII-XII 2022. // Słowo Gozdowa. – 2022, nr 3-4(85), s. 34-37, il.

Ważniejsze wydarzenia w Szkole Podstawowej w Lelicach w drugim półroczu 2022 r.

273. ŻURAWSKA, Malwina.: Szkoła Podstawowa im. Powstańców Styczniowych w Ligowie / Malwina Żurawska, [et. al.]. – XII 2022. // Informator Gminy Mochowo. – 2022, nr 9, s. 22-24, il.

Podsumowanie wydarzeń w Szkole Podstawowej w Ligowie w 2022 r.

Szkolnictwo ogólnokształcące

274. GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: [II Gimnazjum Polskie w Płocku 1915–1921, czyli jak powstała Małachowianka – recenzja] / Grzegorz Gołębiewski. – X-XII 2022. // Notatki Płockie. – 2022, nr 4/273, s. 35-37, il.

Zawiera recenzję książki: II Gimnazjum Polskie 1915–1921, czyli jak powstała Małachowianka / Michał Kacprzak. – Płock, 2021.

275. PLECZYŃSKI, Wiktor.: Płocki „Chemik” ma już 60 lat: jak wspominać tę szkołę? / Wiktor Pleczyński. – 22 XII 2022. // PetroNews. – 2022, nr 24, s. 19, il.

Obchody jubileuszu Zespołu Szkół Centrum Edukacji im. Ignacego Łukasiewicza.

276. RAD.: 60 lat płockiego „Chemika”: kto odnajdzie i odczyta kapsułę czasu? / rad. – 8 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 45, s. 6, il.

Planowane wydarzenia w ramach obchodów jubileuszu szkoły.

– RKK.: Zapomniany i niedoceniony dyrektor = poz. 97

277. STACHURSKA, Agnieszka.: Płocki „Chemik” ma już 60 lat: zaplanowano kapsułę czasu i specjalną wystawę / Agnieszka Stachurska. – 27 X 2022. // PetroNews. – 2022, nr 20, s. 4, il. – (ORLEN Blisko Ludzi)

Plan obchodów jubileuszu Zespołu Szkół Centrum Edukacji im. Ignacego Łukasiewicza.

Szkolnictwo zawodowe

– **Merkury** = poz. 32

Kształcenie ustawiczne

278. BUKOWSKA, Maria.: Sekcja plastyczno-malarska: historia i osiągnięcia (lata 2004–2021) / Maria Bukowska. – 2022. // Informacje SUTW w Płocku. – zeszyt 16(2021/2022), s. 21-25, il.

279. (EK).: 5 lat dla seniorów: jubileusz Płockiego Powiatowego Uniwersytetu Trzeciego Wieku im. Mariusza Bieńka / (ek). – 22 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 47, s. 15, il.

280. LEWANDOWSKA, Urszula.: Godni Naśladowania / Urszula Lewandowska. – 2022. // Informacje SUTW w Płocku. – zeszyt 16(2021/2022), s. 4, il.

Odnaczenie Stowarzyszenia Uniwersytetu Trzeciego Wieku statuetką „Godni Naśladowania” za pomoc udzieloną seniorom w przeciwdziałaniu skutkom pandemii.

281. RAD.: Okrągły jubileusz u studentów seniorów: tu pomysł goni pomysł, bo na naukę nigdy nie jest za późno / rad. – 15 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 46, s. 8, il.
Jubileusz 20-lecia SUTW im. Janiny Czaplickiej.

Kultura – zagadnienia ogólne

- CHUDZYŃSKI, Marian.: Rozwój architektoniczny i kulturalny Płocka w latach 1807–1831 na tle wydarzeń politycznych = poz. 319
- **MiastOIŻyje** = poz. 34

Towarzystwa regionalne

- (eg.): Uroczystości w szkole w Sierakówku = poz. 323

Domy kultury

282. GAȚAREK-STAWSKA, Sylwia.: Centrum Kultury, Rekreacji i Sportu w Łącku / Sylwia Gaćtarek-Stawska. – XII 2022. // Gazeta Łącka. – 2022, nr 2(77), s. 37-43, il.

Imprezy kulturalne

- 283. Kalendarium** / opracowanie Pracownia Dokumentacji Dziejów Miasta Sierpc. – 24 XII 2022. // Nasz Sierpc. - 2022, nr 4, s. 46-47. – (Kalendarium)
Ważniejsze wydarzenia w Sierpcu od września do listopada 2022 r.
– WYBULT, Witold.: Sprawozdanie z 37. Płockich Dni Kultury Chrześcijańskiej „Blask Prawdy” (Veritatis Splendor), Płock, 9-31 października 2022 r. = poz. 347
– ŻAGLEWSKA, Mirosława.: Działania na rzecz gminy Bodzanów = poz. 205

Muzealnictwo

Muzeum Diecezjalne

284. BS.: Zobacz papieskie skarby: Muzeum Diecezjalne kryje wiele ciekawostek / BS. – 8 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 45, s. 18, il.
Wystawa stała „Uczył nas wolności. Jan Paweł II w Płocku” oraz zbiory Muzeum Diecezjalnego.

Muzeum Mazowieckie

- 285. ADAMSKA, Mariola.:** Przygotowujemy scenariusz i wystawę / Mariola Adamska, Małgorzata Szadkowska. – X 2022. // Biuletyn Muzealny. – 2022, nr 59, s. 6, il.
Dot. wystawy stałej pt. „Sztuka dwudziestolecia międzywojennego – art déco”.
- 286. BURDZIŃSKI, Michał.:** Urealnione pragnienia: płocka ekspozycja znakomitej sztuki międzywojennej / Michał Burdziński. – X 2022. // Biuletyn Muzealny. – 2022, nr 59, s. 2-3, il.
Dot. wystawy stałej pt. „Sztuka dwudziestolecia międzywojennego – art déco” otwartej 3 września 2021 roku.
- 287. JABŁOŃSKA, Małgorzata.:** Budujemy / Małgorzata Jabłońska. – X 2022. // Biuletyn Muzealny. – 2022, nr 59, s. 5, il.
Dot. zakupu i przygotowania budynku przy ul. Kolegialnej 6 na potrzeby wystawy stałej pt. „Sztuka dwudziestolecia międzywojennego – art déco”.
- 288. KASPRZAK, Mariusz Andrzej.:** Sala galicyjska / Mariusz Andrzej Kasprzak. – Płock: Muzeum Mazowieckie w Płocku, 2022. – 83, [1] strona: fotografie, ilustracje; 21x21 cm.
Publikacja towarzysząca wystawie stałej pt. „Sala galicyjska” prezentowanej w Muzeum Mazowieckim w Płocku. – Bibliografia na stronach 82-83.
ISBN 978-83-64676-70-3 (oprawa miękka)
- 289. KORDALA, Tomasz.:** Muzeum Ziemi Gostynińskiej w Gostyninie – idea i wstępna koncepcja / Tomasz Kordala. // Nasze Korzenie. – 2022, nr 21, s. 54-61, il.

- (lesz.): Harcerz, krótkofalowiec, żeglarz = poz. 109
  - **Ładysław** Tadeusz Żelazowski (1901–1993) = poz. 110
  - RYCHLIK, Jakub: Rzadka moneta z cmentarzyska wczesnośredniowiecznego w Robertowie, gm. Brudzeń Duży = poz. 119
  - SOBOCIŃSKI, Michał.: Opowiadki o przygodzie małej sówki w płockim grodzie = poz. 317
  - 290. SZADKOWSKA, Małgorzata.:** Szkło huty Niemen / Małgorzata Szadkowska. – XII 2022. // Biuletyn Muzealny. – 2022, nr 60, s. 2, il.
  - 291. SZATKOWSKA, Lena.:** Koniecznie trzeba ją zobaczyć: z Płocka i dla Płocka - Galeria płocczan XX wieku - Galeria Themersonów / Lena Szatkowska. – 20 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 51/52, s. 23, il.
- Hanna Głowczewska, Waclaw Milke oraz Alina Rebinder (wystawa w Muzeum Mazowieckim).
- 292. TRYKA, Grażyna.:** Tworzymy kolekcję / Grażyna Tryka. – X 2022. // Biuletyn Muzealny. – 2022, nr 59, s. 4, il.
- Dot. procesu powstawania kolekcji art déco na potrzeby wystawy stałej pt. „Sztuka dwudziestolecia międzywojennego – art déco”.
- 293. WOŹNIAK-ADAMSKA, Aleksandra.:** Perły art déco w Muzeum Mazowieckim w Płocku / Aleksandra Woźniak-Adamska. – XI-XII 2022. // Spotkania z Zabytkami. – 2022, nr 11-12, s. 65-69, il. Ekspozycja stała „Sztuka dwudziestolecia międzywojennego - art déco. Pamięci prof. Ireny Huml”.
  - 294. WOŹNIAK-ADAMSKA, Aleksandra.:** Polskie art déco: moda i biżuteria. IX Ogólnopolska Sesja Naukowa / Aleksandra Woźniak-Adamska. – XII 2022. // Biuletyn Muzealny. – 2022, nr 60, s. 6, il.

Muzeum Wsi Mazowieckiej

- BURZYŃSKA, Karolina.: Z kamerą wśród bocianów = poz. 112
  - 295. CUKROWSKI, Paweł.:** Żniwa w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu / Paweł Cukrowski. – XII 2022. // Poznaj Swój Kraj. – 2022, nr 12, s. 3-7, il.
  - 296. GRABOWSKA, Martyna.:** Renowacja pojazdów – przygotowania do nowej wystawy / Martyna Grabowska. – XII 2022. // Wieści Muzealne. – 2022, nr 22, s. 5, il.
- Nowa wystawa w Muzeum Wsi Mazowieckiej „Dawny transport wiejski”.
- 297. JEZIERSKA-CHALICKA, Agnieszka.:** W starych murach nowy blask, czyli modernizacja sierpeckiego ratusza i otwarcie nowej ekspozycji / Agnieszka Jezierska-Chalicka. – XII 2022. // Wieści Muzealne. – 2022, nr 22, s. 2-3, il.
- Zakończenie generalnego remontu ratusza w Sierpcu, stanowiącego część Muzeum Wsi Mazowieckiej.
- 298. MAT.:** Ratusz znów otwarty / MAT. – 22 XI 2022. // Ekstra Sierpc. – 2022, nr 122, s. 8-9, il.
- Oficjalne otwarcie sierpeckiego ratusza po remoncie, będącego częścią Muzeum Wsi Mazowieckiej.
- 299. RUMIŃSKA, Joanna.:** Kącik kolekcjonera: nowe, ciekawe muzealia / Joanna Rumińska. – 2022 // Wieści Muzealne. – 2022, nr 22, s. 8-9, il.
- Nowe zbiory muzealne Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.
- 300. SZEWCZYKOWSKA, Joanna.:** Imprezy plenerowe od kuchni, czyli wszystko musi grać / Joanna Szewczykowska. – XII 2022. // Wieści Muzealne. – 2022, nr 22, s. 6-7, il.
- Organizacja imprez plenerowych w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

Muzeum Żydów Mazowieckich

- KARWACKA, Ewelina.: Nieznany gwiazdor ze Starego Rynku = poz. 91
  - 301. KOWALSKI, Rafał.:** Cuda i skarby w MŻM / Rafał Kowalski. – XII 2022. // Biuletyn Muzealny. – 2022, nr 60, s. 8, il.
- Podsumowanie działalności Muzeum Żydów Mazowieckich w pierwszym półroczu 2022 r.

Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego

- KARWACKA, Ewelina.: Zostały puste domy nad Wisłą = poz. 77

302. ROKITA, Marek.: Przypomniane dziedzictwo olenderskie / Marek Rokita. – 2022. // Fundusze Europejskie. – 2022, nr 3, s. 36-39, il.

Sport. Kultura fizyczna

- ADAMKOWSKI, Arkadiusz.: Nasz ambasador na mundialu w Katarze = poz. 85
- BŁOŃSKI, Robert.: Trzeba ogarnąć ten galaktyczny mecz = poz. 86
- (eg).: Odszedł człowiek legenda = poz. 87
- GORZYŃSKA, Anđżelika.: Płocka siatkarka finalistką konkursu „Mistrzowie świata i mistrzowie podwórek” = poz. 81
- **Kalendarium** = poz. 283

303. LENKIEWICZ, Mateusz.: Nafciarz on tour! / Mateusz Lenkiewicz. – 14 X 2022. // Czas Wisły. – 2022, nr 173, s. 14-15

Pluszowa maskotka klubu -Nafciarz- w płockich szkołach.

- MALANOWSKI, Jerzy.: Za jednego życia = poz. 84

304. MARCINIAK, Szymon.: Cieszę się, że nie przeszkadzaliśmy / Szymon Marciniak; rozmowę przeprowadził Robert Błoński. – 22 XII 2022. // Przegląd Sportowy. – 2022, nr 274, s. 2-3, il.

Szymon Marciniak – sędzia piłkarski z Płocka na mundialu w Katarze.

305. MAT.: Gala 60-lecia Ogniska TKKF „Kubuś” w Sierpcu / MAT. – 18 X 2022. // Ekstra Sierpc. – 2022, nr 120, s. 8-10, il.

Zasłużony dla Powiatu Sierpeckiego 14. Sierpc (woj. mazowieckie)

- **Największy** ambasador polskiego sportu = poz. 166

306. O czym debatowano na EKSiT?: sportowa stolica Polski / partner dodatku: ORLEN. – 31 X-6 XI 2022. // Sieci. – 2022, nr 44, dod. Europejski Kongres Sportu i Turystyki, s. 60-63, il.

Nagroda dla PKN ORLEN w kategorii mecenas sportu.

307. PALUSIŃSKA, Magdalena.: Sportowe podsumowanie / Magdalena Palusińska. – XII 2022. // MiastO!Żyje Informator Społeczny. – 2022, nr 8, s. 12, il.

Nagrody dla sportowców za osiągnięcia w dziedzinie sportu w 2023 r.

- PLECZYŃSKI, Wiktor.: Sportowcy ORLEN Team podsumowali rok rywalizacji = poz. 169

308. RAD.: Diamentowy jubileusz na sportowo: Ognisko TKKF „Kubuś” ma już 60 lat / rad. – 25 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 43, s. 19, il.

309. Rośnie rodzina sportowców wspieranych przez ORLEN: biało-czerwone imperium sportowe / partner dodatku ORLEN. – 27 XII 2022-8 I. // Sieci. – 2022, nr 52, s. 88-89, il.

Marketing sportowy PKN ORLEN.

310. SAC, Maciej.: Petra klubowym mistrzem Europy!: wielki sukces płockich sportowców / Maciej Sac. – 28 X 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 252, dod. Tygodnik Płock, s. 6-7, il.

- WACŁAWEK, Tomasz.: Z dżungli na salony = poz. 68

XIII. LITERATURA PIĘKNA

Zagadnienia ogólne

311. LEWANDOWSKA, Anna.: Na prośbę czytelniczek: nowa książka Jacka Ostrowskiego / Anna Lewandowska. – 21 X 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 246, dod. Tygodnik Płock, s. 3, il.

Zawiera recenzję książki: Raczycho / Jacek Ostrowski. – Warszawa, 2022.

312. RAKOCZY, Marta (1979-).: Władza liter: polskie procesy modernizacyjne a awangarda / Marta Rakoczy. – Wydanie I. – Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2022. – 354 strony; 23 cm. – (Awangarda/Rewizje)

– Bibliografia na stronach 329-345. Indeks. ISBN 978-83-233-5135-1

Zawiera rozdział: „Czarodziejskie znaki”. Themersonowie a pismo i cywilizacja.

Życie literackie

- 313. (LESZ):** Trwa Rok Broniewskiego: almanach Płockiego Stowarzyszenia Twórców Kultury / (lesz). – 31 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 44, s. 10, il.
Promocja wydawnictwa w Domu Broniewskiego; artykuł zawiera wiersz Krzysztofa Bieńkowskiego.

Poezja

- 314. Broniewski** wiecznie żywy / redakcja Monika Mańkowska, Jolanta Michalska. – Płock: Płockie Stowarzyszenie Twórców Kultury, 2022. – 92 strony: ilustracje; 21 cm.
ISBN 978-83-63147-25-9
- 315. Na skrzydłach** marzeń = Na krilach mrij [wersja polsko-ukraińska] / [redaktor wydania Joanna Banasiak; tłumaczenie na język ukraiński Lubow Żwanko]. – Wydanie I. – Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego, 2022. – 31, [1] strona: ilustracje; 20 x 24 cm.
Wiersze pochodzą z czterech edycji Ogólnopolskiego Konkursu Poezji dla dzieci im. Wandy Chotomskiej „Przylecę do was na skrzydłach marzeń”. – Ilustracje na podstawie prac plastycznych, wykonanych przez dzieci z Młodzieżowego Domu Kultury im. Króla Macjusia Pierwszego. – Tekst w języku polskim i ukraińskim
ISBN 978-83-66228-20-7
- 316. „O Liść Dębu”:** wiersze nagrodzone: XXXIV edycja Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. Władysława Broniewskiego „O Liść Dębu”/ opracowanie redakcyjne Joanna Banasiak. – Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego, 2022. – 60 stron: ilustracje; 20 x 21 cm. – Tyt. okł.: O Liść Dębu 2022 – Tyt. dod.: Ogólnopolski Konkurs Poetycki „O Liść Dębu” – ISBN 978-83-66228-22-1
- 317. SOBOCIŃSKI, Michał:** Opowiadki o przygodzie małej sówki w płockim grodzie / Michał Sobociński; rysunek sówki Skarbówki Natalia Jarząbkowska; projekt graficzny Sylwia Pogodzińska. – Płock: Muzeum Mazowieckie, 2022. – 32 strony: ilustracje; 30 cm.
Złodziejska afera; Budowlana intryga; Zamach na życie króla.
ISBN 978-83-64676-63-5

Proza

- LEWANDOWSKA, Anna.: Na prośbę czytelniczek = poz. 311
- 318. SZATKOWSKA, Lena:** Jak wrócić do Itaki...: „Alchemia mitów” Jarosława Waneckiego / Lena Szatkowska. – 18 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 42, s. 10, il.
Zawiera recenzję książki: Alchemia mitów / Jarosław Wanecki. – Kraków, 2022.

XIV. SZTUKA

Architektura. Planowanie przestrzenne

- 319. CHUDZYŃSKI, Marian:** Rozwój architektoniczny i kulturalny Płocka w latach 1807–1831 na tle wydarzeń politycznych / Marian Chudzyński. – 2022. // Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. – T.14 (2022), s. 9-32, il.
Bibliogr. – Streszczenie w języku angielskim.
- 320. (EG):** Patriotyczny postój w Kunkach: w czasie podróży przez gminę Szczawin Kościelny / (eg). – 18 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 42, s. 12, il.
Tablica upamiętniająca bitwę Powstania Styczniowego we wsi Kunki.
- 321. GRABOWSKI, Zbigniew:** Dawne siedziby ziemiańskie w okolicach Płocka. część dziewiąta / Zbigniew Grabowski. – XII 2022. // Nasze Korzenie. – 2022, nr 21, s. 21-30, il.
Bibliografia.
– GRYSZPANOWICZ, Piotr.: Radziwie = poz. 126
– GRYSZPANOWICZ, Piotr.: Techniczno-prawne uwarunkowania rewitalizacji ulic Starego Miasta | w Płocku = poz. 181

— JEZIERSKA-CHALICKA, Agnieszka.: W starych murach nowy blask, czyli modernizacja sierpeckiego ratusza i otwarcie nowej ekspozycji = poz. 297

322. LUDWIKOWSKA, Marta.: Ceramiczny skarb / Marta Ludwikowska. – XII 2022. // MiastO!Życie, Informator Społeczny. – 2022, nr 8, s. 11, il.

Hotel „Starzyński” – historia budowy i aranżacji wnętrz hotelowych. Ceramiczna mapa plastyczna Płocka.

— MALINOWSKA, Agnieszka: Przerzeń przyjazna dla oka = poz. 230

— MAŁECKA, Agnieszka.: Nie wolno się zniechęcać = poz. 327

— MAT.: Ratusz znów otwarty = poz. 298

— NOWAK, Kamil.: Rokicie k. Płocka = poz. 343

Malarstwo. Rzeźba

— BUKOWSKA, Maria: Sekcja plastyczno-malarska = poz. 278

323. (EG).: Uroczystości w szkole w Sierakówku: pomnik Marszałka i nowa sala gimnastyczna / (eg). – 22 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 47, s. 12, il.

Odstąpienie pomnika oraz otwarcie nowej części Szkoły Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Sierakówku.

324. Gminny Plener Malarski „Piękno Ziemi Gozdowskiej” 30.07-04.09.2022. – VII-XII 2022. // Słowo Gozdowa. – 2022, nr 3-4(85), dod. Gminny Plener Malarski „Piękno Ziemi Gozdowskiej”

Zawiera sylwetki artystów biorących udział w plenerze wraz ze zdjęciami wykonanych dzieł.

— PIĘTKA, Włodzimierz.: Gdzie dom, tam natchnienie = poz. 78

— SZATKOWSKA, Lena.: Jak wrócić do Itaki... = poz. 318

Sztuka stosowana

— ADAMSKA, Mariola.: Przygotowujemy scenariusz i wystawę = poz. 285

— BURDZIŃSKI, Michał.: Urealnione pragnienia = poz. 286

— SZADKOWSKA, Małgorzata.: Szkło huty Niemen = poz. 290

— TRYKA, Grażyna.: Tworzymy kolekcję = poz. 292

— WALUSIAK, Magdalena.: Tradycje Mazowieckiej Wsi = poz. 174

— WOŹNIAK-ADAMSKA, Aleksandra.: Polskie art déco = poz. 294

Zabytki. Ochrona zabytków

325. BURZYŃSKA, Karolina.: Początek niełatwej drogi: „Ratujmy panoramę średniowiecznego Płocka” / Karolina Burzyńska. – 7 X 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 234, dod. Tygodnik Płock, s. 4, il.

Konferencja i debata poświęcona ratowaniu poddominikańskiego kościoła i klasztoru na Górkach.

326. BURZYŃSKA, Karolina.: Tam też kiedyś były koszary nieruchomości / Karolina Burzyńska. – 18 XI 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 268, dod. Tygodnik Płock, s. 7, il.

Plany wpisania do rejestru zabytków zespołu budynków (dawnych koszar) przy ul. Wyszogrodzkiej 1.

— BURZYŃSKA, Karolina.: Znów poprosimy o hojność = poz. 96

— GRABOWSKI, Zbigniew: Dawne siedziby ziemiańskie w okolicach Płocka = poz. 321

— JEZIERSKA-CHALICKA, Agnieszka.: W starych murach nowy blask, czyli modernizacja sierpeckiego ratusza i otwarcie nowej ekspozycji = poz. 297

— LUDWIKOWSKA, Marta.: Ceramiczny skarb = poz. 322

327. MAŁECKA, Agnieszka.: Nie wolno się zniechęcać: ochrona zabytków / Agnieszka Małeczka. – 16 X 2022. // Gość Niedzielny. – 2022, nr 41, dod. Gość Płocki, nr 41/705, s. VI, il.

Panel dyskusyjny dotyczący problemów związanych z konserwacją poddominikańskiego klasztoru na Górkach.

— MAŁECKA, Agnieszka.: Piecza nad duchem i ciałem = poz. 341

— MAT.: Ratusz znów otwarty = poz. 298

— **Obecnie** to ruina, a kiedyś mieściła się tu ważna instytucja = poz. 203

— PĘSIK, Joanna.: Śladami Broniewskiego w Płocku = poz. 73

328. PLECHYŃSKI, Wiktor.: Jak unikatowy zabytek w Płocku popada w ruinę: eksperci debatowali o stanie obiektu i perspektywach / Wiktor Plechczyński. – 27 X 2022. // PetroNews. – 2022, nr 20, s. 7, il.

Pierwsze spotkanie z cyklu „Ratujmy panoramę średniowiecznego Płocka”.

Teatr

329. (LESZ).: Kim pan jest, panie Broniewski?: premiera na Scenie Kameralnej Teatru Dramatycznego / (lesz). – 22 XI 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 47, s. 8, il.

Zawiera recenzję przedstawienia: Broniewski / reż. Julia Mark; Teatr Dramatyczny, Płock.

— (lesz).: W aktorstwie ważna jest intuicja = poz. 70

— MARK, Julia.: Jeśli będzie trzeba, zrobię to, co będzie trzeba = poz. 71

330. MORYC, Jakub.: Coś więcej, niż teatr: Ukraiński Akademicki Teatr Muzyczny i Dramatyczny w Płocku / Jakub Moryc. – 10 XI 2022. // PetroNews. – 2022, nr 21, s. 15, il.

Zawiera recenzję przedstawienia: Świętoszek / Molière; Akademicki Teatr Muzyczno-Dramatyczny im. Łesi Ukrainki, Kamieńskie.

331. MORYC, Jakub.: Szekspir wiecznie żywy / Jakub Moryc. – 13 X 2022. // PetroNews. – 2022, nr 19, s. 14, il.

Zawiera recenzję przedstawienia: Miarka za miarkę / William Shakespeare; reż. Bogdan Kokotek; Teatr Dramatyczny, Płock.

— PĘSIK, Joanna.: Śladami Broniewskiego w Płocku = poz. 73

— SZATKOWSKA, Lena.: Do końca życia chcę grać... = poz. 88

332. SZATKOWSKA, Lena.: Ile w nas maski, ile twarzy: premiera „Miarka za miarkę” w płockim teatrze / Lena Szatkowska. – 11 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 41, s. 10, il.

Zawiera recenzję przedstawienia: Miarka za miarkę / reż. Bogdan Kokotko; Teatr Dramatyczny, Płock.

— SZATKOWSKA, Lena.: My chłopaki ze Starego Teatru = poz. 92

— SZATKOWSKA, Lena.: Odszedł aktor Jan Nowicki = poz. 93

333. WIERZBICKI, Krzysztof.: W świecie audiowizualnym: tor akustyczny jest tyle wart ile najstarszy punkt tego zestawu... / z Krzysztofem Wierzbickim rozmawia Leszek Skierski. – IX-X 2022. // Aktualności Teatru Płockiego. – 2022, nr wrzesień-październik, s. 16-18, il.

Rozmowa z dźwiękowcem i autorem opracowań muzycznych w płockim Teatrze Dramatycznym.

Muzyka

334. Fryderyk Chopin, czyli światowa marka. – X 2022. // Forum Polskiej Gospodarki. – 2022, nr 10, s. 44-45, il.

PKN ORLEN mecenasem Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina.

335. MAJEWSKI, Robert.: Ten chór jest jak czotg. 10 lat Vox Singers / Robert Majewski. – 25 XI 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 274, dod. Tygodnik Płock, s. 3, il. – (W kulturalny sposób)

336. MAJEWSKI, Robert.: Vox Singers ma 10 lat / Robert Majewski. – XI 2022. // MiastO! Żyje Informator Społeczny. – 2022, nr 7, s. 13, il.

337. ORLICZ-RABIEGA, Piotr.: 15. edycja przyniosła duże straty, ale będzie kolejna / z Piotrem Orlicz-Rabiegą rozmawia Michał Wiśniewski. – 28 X 2022. // Wiadomości PortalPłock. – 2022, nr 61, s. 12-13, il.

Analiza kosztów i organizacji Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Elektronicznej „Audioriver”.

— SZATKOWSKA, Lena.: Z piosenką lepiej! = poz. 76

Film

338. KARWCKA, Ewelina.: Chirurg i pracownik Orlenu seriale kręcą: płocczanie z pasją / Ewelina

Karwacka. – 4 XI 2022. // Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 257, dod. Tygodnik Płock, s. 6-7, il.
Amatorski serial „Wodnik” stworzony przez płocczan.

– MAŁECKA, Agnieszka.: Przekraczała swoje czasy = poz. 103

Fotografia

– KARWACKA, Ewelina.: Płock przed wiekiem, w PRL-u na zdjęciach = poz. 117

– MIECZNIK, Tomasz: Płock Broniewskiego = poz. 72

– PIEKARSKI, Tomasz: Dawny Płock w fotografii = poz. 129

XV. ZAGADNIENIA WYZNANIOWE

– BS.: Nagroda dla Ewy Zaręby = poz. 107

– BS.: Zobacz papieskie skarby = poz. 284

– BURZYŃSKA, Karolina.: Początek niełatwej drogi = poz. 325

– DANIELUK, Jacek.: Gdzie są szczątki płockich biskupów? = poz. 189

339. DOBEK, Ewa.: Perła neogotyku / Ewa Dobek. – X-XII 2022. // Mariawita. – 2022, nr 10/12, s. 22-24, il.

Prace remontowo-konserwatorskie w mariawickim zespole klasztornym.

– (eg.): Życie za życie = poz. 66

– KNC Króluj Nam Chryste = poz. 25

– KOZANECKI, Arkadiusz: Leon Maria Andrzej Gołębiowski - ksiądz, który miał serce w rozterce = poz. 80

340. KUĆKO, Wojciech.: Historyczna pielgrzymka św. Jana Pawła II do Płocka (7-8 czerwca 1991) / Wojciech Kućko. – X 2022. // Miesięcznik Pasternski Płocki. – 2022, nr 10, s. 987-990

– LOLO, Radosław.: Zasoby Archiwum Diecezjalnego w Płocku w kontekście badań nad dziedzictwem Mazowsza = poz. 118

– MAŁECKA, Agnieszka.: Nie wolno się zniechęcać = poz. 327

341. MAŁECKA, Agnieszka.: Piecza nad duchem i ciałem. cz. 12: kościół na peryferiach / Agnieszka Małicka. – 2 X 2022. // Gość Niedzielny. – 2022, nr 39, dod. Gość Płocki, nr 39/693, s. VIII, il.

Historia kościoła pw. Ducha Świętego w Sierpcu.

– MAŁECKA, Agnieszka.: Z myślą o przyszłości = poz. 213

– MARCHLEWSKI, Wojciech.: Menonici na Mazowszu w XVIII-XX wieku = = poz. 114

342. Msza Święta z liturgicznym ingresem do bazyliki katedralnej Biskupa Płockiego Szymona Stułkowskiego: Płock - 26 listopada 2022 roku / opracowanie Dariusz Malczyk. – Płock: Płocki Instytut Wydawniczy, 2022. – 39, [1] strona: ilustracje; 21 cm.

ISBN 978-83-66171-88-6

– **Nieznan** bohaterowie – ksiądz Adam Zalewski męczennik z Czerмна = poz. 104

343. NOWAK, Kamil.: Rokicie k. Płocka: romański kościół pw. św. Piotra i Pawła / Kamil Nowak. – IX 2022. // Poznaj Swoj Kraj. – 2022, nr 1/9, s. 34-37, il.

344. Papieska bulla nominująca biskupa Szymona Stułkowskiego na urząd biskupa płockiego – dokument papieski. – X 2022. // Miesięcznik Pasternski Płocki. - 2022, nr 10, s. 894-896, il.

Zawiera skan oryginalnej bulli, tekst łaciński oraz polski.

– PIĘTKA, Włodzimierz.: Gdzie dom, tam natchnienie = poz. 78

– PIĘTKA, Włodzimierz.: Mamy pasterza! = poz. 98

– PIĘTKA, Włodzimierz.: Razem przekazujemy wiarę = poz. 99

– PŁECZYŃSKI, Wiktor.: Jak unikatowy zabytek w Płocku popada w ruinę = poz. 328

– red.: Życie za życie = poz. 135

– SEWERYNIAK, Henryk.: Iść za tajemnicą serca = poz. 83

345. SMOLIŃSKI, Leszek.: [Świadkowie Miłosierdzia. 90. rocznica objawienia Jezusa Miłosiernego świętej siostrze Faustynie – recenzja] / Leszek Smoliński. – 2022. // Płocki Rocznik Historyczno-Archivalny. – T.14 (2022), s. 131-139, il.

Zawiera recenzję książki: Świadkowie Miłosierdzia. 90. rocznica objawienia Jezusa Miłosiernego świętej siostrze Faustynie / red. Leszek Skierski. – Płock, 2021.

– STANUSZKIEWICZ, Blanka.: Poznajmy bliżej człowieka, który stanął na czele Diecezji Płockiej = poz. 100

– STUŁKOWSKI, Szymon.: Chcę was spotkać = poz. 101

346. STUŁKOWSKI, Szymon.: Gramy w jednej drużynie o zbawienie / Szymon Stułkowski, rozmowę przeprowadziła Elżbieta Grzybowska. – 6 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 49, s. 8, il.

Nowy biskup płocki Szymon Stułkowski.

– WRÓBEL, Edyta.: To już dwa lata... = poz. 220

347. WYBULT, Witold.: Sprawozdanie z 37. Płockich Dni Kultury Chrześcijańskiej „Blask Prawdy” (Veritatis Splendor), Płock, 9-31 października 2022 r. / Witold Wybult. – X 2022. // Miesięcznik Pasterski Płocki. – 2022, nr 10, s. 998-1001, il.

XVI. KSIĄŻKA I CZYTELNICTWO. BIBLIOTEKI

Biblioteki publiczne

348. BĘDZIKOWSKA, Renata.: Gminna Biblioteka Publiczna w Gozdowie / Renata Będzikowska. – VII-XII 2022. // Słowo Gozdowa. – 2022, nr 3-4(85), s. 21-27, il.

Ważniejsze wydarzenia w GBP w Gozdowie w drugim półroczu 2022 r.

349. KALKOWSKA, Agnieszka.: Gminna Biblioteka Publiczna w Mochowie / Agnieszka Kalkowska. – XII 2022. // Informator Gminy Mochowo. – 2022, nr 9, s. 34-37, il.

Działalność GBP w Mochowie w 2022 r.

350. Seniorzy z pasją w Gminnej Bibliotece Publicznej w Słubicach / opracowanie Artur Bedyk. – 2022. // Wieści znad Wisły. – 2022, nr 115, s. 24-26, il.

Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego

– (lesz).: Internowani, represjonowani, lojalni = poz. 137

351. (LESZ).: W kącie się chować nie musiałem: kartki płockie Jerzego Malanowskiego / (lesz). – 6 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 49, s. 24, il.

Promocją książki płocczanina Jerzego Malanowskiego w Książnicy Płockiej.

352. SZATKOWSKA, Lena.: Broniewski ponad czasem: konferencja naukowa Książnicy Płockiej i Akademii Mazowieckiej / Lena Szatkowska. – 4 X 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 40, s. 17, il.

Podsumowanie konferencji „Każde prawo i każdy ustrój. Broniewski ponad czasem”.

353. SZATKOWSKA, Lena.: Rok Wandy Rutkiewicz: kiedy nad nami jest już tylko niebo... / Lena Szatkowska. – 20 XII 2022. // Tygodnik Płocki. – 2022, nr 51/52, s. 39, il.

Wystawa „Wanda Rutkiewicz – nad nią już tylko niebo” w Książnicy Płockiej.

Drukarstwo. Księgarstwo

– BRENDA, Waldemar.: Kulturowa partyzantka = poz. 133

Dziennikarstwo. Czasopiśmiennictwo

354. KOŃSKI, Wiesław.: Dwa wieki prasy płockiej. T. 2, 1945 - 2010 / Wiesław Adam Koński. – Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie, 2022. – 336 stron: ilustracje; 25 cm.

Bibliografia strony 317-336. Indeksy. ISBN 978-83-958112-6-5

– MALANOWSKI, Jerzy.: Za jednego życia = poz. 84

355. PAWŁOWSKA, Hanna.: Pamiętna sprawa sądowa: zapiski prowincjonalnego pismaka. (11) / Hanna Pawłowska. – X 2022. // Nasz Płock. – 2022, nr 9(158), s. 10, il.

Zawiera fragment książki Hanny Pawłowskiej – byłej dziennikarki „Tygodnika Płockiego” i „Nowego Tygodnika Płockiego”. Dot. konfliktu pomiędzy redakcją „Nowego Tygodnika Płockiego” a Porozumieniem Obywatelskim Centrum reprezentowanym przez Mirosława Milewskiego w 1991 r.

INDEKS OSOBOWY

- (AC). 147
Adamczyk, Małgorzata 273
Adamkowski, Arkadiusz 16, 84
Adamska, Aleksandra.
    zob. Woźniak-Adamska, Aleksandra.
Adamska, Mariola 285
Ajdyn, Agnieszka 51
AS. 179
Asiński, Wojciech 61
Banasiak, Joanna 315–6
Bańka, Krystyna 116, 222
Bednarz-Gajus, Milena 273
Bedyk, Artur 350
Beister, Hanna 18
Będzikowska, Renata 348
Biała, Joanna 199–200
Bielicki, Janusz 68
Bielińska, Kamila 15
Błoński, Robert 85, 304
Boczkowska, Alina 33, 223
Bondyra, Michał 25
Brenda, Waldemar 133
Brzozowski, Paweł 20
BS. 107, 284
Buczowski, Krzysztof 187
Bukowska, Maria 278
Burdziński, Michał 286
Bury, Jolanta.
    zob. Łuniewska-Bury, Jolanta.
Burzyńska, Karolina 96, 112, 124, 180, 185–6,
    193–4, 258, 325–6
Bziuk, Justyna 1
Cegłowska, Blanka.
    zob. Stanuszkiewicz-Cegłowska, Blanka.
Cempura, Dorota 70
Chalicka, Agnieszka.
    zob. Jeziarska-Chalicka, Agnieszka.
Chrzanowska, Jolanta 273
Chudzyński, Marian 319
Ciszewska, Ewa 188
Cukrowski, Paweł 295
Czuchnowski, Wojciech 148–50
Czyż, Lidia Maria 78
Czyżkowska, Aneta 52
Danieluk, Jacek 120, 189, 198, 224
Dąbrowska, Anna 269
Dąbrowska, Gabriela.
    zob. Nowak-Dąbrowska, Gabriela.
Dąbrowski, Paweł 53
Dąbrowski, Piotr 214
Debich, Małgorzata 127
Deja, Monika 63
Dobek, Ewa 339
Domagała, Jarosław 65
Domańska, Renata 270
Duszczyk, Michał 151
(eg). 66, 87, 177, 320, 323
(ek). 225–7, 279
Furman, Tomasz 152–3
Gabrychowicz, Edyta 271
Gajus, Milena
    zob. Bednarz-Gajus, Milena
Gąsiorowski, Andrzej 134
Gątarek-Stawska, Sylwia 282
Gębarowski, Tomasz 210
Gędek, Włodzimierz 74
Głowacka, Mariola 48
Gołębiowski, Grzegorz 46, 105, 123, 262–3,
    274
Gołębiowska, Anna 207
Gontarz, Jerzy 12
Górzyńska, Andżelika 80
Grabowska, Martyna 296
Grabowski, Zbigniew 321
Graniszewska, Magdalena 154–5
Grochowska, Anna 6
Grochowska-Iwańska, Krystyna 192
Grygiel, Sonia.
    zob. Sobczyk-Grygiel, Sonia.
Gryspanowicz, Piotr 125, 181, 192
Grzybowska, Elżbieta 346
Grzywacz, Jacek 45
Guzanek, Regina 141
Hass, Dariusz.
    zob. Poleszak-Hass, Dariusz.
Iwańska, Krystyna.
    zob. Grochowska-Iwańska, Krystyna.
Jabłońska, Ewa 210
Jabłońska, Małgorzata 287
Jagodzińska, Anna 134
Jakubowski, Piotr 228
Jankowska, Ewa 273

Jarząbkowska, Natalia 317
Jemiola, A. 269
Jezińska-Chalicka, Agnieszka 297
Jóźwik, Tomasz 168
Justyńska, Teresa.
zob. Radwańska-Justyńska, Teresa.
Kalkowska, Agnieszka 349
Kamińska, Monika 56
Kania, Wiesław 56
Kansy, Małgorzata 35
Kapuścińska, Marzena 195, 210
Karwacka, Ewelina 73, 76, 91, 94, 113, 117,
249, 251, 260, 338
Kasprzak, Mariusz Andrzej 288
Kinalska, Eliza 191, 208, 229
Kłobukowski, Paweł 11
Komorkowska, Marta 182
Koński, Wiesław 354
Kopka, M 269
Kordala, Tomasz 44, 289
Kowalska, Grażyna 273
Kowalska, Iwona.
zob. Typiak-Kowalska, Iwona.
Kowalska, Renata 20
Kowalski, Artur 157–8
Kowalski, Rafał 301
Kozakowska, Katarzyna 6
Kozanecki, Arkadiusz 79
Kozanecki, Jarosław 126, 136
Kozłowska, Ewa 1
Krajczyńska, Ilona.
zob. Krawczyk-Krajczyńska, Ilona.
Krajewski, Krzysztof 110
Krawczyk-Krajczyńska, Ilona 175
Kubacka, Magdalena 17
Kublik, Andrzej 159
Kućko, Wojciech 340
Kurta, Hanna 82
(kw). 160
(l.). 211
Lazarowski, Dariusz 133
Lenkiewicz, Mateusz 303
(lesz). 69, 95, 109, 137, 313, 329, 351
Lewandowska, Anna 122, 127, 183, 212, 311
Lewandowska, Urszula 280
Lipińska, Wiesława 28
Lolo, Radosław 118
Ludwikowska, Marta 247, 322
Lutomierski, Marcin 105
Łukasiak, Karol 82
Łuniewska-Bury, Jolanta 248–9
Maciejczyk, Aleksander 70
Madany, Małgorzata 129
Majewski, Robert 335–6
Malanowska, Lidia 269
Malanowski, Jerzy 83
Malczyk, Dariusz 36, 342
Malinowska, Agnieszka 230
Małachowski, Adam 85
Matecka, Agnieszka 103, 213, 327, 341
Małycha, Stefan 82
Mańkowska Monika 314
Marchlewski, Wojciech 114
Marciniak, Jola 176, 208
Marciniak, Szymon 304
Marczakiewicz, Mgdalena 231
Mark, Julia 70
Markowski, Andrzej 201
MAT. 178, 202, 298, 305
Matuszewska, Anna 10
Matuszewski, Marcin 210
Matwiejczyk, Jakub 70
Matyszewska, Magdalena 140
Mazurska, Wiesława 1
Mądral, Dorota 250
Michalska, Jolanta 314
Michniewicz, Justyna 232
Michnik, Adam 16
Miecznik, Tomasz 71
Mioduszewska, Monika 70, 72
Moryc, Jakub 330–1
ms. 162–4
(MW). 165
(mw). 115, 233–4
Niestuchowski, Piotr 35
Nowak-Dąbrowska, Gabriela 214
Nowak, Kamil 343
Nowakowski, Andrzej 235
Nycek, Jan Bolesław 38, 102, 136, 184, 235
Obajtek, Daniel 167, 168
Obidziński, Włodzimierz 196
Obszyńska, Izabela 251
Odolczyk, Marcin 23
Olender, Daniel 50
Opaliński, Tomasz 244
Opolski, Krzysztof 30
Orlicz-Rabiega, Piotr 337
Ostrowska, Anna 106
Palusińska, Magdalena 307
Papliński, Andrzej 24

Pawlak, Stanisław 264
 Pawłaszczuk, Adam 19
 Pawłowska, Hanna 355
 Perzyński, Jarosław 81
 Pęsik, Joanna 72
 Piekarska, Henryka 82
 Piekarski, Tomasz 49, 126, 128, 222
 Piętko, Włodzimierz 77, 98–9, 101, 215, 266
 Pleczyński, Wiktor 169, 206, 255–6, 275, 328
 Pogodzińska, Sylwia 317
 Poleszak-Hass, Dariusz 70
 Pyrzychowski, Robert 247
 Rabiega, Piotr
     zob. Orlicz-Rabiega, Piotr
 rad. 201, 248, 252, 257, 261, 276, 281, 308
 Radwańska-Justyńska, Teresa 208, 267
 Rakoczy, Marta 312
 Raniszewski, Maciej 94
 red. 135
 RKK. 97, 111
 (RO). 170
 Rokita, Agata 12
 Rokita, Marek 302
 Różańska, Agnieszka 273
 Ruclak, Agnieszka 240
 Rumińska, Joanna 299
 Rychlik, Jakub 119
 Rydzewska, Barbara 110
 Sac, Maciej 310
 Samul, Hubert 6
 Sawicki, Bartłomiej 167, 171
 Sekelecka, Sylwia 23
 Seweryniak, Henryk 82
 Sierandt, Maria 35
 Skierski, Leszek 70, 333
 Słodki, Maciej 258
 Smoliński, Leszek 345
 Sobczyk-Grygiel, Sonia 168
 Sobiecka, Krystyna 132
 Sobiecki, Cz 104
 Sobieraj, Leonard 7, 114
 Sobociński, Bogusław 121
 Sobociński, Krzysztof 130
 Sobociński, Michał 317
 Sokolnicki, Michał 221
 Sokołowska, Joanna 5
 Sołtysiak, Agnieszka 209
 Stachurska, Agnieszka 47, 81, 172, 242, 245, 277
 Stanuszkiewicz-Cegłowska, Blanka 100, 208, 216–8, 219
 Stawska, Sylwia.
     zob. Gątarek-Stawska, Sylwia.
 Stępczyńska, Paula 70
 Stogowska, Anna Maria 265
 Stręciwilk, Anna 131
 Stręciwilk, Krzysztof 131
 Struzik, Adam 243
 Sułkowski, Szymon 101, 346
 Sułkowska, Dorota 52
 Sych, Wioleta 272
 Syperek, Anna 23
 Szadkowska, Małgorzata 290
 Szatkucki, Sławomir 272
 Szatkowska, Lena 67, 75, 88, 92–3, 291, 318, 332, 352–3
 Szatkowski, Tomasz 58
 Szczutowska, Ewa 89
 Szdkowska, Małgorzata 285
 Szewczykowska, Joanna 300
 Szotrowski, Jacek 20
 Szymański, Krzysztof 57
 (t) 156
 Trammer, Karol 185
 Tryka, Grażyna 292
 Tułacz, Ewa 244
 Typiak-Kowalska, Iwona 1
 Tyszka, Zbigniew J. 90, 108
 Wacławek, Tomasz 86
 Waćkowski, Jan 71
 Wadowska, Joanna 269
 Walusiak, Magdalena 174
 Wanecki, Jarosław 253, 259
 Wieczorkowska, Wiktoria 254
 Wielechowska, Małgorzata 29
 Wierzbicki, Krzysztof 333
 Wiśniewski, Janusz 64
 Wiśniewski, Michał 60, 337
 Wojciechowska, Agnieszka 268
 Woźniak-Adamska, Aleksandra 293–4
 Woźniak, Hubert 138, 197, 223
 Wójcik, Teresa 173
 Wróbel, Edyta 220
 Wybuli, Witold 347
 Zegar, Tomasz 52
 Zieliński, Artur 186
 Ziemkiewicz, Sylwester 245
 Zięba, Krzysztof 24
 Ziętek, Janina 31

Žvanko, Lúbov Mikolaivna 315
Žaglewska, Miroŝława 205

Žendarska, Elźbieta 131
Žurawska, Malwina 273

Powyŝszy wybór jest częŝcią Bibliografii Mazowsza Płockiego
w całości dostępnej online na stronie www.ksiaznicaplocka.pl

Opracowanie:

Małgorzata Bielak, Justyna Bziuk, Ewa Kozłowska,
Iwona Typiak-Kowalska

Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego

09-400 Płock, ul. Kościuszki 6
Tel. (024) 268 00 21 lub (024) 268 00 25
e-mail: dib@ksiaznicaplocka.pl

NASI AUTORZY

AGNIESZKA CIECHOMSKA

mgr historii, kierownik Archiwum i Biblioteki im. Zielińskich TNP, sekretarz redakcji
„Notatek Płockich”

GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI

dr nauk humanistycznych, nauczyciel historii w III LO w Płocku, wykładowca
w Szkole Wyŝszej im. Pawła Włodkowica, wiceprezes Towarzystwa Naukowego
Płockiego, redaktor naczelny „Notatek Płockich”

NATALIA LENDA

mgr historii, absolwentka Uniwersytetu Warszawskiego, doktorantka w Szkole Dok-
torskiej Nauk Humanistycznych UW w dyscyplinie historia

BOGDAN POPLAWSKI

dr inż. architekt, absolwent Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej, spe-
cjalista w zakresie ochrony obiektów zabytkowych

MICHAŁ SOKOLNICKI

mgr historii, absolwent Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, emerytowany
policjant

JOANNA UTKIN

dr nauk matematycznych, prof. dr hab. nauk ekonomicznych, emerytowany profes-
or w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie

LISTA RECENZENTÓW KWARTALNIKA „NOTATKI PŁOCKIE”
W 2023 ROKU

ks. prof. UMK dr hab. Daniel Brzeziński
dr Grzegorz Gołębiewski
prof. AM dr hab. Andrzej Kansy
dr Agnieszka Krzętowska
prof. AM dr hab. Zofia Kuźniewska
prof. WSTS dr hab. Jan Mironczuk
dr Tomasz Piekarski
dr Waldemar Podel
dr hab. Anna Maria Stogowska
prof. dr hab. Janusz Szczepański
dr hab. Michał Trubas

Sprostowanie

W numerze 2/275 z 2023 r. „Notatek Płockich” na stronie 68 artykułu *Getta ludności żydowskiej w Żychlinie w latach 1940–1942* zamieściłem fotografię ilustrującą moment zasiedlania dużego getta. Fotografia ta okazała się fotomontażem. Znajdująca się z lewej strony zdjęcia grupa policjantów została skopiowana z raportu niemieckiego o likwidacji getta warszawskiego. Zamieszczona w moim artykule fotografia nie jest zatem autentycznym zdjęciem z lat 40. XX w. Za niedopatrzanie przepraszam czytelników „Notatek Płockich”.

Autor Bogdan Popławski

Warszawa-Szymanów, 23 listopada 2023 r.